

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Pohřební praktiky prvních zemědělců v Čechách

Atilla Vatansever

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra archeologie
Studijní program Archeologie
Studijní obor Archeologie

Bakalářská práce

Atila Vatansever

Pohřební praktiky prvních zemědělců v Čechách

Funeral practices of the first farmers in Bohemia

Plzeň: 2018

Vedoucí práce: PhDr. Petr Krišťuf, Ph.D.

Katedra archeologie, Fakulta filozofická
Západočeské univerzity v Plzni

Tímto prohlašuji na svou čest a svědomí, že já Atilla Vatansever jsem tuto práci vypracoval samostatně za pomoci uvedených pramenů a literatury.

V Plzeň .....

Poděkování:

Rád bych na tomto místě projevil svou vděčnost vedoucímu bakalářské práce PhDr. Petru Krištofovi, Ph.D. za odborné vedení, připomínky, čas a pomoc při řešení nastalých komplikací. Mé díky za pomoc, užitečné rady a náměty rovněž náleží PhDr. Petru Menšíkovi, Ph.D., PhDr. Josefu Hložkovi, Ph.D. a neméně pak Mgr. Markétě Havlíkové za její trpělivost a vstřícnost. Mé poděkování patří rovněž rodině, a to především mé mamince, která mi byla velkou oporou během tvorby tohoto malého díla.

Obsah

1 Úvod.....	- 1 -
1. 2. Cíle práce	- 3 -
2 Neolit, vznik a šíření	- 4 -
3 Historie bádání	- 8 -
4 Pohřební praktiky kultury s lineární keramikou	- 9 -
4. 1. Vedrovice (okres Znojmo)	- 18 -
4. 2. Kralice na Hané (okres Prostějov)	- 22 -
5 Pohřební praktiky kultury s vypíchanou keramikou	- 27 -
5. 1. Praha-Bubeneč (Praha 6).....	- 32 -
5. 2. Miskovie (okres Kutná Hora).....	- 34 -
5. 3. Plotičtě nad Labem a Předměřice nad Labem (okres Hradec Králové).....	- 37 -
7 Pohřby lidských jedinců na sídlištích	- 43 -
7. 1. Pohřby dětí a nedospělých jedinců na sídlištích.....	- 49 -
8 Pohřby v jeskyních	- 51 -
9. Diskuze.....	- 52 -
10 Závěr	- 55 -
11 Literatura	- 57 -

12 Resumé	- 60 -
13 Přílohy.....	- 61 -
13. 1. Seznam příloh.....	- 61 -
13. 3. Obrazové přílohy	- 96 -

1 Úvod

Předmětem této práce je zkoumání vztahu neolitických komunit k jejich mrtvým. V případě území Čech, na které je práce primárně zaměřená, pak v souvislosti s kulturami s lineární keramikou a kulturou s vypíchanou keramikou. Neolit, jak je nám známo, přináší řadu nových inovací, mezi které patří domestikace zvířat a rostlin, vznik prvních architektur, výroba keramiky a mnoho dalších. Faktem však zůstává, že pohřbívání k těmto novinkám nepatří, jelikož první pietní ukládání jedinců do hrobu nalézáme již v paleolitu. Můžeme však říci, že v období plně rozvinutého neolitu je pohřbívání mrtvých v rámci areálů zcela běžným znakem tehdejší společnosti. Již od samotného počátku neolitu na našem území můžeme sledovat rituální praktiky spojené s pohřby členů těchto komunit.

Zájem o hroby, a to nejen ty neolitické, můžeme zaznamenat již v samotných počátcích archeologie a jejího bádání. Ten je způsoben především bohatostí pohřebních inventářů. Hroby nám představují úžasný náhled do života a smrti prvních zemědělců, neboť se jedná o uzavřený nálezový celek v jeho původním pojetí, a proto nálezy můžeme ztotožnit s jistotou jako současné. Tento fakt pak slouží k vytváření řady typologií z těchto znalostí vyplývajících.

Počátek námi zkoumaného období charakterizují pohřby spojené s kulturou s lineární keramikou. V této souvislosti sledujeme striktní dodržování kostrového pohřebního ritu. Zemřelý je typicky uložený ve skrčené poloze na boku. Pohřbívání inhumací můžeme vidět nejen v souvislosti s podunajským neolitem, ale i v širším kontextu neolitu, jakým jsou oblasti Blízkého východu nebo Balkánského poloostrova (Pavlů – Zápotocká 2007, 83). Na samém závěru kultury s lineární keramikou se začíná objevovat nový trend pohřbu kremací. Pohřeb kremací se po nástupu kultury s vypíchanou keramikou, kterou na našem území považujeme za pokračování domácího vývoje, plně prosazuje. Kromě příchozího žárového pohřebního ritu, který na našem území vnímáme jako nový, stále přetrvává pohřeb kostrový, pohřbívání v tomto období tedy shledáváme jako birituální. Pro starší, tedy klasickou fázi kultury

s vypíchanou keramikou, žárový pohřeb dokonce převažuje nad pohřby kostrovými. S nástupem doby lengyelské, především v souvislosti s kulturou s moravskou malovanou keramikou, se na pohřebních praktikách souvisejících s mladším stupněm kultury s vypíchanou keramikou pro území Čech nijak výrazně neproměňují. Příchod kultury s moravskou malovanou keramikou na naše území nebyl výrazný, až na samotném závěru této kultury související s nástupem období eneolitu, proniká dle jedné z možných interpretací, patrně jistá skupina tohoto lidu do Čech. Projevem jejich pohřebních praktik jsou převážně pohřby kostrové (Pavlů – Zápotocká 2007, 83).

Pro dobu našeho neolitu shledáváme základní dva typy pohřbívání, jsou jimi pohřby inhumací a kremací. Alespoň tyto dva pohřby nalézáme v odraze archeologických pramenů. Jak ovšem víme, může se jednat jen o výsek původního zacházení se zemřelými, o čemž můžeme směle spekulovat v rámci srovnání množství doložených sídlišť a pohřebišť, kupříkladu v době kultury s lineární keramikou. Již za mnohem významnější zdroj této myšlenky můžeme považovat řadu etnografických studií, která u sledovaných komunit nalézají celou řadu pohřebních praktik, jejichž odraz v archeologických pramenech by byl po určité době jen těžko nebo vůbec zachytitelný. Proto lze předpokládat, že i v námi zkoumaném období se nejednalo v případě zacházení se zemřelými o dogmaticky stanovená pravidla (Květina 2015, 484-485). Hlavní důraz v rámci pohřebních praktik je kladen na vztahy hrobů k ostatním součástem sídelních areálů, především k obytným strukturám. K oddělení těchto dvou sfér, tedy sídelních a pohřebních areálů, dochází již s největší pravděpodobností v průběhu nejstarší fáze kultury s lineární keramikou. Za příklad nám může sloužit pohřebiště ve Vedrovicích (Pavlů – Zápotocká 2007, 98). Pro naše území v rámci nejstaršího neolitu, je sledování tohoto chování, tedy oddělení těchto dvou areálů aktivity, značně komplikované. Pohřební areály nenalzáme ovšem jen na oddělených pohřebištích, ale i ve skupinách regulérních pohřbů uvnitř či vně sídlišť (Pavlů – Zápotocká 2007, 98). Pohřební ritus v době neolitu je značně rozvolněný a důvody pohřbívání na různých místech po celé toto období může být interpretováno nejrůzněji.

Největším problémem studia pohřebních praktik počátku neolitu v Čechách je nedostatek nálezů, a to hlavně větších oddělených pohřebišť, která předpokládáme,

ale zatím jejich doklady pro naše území chybí. Pro pozdější období ve vztahu s nástupem kultury s vypíchanou keramikou se však pomyslná karta obrací a objevujeme i větší pohřebiště v souvislosti i s naším územím. Příkladem mohou být lokality v Praze Bubenči či v Miskovicích v okrese Kutná Hora, kterým se blíže věnujeme v dalším textu. V této souvislosti se nám nastiňuje i otázka významu pohřbů na sídlištích, které se nám objevují po celou dobu neolitu. Jedná se nejen o regulérní pohřby v hrobových jamách, ale i nálezy zemřelých v sídelních objektech, jakými mohou být zásobní jámy nebo hliníky. Dalším zajímavým faktem je, že velmi často nalézáme na sídlištích pohřby dětí či nedospělých jedinců (Gardelková 2011, 28).

V případě pohřbů můžeme archeologicky sledovat řadu aspektů, mezi které patří například způsob uložení zemřelého do hrobu, počet a typ přidaných milodarů, pohlaví či věk. Jejich pozorování je však často ovlivněno mírou zachování archeologických pramenů, resp. mírou jejich transformace a zároveň poznamenáno stavem a kvalitou výzkumu jednotlivých hrobových kontextů. V případě způsobu uložení zemřelého do hrobu nám může dělat komplikace míra dochovanosti kosterních pozůstatků, tento aspekt se stává značnou komplikací pro odhad věku, pohlaví, orientaci zemřelého či typu pohřbu. Při zkoumání hrobových přídavek tvoří jednu z komplikací jejich úplnost. Setkáváme se s hroby, kde milodary nenalezneme, velmi často se tyto informace týkají starších archeologických výzkumů. Nevíme, zda se jedná o skutečnou absenci milodarů, důsledek transformace nebo důsledek výzkumu. V řadě případů jsou zmiňovány jen celé nádoby či velké předměty, na které je kladen hlavní důraz tehdejších badatelů.

1. 2. Cíle práce

Hlavním zájmem práce je zkoumání vztahu neolitických komunit ke svým zemřelým. Pro období neolitu v Čechách, na které bude práce primárně zaměřena, zahrnující jednání kultury s lineární keramikou, kultury s vypíchanou keramikou a v samotném závěru neolitu kultury lengyelské. Kromě popisu projevu těchto kultur na našem území se vynasnažím krátce představit i širší kontext tohoto období a pohřebních praktik v něm se vyskytujících. V práci se pokusím o shromáždění pohřbů pro jednotlivé

horizonty neolitu a vytvoření grafického znázornění vybraných aspektů, kterými jsou počet zemřelých v hrobě, pohřební ritus, pohlaví, věk, druh pohřebního objektu a samozřejmě hrobová výbava.

2 Neolit, vznik a šíření

Kolébkou neolitu, alespoň toho, který ovlivňuje naše území, se stává oblast Předního východu, která tvoří takzvaný Úrodný půlměsíc. Toto území zahrnuje rozsáhlé oblasti Levanty tvořící části dnešního Egypta, Libanonu, Sýrie, Izraele a Palestiny, dále jihovýchodní Anatolii a oblasti střední a dolní Mezopotámie, tedy dnešní Irán a Irák kolem řek Eufrat a Tigris (obr. 26). Toto území bylo přirozeně bohaté na divoké předky, později domestikovaná zvířata a plodiny. Doklady využívání divokých obilovin máme například již před 20 000 lety z lokality Ohalo II v dnešním Izraeli. Již hojně zpracování divokých obilovin pozorujeme v období Kebaran kolem roku 18 000 před naším letopočtem (Květina 2015, 313). Kolem roku 12 500 před naším letopočtem nahrazuje komplex Kebaran období Natufien trvající až zhruba do roku 9 800 před Kristem. Z tohoto období známe v oblasti řek Eufrat a Tigris stabilní sídliště s rozplánovanou zástavbou a také první domestikovanou podobu žita (Květina 2015, 314). Na konci desátého tisíciletí před naším letopočtem se nám začíná objevovat první monumentální kamenná architektura, která předpovídá nástup nového éry, a to neolitu. Toto období nazýváme prekeramický neolit A, jehož projevy jsou obecně spojovány s „veřejnou architekturou“, tu můžeme nalézt například v podobě kamenné zdi a věžovité stavby na lokalitě Tel es Sultan, jinak známou jako Jericho z dnešní Palestiny nebo kruhové stavby z lokality Göbekli Tepe v dnešním Turecku. Právě s tímto obdobím se nám spojují první nálezy kultivovaných rostlin a zvířat, avšak ještě ne v podobě, ve které je známe z plně rozvinutého neolitu (Květina 2015, 315).

Hlavní přerod a přechod k novým subsistencím je reprezentován takzvaným neolitickým balíčkem. Ten obecně zahrnuje hlavní dva nové rysy vedoucí k usedlému způsobu života, tím je pěstování rostlin zastoupené především obilovinami a luštěninami a dále chov zvířat, kterými je skot, ovce, prase a koza. K těmto bodům dále

řadíme výrobu broušené či hlazené industrie, výrobu specializovaných nástrojů otloukáním a štípáním, dále pak výrobu a užívání mlecích zařízení, jakými jsou žernovy, drtidla či mlýnky. A samozřejmě jeden z nejvýraznějších projevů neolitu, o který je opřena i valná řada archeologických datování, a tím je keramika. Tyto inovace, které nazýváme jako neolitický balíček, se neprosazují všude stejně a zároveň všechny z nich nevznikají kontinuálně na stejném místě, avšak postupně převažují a začínají tvořit podmínky pro vznik zemědělských společností (Květina 2015, 309). Nelze však všechny nové atributy, které se se zemědělstvím prosazují, spojovat jen s neolitem. Kupříkladu mlýny a kamenná drtidla na zpracování rostlin nalézáme již v závěru paleolitu. Keramiku, která se v souvislosti s neolitem na Předním východě objevuje, má své dřívější předky v oblasti dnešní Číny, odkud známe nejstarší keramiku vůbec (Podborský 2006, 9). A například domestikace rostlin je doložena již z desátého tisíciletí před naším letopočtem z oblasti Japonska (Květina 2015, 309). Zároveň u některé z kultur dochází jen k částečnému užívání tohoto „balíčku“. Z oblasti Afriky známe lovecko-sběračské společnosti ze sedmého tisíciletí před naším letopočtem, které vyrábějí velmi sofistikovanou keramiku či naopak předovýchodní oblasti, kde jsou nalezena stabilní sídliště s doklady řady rysů neolitu bez keramické produkce (Květina 2015, 310-312).

K prvnímu šíření neolitického způsobu života z oblasti úrodného půlměsíce dochází zhruba před 16 000 lety (Pavlů 2005, 293). Z pohledu šíření neolitu můžeme jmenovat dvě základní teorie, první z nich je myšlenka takzvaného domácího difuzionizmu, která předpokládá šíření za pomoci fyzické expanze obyvatelstva přinášející s sebou i znalost neolitického zemědělství a domestikovaných zvířat. Kdybychom si tuto teorii chtěli přiblížit na nám známých událostech, vzpomeňme si na kolonizaci amerického kontinentu, která právě probíhala tímto způsobem. Druhá z teorií, nazývaná kulturní difuze, předpokládá šíření neolitu za pomoci takzvaných kulturních elementů, tedy těch aspektů, které neolit s sebou přináší, bez nutnosti faktického šíření lidí za pomoci myšlenky již přijímají domácí obyvatelé. Kromě těchto dvou proudů nelze opomenout ani další teorie, jmenujme kupříkladu hypotézu, jež předpokládá vznik neolitu ve střední Evropě z původních mezolitických populací či dnes rovněž hojně zastávanou myšlenku šíření malých skupin neolitiků, kteří s sebou

přinášejí znalosti tohoto způsobu života do domácích mezolitických oblastí (Pavlů 2005, 294). Zdali se jednalo o šíření v podobě přesunu lidí či myšlenky, zůstává a asi i zůstane ne zcela dostatečně zodpovězenou otázkou, avšak v dnešní době dochází k odklonu badatelů od původní myšlenky Vere Gordona Childa o rychlém šíření lidí jakožto nositelů neolitu v podobě jeho „neolitické revoluce“ a ustaluje se hypotéza o šíření myšlenky neolitu a jeho znaků či kombinace obou těchto faktorů, což nám v některých případech dokládají rozborů DNA (Květina 2015, 347-348).

Již v polovině sedmého tisíciletí nalezneme první neolitické populace v Evropě přicházející, dle klasické teorie, z oblasti Malé Asie či Anatólie (Pavlů 2005, 293). Jedno z prvních míst, které bylo tímto způsobem kolonizováno, je oblast Balkánského poloostrova, odkud se dále přes karpatskou kotlinu šířil do střední Evropy, což představuje jednu z nejpravděpodobnějších teorií (Květina 2015, 347). Samotné šíření však nemůžeme sledovat jen ve směru přes Balkánský poloostrov, ale rovněž z oblastí dnešní Francie či Normandie, kam se znalost neolitu dostává pravděpodobně středomořskou cestou, která zasahuje až do dnešního Portugalska. Lze tedy usuzovat, že k šíření do střední Evropy dochází z více směrů (Pavlů 2005, 295). Postupné šíření neolitu sledujeme na projevu jednotlivých kultur. Z poloviny sedmého tisíciletí před Kristem nalézáme kulturu protosesklo, která se projevuje na Balkánském poloostrově typickou bíle malovanou keramikou. V šestém tisíciletí pak komplex kultury körös-kriš navazující na adriatický kulturní okruh Impresso, avšak v této podobě ji považujeme za první evropskou neolitickou kulturu (Květina 2015, 348).

Pro území Čech představuje neolit dobu zhruba dvou tisíc let během šestého a pátého tisíciletí před naším letopočtem. Původní mezolitické obyvatelstvo tvořené lovecko-sběračskou subsistencí je ovlivněno příchodem nových způsobů života obsahující domestikované rostliny a zvířata. Dle nejnovějších paleoantropologických zjištění dochází u řady badatelů k rapidnímu přehodnocení původních teorií, které tvrdí, že neolitické skupiny potlačuje původní mezolitické obyvatelstvo a nahrazují jej. Dnes spíše předpokládáme, že dochází ke slnutí a prolnutí nových přístupů a obyvatel s těmi původními (Podborský 2006, 9). Další možností je rovněž přežívání původních lovecko-sběračských komunit v oblastech nevhodných pro skupiny živící se usedlým zemědělským způsobem, jejichž výskyt je přirozeně vázán na potenciálně bonitní půdy

(Podborský 2006, 10). Toto období zahrnuje pro území Čech rozšíření dvou kulturních celků. První společností, kterou v souvislosti s neolitem registrujeme, je okruh homogenní kultury s lineární keramikou, jejíž hranice se rozkládají od podunajských oblastí až po Pražskou kotlinu (obr. 27). Tento jednotný okruh je kolem roku 5000 před naším letopočtem nahrazen obdobím, které nazýváme jako post-lineární kulturní komplex. V tomto údobí dochází ke vzniku řady lokálních kultur na oblastech zaniklé lineární domény, jakými jsou skupiny Hinkelstein, Villeneuve-Saint-Germain, Südost bayerische Mittelneolithikuma a samozřejmě kultura s vypíchanou keramikou, která se prosazuje na našem území. V pozdějších obdobích pak kultury Grossgartach, Oberlauterbach, Rössen, Cerny a lengyelský okruh, jehož vliv na území Čech není velký, však na Moravě se projevuje vznikem kultury s moravskou malovanou keramikou. Otázka zániku lineárního období není zcela známa a názory badatelů se značně rozcházejí (Končelová 2013, 15). Marie Zápotocká ve svém díle *Bestattungsritus des Böhmischen Neolithikums* dělí neolit do tří částí. Horizont první je reprezentován obdobím již zmiňované kultury s lineární keramikou mezi lety 5 600 až 4 900 před Kristem. Druhé období představující post-lineární období u nás zastupuje kultura s vypíchanou keramikou mezi lety 5 000 až 4 500 před Kristem. Tuto druhou fázi můžeme dělit na oblasti podunajských států a oblasti západně od Moravy, v prvním z území se prosazují výše zmíněné kultury na Moravě zastoupené lengyelskou kulturou s moravskou malovanou keramikou a na opačné straně, zahrnující i území Čech, přetrvává kultura s vypíchanou keramikou na dalších více než pět set let. Třetí horizont mezi lety 4 500 až 4 000 před Kristem postihující období post-lengyelské či post-Rössenské se projevuje značnou kulturní diferenciací. Toto období se nachází na samotném přerodu celků neolitu a eneolitu (Zápotocká 1998, 13). V některých případech je na základě radiokarbonových dat kladen závěr neolitu k roku 4 200 před Kristem (Pavlů – Zápotocká 2007, 28).

S příchodem nových inovativních projevů zde zaznamenáváme jak prvky, které shledáváme za neměnné či jen nepatrně se objevující, tak i aspekty procházející razantními proměnami v souvislosti s vývojem a přeměnou kulturních prostředí. Za příklad stabilnějšího prvku můžeme jmenovat strukturu osídlení či tvary nádob a industrie, která rovněž neprochází tolik markantní změnou. Jako opačný příklad

jmenujme výzdobné motivy, kdy v závěru kultury s lineární keramikou nalézáme nové prvky, kterými jsou ornamentální vpichy a malba, rovněž v mladším neolitu sledujeme rozpad zřejmě masivních obchodních systémů, jež si můžeme přiblížit na přerušení distribuce metabazitu typu jizerské hory, jež je nahrazen lokálními a v mnoha případech méně kvalitními materiály. Tento přerod je dáván některými badateli do souvislosti se vnikem kultury s moravskou malovanou keramikou na Moravě (Končelová 2013, 15). Dalším z aspektů procházejícího změnou jsou neolitické domy. Tvar a podoba domů nabývá v období postlineárním řadu lokálních proměn. Avšak objevujeme i zcela nové projevy v období, které někteří z badatelů vymezují lety 4 900 až 4 500 před Kristem, nalézáme kruhové stavby typu rondel (Končelová 2013, 16). Tyto stavby se stávají typické v oblastech předchozího osídlení kultury s lineární keramikou, jakými jsou Čechy, Sasko či Bavorsko a následně pro území s rozšířením lengyelských kultur jakým jsou oblasti Podunají (Podborský 2006, 61).

3 Historie bádání

Významným zdrojem pro zkoumání neolitu je poznání zvyklostí spjatých s nakládáním se zemřelými jedinci. Již od samotného vydělení neolitu jakožto samostatné etapy vývoje lidské společnosti, byl sledován nepoměr mezi počtem sídlišť a pohřebišť. Na tento fakt upozorňuje již Jozef Ladislav Pič ve své knize z roku 1899 pod názvem Pokolení skrčených koster. Touto otázkou a vysvětlením nepoměru se zabývají i Karel Buchtela, Lubor Niederle či Albín Stocký. Roku 1934 přináší Luboše Horáková-Jánská nové vysvětlení této nerovnováhy v podobě používání dosud nerespektovaného způsobu pohřbu kremace na základě průzkumu birituálního pohřebiště v Praze-Bubenči z roku 1931 (Pavlů – Zápotocká 2007, 12). Roku 1940 publikuje Josef Glott snad první dílo zabývající se komplexně neolitickými pohřby za pomoci syntézy starších výzkumů z oblasti Čech, následujícího roku vytváří podobné dílo, ale tentokrát pro oblast Moravy Josef Skutil. První poválečné shrnutí poznaného přináší roku 1948 Jan Filip (Zápotocká 1998, 13). Šedesátá léta dvacátého století přinášejí výzkumy rozsáhlých birituálních pohřebišť v Plotištích nad Labem u Hradce Králové a lokality Miskovice na Kutnohorsku. Další nálezy na sebe nechávají čekat téměř čtvrt století.

Jmenujme dosud nepublikované lokality Tišice na Mělnicku prozkoumány Janem Turkem, Horoměřice u Prahy zkoumány Jaromírem Benešem či Květnice na Praze východ vedený L. Špačkem a P. Snítilym. Prozatím nejvýznamnější syntézu přináší roku 1998 Marie Zápotocká ve své knize *Bestattungsritus des Böhmischen Neolithikums* (5500-4200 BC.; Pavlů – Zápotocká 2007, 12).

4 Pohřební praktiky kultury s lineární keramikou

V případě bližšího pohledu na pohřbívání kultury s lineární keramikou si můžeme povšimnout faktu, že počet nalezených hrobů a pohřebních areálů neodpovídá množství nalezených stabilních sídlišť. Mezi těmito dvěma skupinami panuje značná nerovnováha, kterou můžeme sledovat na celém území Čech. V případě sídelních areálů hovoříme o dokladech zhruba na sedmi stech dvaceti lokalitách. V opozici nám stojí doklad pouhých, cirka padesáti čtyř lokalit s doklady pohřbů (Pavlů – Zápotocká 2007, 83). Nejen na našem území můžeme sledovat značnou disproporci při pohledu na sídliště a pohřebiště této kultury. Tento stav je typický pro oblasti podél toku Dunaje, v Posálí a středním Porýní (Květina 2015, 486). Zajímavou rekonstrukci nám představuje Evžen Neústupný, který se na základě sídliště v Bylanech u Kutné hory pokouší o matematickou rekonstrukci populace, která by měla být na případném pohřebišti zastoupena. Odhady populace jedné vesnice se pohybují v rozmezí 59 až 200 jedinci. V případě rekonstrukce Bylanského sídelního areálu (tedy Bylany I.) docházíme, při odkryté ploše 25 až 30 hektarů, k počtu 134 domů. Předpoklady přitom hovoří o 500 domech při použití průměrné doby existence jednoho domu, která se u řady badatelů liší od 7 až 22 let. E. Neústupný kupříkladu uvádí 6 až 8 let. (Neústupný 1983, 108). Za těchto okolností, pokud přijmeme průměr existence jednoho z domů, které předpokládá E. Neústupný, a to 7 a zahrneme předpokládaný počet domů na 500 možných, dostáváme se k hodnotě 690 zemřelých (Neustupný 1983, 106-109).

Rovněž, alespoň prozatím, nebyl na našem území učiněn žádný nález samostatného pohřebiště. Tato absence se dá vysvětlit různými způsoby od alternativního pohřebního ritu, tedy toho, jehož stopy se nezachovávají v archeologických pramenech, až po nedostatek výzkumů (Pavlů – Zápotocká 2007,

83). Při současném stavu poznání můžeme hovořit o zhruba 111 pohřbených jedincích cirka v 104 hrobech (obr. 14). Zhruba deset procent všech nalezených hrobů jsou tvořeny kontexty, ve kterých nenalzáme nic či jen části kostí nebo pohřebních milodarů. V některých interpretacích se hovoří o možnosti jiného, námi ještě nezachyceného rituálního chování. Jedno z možných vysvětlení může být balení jedinců do kůží či tkanin a jejich následné vyjmutí z hrobu po částečné nebo úplné dekompozici tkání. Co se s těmito těly nadále dělo zůstává otázkou (Květina 2015, 485). Toto chování by nám nepředstavovalo nic zvláštního. Etnografická pozorování nám dokládají, že v některých případech dochází k sekundárnímu otevírání hrobů. Kupříkladu kmen Pare v Africe po několika letech znovu otevře hrob zemřelého a vyjme z něj lebku. Následuje řada obřadů, během kterých je zbytek těla opět navrácen a pohřben v hrobě a lebka uložena do hliněného hrnce a dána do chýše. Nebo Africký kmen Soga, který vyjímá lebky svých náčelníků (Holý 1956, 249). Objevy prázdných hrobů či hrobů s částmi skeletů nebo pohřební výbavy známe i z našeho území, kupříkladu pohřebiště ve Vedrovicích, avšak největší četnost těchto nálezů pochází z Německa, v této souvislosti za zmínku bezpochyby stojí lokalita Aiterhofen (Květina 2015, 485). Absence hrobů při porovnání s nálezy sídlišť se dá vysvětlit i tím, že na pohřebiště byli ukládáni jen významní členové komunity. Tedy, že tato praktika nebyla totožná pro celou komunitu (Květina 2015, 488). Zajímavou kategorií nám tvoří v období mladšího neolitu Porýnská skupina Hinkelstein, ze které známe jen pohřebiště. Pohřební praktiky byly rovněž jiné, zemřelí byli ukládáni k odpočinku v natažené poloze. Absence sídlišť je vysvětlována alternativním způsobem sídlení, které nezanechává archeologické otisky (Květina 2015, 489).

Nejčastěji můžeme sledovat pohřby jednotlivců. V některých případech se nám mohou objevit dva jedinci v jedné hrobové jámě. Za naprosto výjimečný proto považujeme nález z Třebestovic. Zde bylo nalezeno pět až šest dětských skeletů v jednom hrobě. Pohřební praktiky v porovnání s jinými obdobími můžeme považovat za velmi rozvolněné. Ačkoliv pozorujeme i striktní normy, kupříkladu pohřeb inhumací (Pavlů – Zápotocká 2007, 83). Při pohledu na grafické znázornění nám právě tyto pohřby dle shromážděných informací tvoří 96 procent ze všech pohřbů a pouze 3 procenta zastupují pohřby, u nichž ritus nemůžeme určit, zbylé 1 procento zastupují

hroby kremační (obr. 14). Proto za výjimečný můžeme považovat nález z lokality Litice na Plzeňsku, kde bylo roku 1998 nalezeno, během předstihového výzkumu v souvislosti s budováním dálnice D5, sídliště kultury s lineární keramikou a doby bronzové. Ve stavební jámě jednoho z dlouhých domů datovaného do doby kultury s lineární keramikou, byl v objektu číslo II. nalezen žárový pohřeb (obr. 28). Ostatky byly uloženy v hloubce 15-35 centimetrů. Dle antropologického rozboru patřily ostatky dítěti mezi pěti a šesti lety, s největší pravděpodobností se jednalo o muže. Nález byl datován do pozdního stupně kultury s lineární keramikou (Braun 2000, 102-104). Ačkoliv tento pozdní stupeň, při srovnání s oblastí pražské kotliny, se překrývá již s nejstarší fází kultury s keramikou vypíchanou. Pro toto období máme již řadu dokladů kremačních pohřbů v souvislosti s kulturou s vypíchanou keramikou. Absence žárových pohřbů, až na zde zmíněnou výjimku, se ovšem nevztahuje na celou oblast rozšíření kultury s lineární keramikou, další doklady máme na Moravě či v sousedních zemích (Pavlů – Zápotocká 2007, 83).

Žárová pohřebiště máme doložena v prostředí kultury s lineární keramikou v poměrně hojném počtu z celého prostoru jejího rozšíření. V celkovém součtu nám tyto lokality představují desítky příkladů. V širším kontextu lze jmenovat lokality Elsloo v Holandsku, Gródk v Polsku, Klein-Hadersdorf u Poysdorfu v Bavorsku, Niedermerz v Porýní či lokalitu Nitra na Slovensku a mnoho dalších. Z území Moravy pak naleziště jako jsou Kralice na Hané, Prostějov-Čechůvky, Starý Lískovec u Brna a samozřejmě lokalita Vedrovice na Znojemsku. Všechna tato pohřebiště nám dosvědčují značnou hojnost tohoto trendu již od samotného počátku kultury s lineární keramikou. Zároveň veškerá tato pohřebiště nám představují birituální chování, jelikož se na jejich plochách nacházejí jak kostrové, tak žárové pohřby. Jedinou prozatím detekovanou výjimku nám tvoří pohřebiště Modlniczce v Polsku. Zde byly doloženy pouze žárové hroby. V tomto kontextu se však hovoří o jistém zvláštním, ba i možná vyspělém chování. Kostrové hroby zde nejsou absentovány, avšak nacházejí se na protější terase v blízkosti sídliště. Ale opět bez dokladu žárových hrobů (Šmíd 2013, 77-79). Ve všech těchto jmenovaných příkladech se jedná o oddělená pohřebiště se značně pozorovaným vztahem k blízké osadě. Samozřejmě tyto vztahy a znalost širších kontextů vycházejí

z míry prozkoumané plochy, a proto nemůžeme říci, že všechna pohřebiště jsou přímo spjata se sídelními areály, ačkoliv je to předpokládáno (Šmíd 2013, 80).

První pohřebiště nalzááme již kolem roku 5 300 před Kristem, tedy v souvislosti s počátkem klasické fáze kultury s lineární keramikou a jejím šířením do západní Evropy (Květina 2015, 486). Velikost pohřebišť se pohybuje v rozmezí stovek až tisíců metrů čtverečních. Jakožto jedno z menších pohřebišť můžeme jmenovat právě lokalitu Nitra na Slovensku (630 m²). Za velké pak lze považovat již zmíněné Kralice na Hané, kdy celá předpokládaná plocha činí osmnáct tisíc metrů čtverečních a tím se řadí mezi jedno z největších pohřebišť tohoto typu v Evropě. Při rozboru pohřebních rytů můžeme říci, že v převážné většině kostrové pohřby byly shledány staršími nežli pohřby žárové, a to díky četným superpozicím, kterými jsou narušovány právě kostrové hroby. Jmenujme některé z nich, Aiterhofen v Durynsku, již zmiňované Elsloo v Holandsku anebo v Kralicích na Hané, kde byl kostrový hrob číslo 33/05 narušen žárovým pohřbem číslo 30/05 (Šmíd 2013, 80-81).

Co můžeme shledat za téměř shodné, je výběr lokace. Příhodné byly pro první zemědělce rovinné mírně svažité terény v otevřené krajině (Šmíd 2013, 79-80). Dalším společným rysem je podoba hrobu, téměř ve všech případech se jedná o mělké až plytké hrobové jámy, jejichž vyplň je tvořena zbytky kremace. Hloubka se pohybuje v rozmezí 0,3-0,5 metru. Avšak i zde máme výjimečné situace. Na lokalitě Niedermerz v Porýní nalzááme hroby v hloubce až jeden metr. Podoba dochovatelnosti artefaktů je rovněž podobná, téměř ve všech případech procházejí milodary pohřební hranicí a jejich úplnost tím ztrácí na kompletnosti. Proto doklady celých nádob jsou značnou výjimkou (Šmíd 2013, 81).

Mezi další striktní pravidla pohřebního kodexu prvních zemědělců patří poloha zesnulého ve skrčené poloze na boku. Tato podoba pak prochází skrze všechny věkové kategorie a pohlaví zemřelých (Pavlů – Zápotocká 2007, 83). V případě uložení na bok sledujeme mírnou převahu na bok levý (Pavlů – Zápotocká 2007, 86). Následné zvyky byly již diametrálně odlišné a souvisí spíše s lokálními zvyky dané komunity (Pavlů – Zápotocká 2007, 83).

Pokud bychom se zaměřili na etnograficky zkoumané komunity v Africe, mohli bychom si udělat jistý náhled do myšlení skupin, jejichž vnímání nebylo fatálně ovlivněno moderní civilizací a jejich chování a vztah k zemřelým zůstává nezměněn po dlouhá staletí, ba i tisíciletí. Hloubky hrobů se u jednotlivých kmenů liší od zhruba půl metru, jako u kmenů Sandawe a Kindiga, až do hloubky dvou metrů, což lze pozorovat u kmenů Pare, Burungi, Iraku či Lango. Irakové jako důvod uvádějí ryze praktické důvody, a to ochranu zesnulých před hyenami. Langové zase věří, že zesnulý má být uložen v červené hlíně, která se nachází na mnoha místech ve značných hloubkách (Holý 1956, 246).

Tvar hrobů je různý od pravoúhlých přes oválné či kruhové. V některých případech máme doklady označování hrobů mohylami, jako u kmene Bafia a Issansu, kde dosahují průměrné výšky třiceti centimetrů. Členové kmenu Nyaturu označují své hroby kůly. Ve značné většině však převažují hroby bez označení. Zemřelí jsou pohřbíváni s větší četností ve skrčené poloze na boku. V některých případech jako u kmene Pare jsou nohy zemřelého přivazovány k tělu do extrémně skrčené polohy. U ukládání na bok pozorujeme značnou variabilitu. V některých společenstvích, jako u kmene Lango, je strana vázána na pohlaví. Ženám náleží bok levý a mužům naopak bok pravý. Kmen Issansu určuje polohu zemřelého vůči jeho příslušnosti k rodu. V některých případech se nám objevují doklady balení lidských jedinců do kůry, jako u kmene Mbuti či v rohožích, jako v případě kmenů Rundi, Banda a Kpelle. U pasteveckých kmenů nalézáme jedince typicky zabalené do hovězích kůží. Jmenujme kupříkladu kmeny Lango, Iraku, Issansu (Holý 1956, 247).

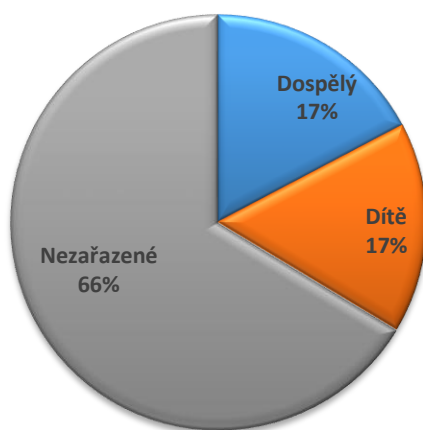
Při bližším pohledu na orientaci zemřelých vůči světovým stranám dominuje jistá volnost. Nalézáme proto zemřelé v orientaci východ-západ, západ-východ, sever-jih a jih-sever. Za výjimku je považována orientace vůči poledníkům, ta se takřka nevyskytuje (Pavlů – Zápotocká 2007, 86). Za výjimečný proto můžeme považovat hrob číslo 33 z lokality Kralice na Hané, kde právě tato orientace byla pozorována (Šmíd 2013, 29).

Rozvolněnost v orientaci zemřelého nám dokládají i etnografická pozorování v Africe a zároveň nám nabízejí řadu interpretací. Kupříkladu kmeny Bafia, Kavirondo,

Burungi a Mbuti ukládají své zesulé do hrobu v orientaci tak, aby mohli hledět k východu slunce. Další pozorovanou možností je, jako u kmenu Pangwe, hroby kopírující stěny domů. V některých případech nalezneme orientaci hrobů dle představ, kde se nalézají říše předků. Kupříkladu kmen Dahome takto vnímá moře (Holý 1956, 248).

Z celkového počtu námi zachycené populace můžeme určit věk jedinců u 37 procent zkoumaných ostatků. 17 procent zastupují dospělí jedinci v počtu devatenácti respektovaných pohřbů, stejnou hodnotou se nám projevují dětské hroby v počtu osmnácti zastoupených (obr. 1). Pohlaví zesulých bylo určeno u 12 procent zemřelých, z čehož 7 procent je tvořeno ženami a zbývajících 5 procent muži. V rámci jedinců, u nichž bylo možno určit pohlaví, převažují ženské hroby v poměru 58 procent vůči mužským hrobům, které jsou zastoupeny 42 procenty (obr. 2). V případě, že pohlaví zesulého není možné určit pomocí antropologických znaků, je možné stanovit odhad pomocí přídavků v hrobě. V případě mužských hrobů se setkáváme s nálezy kančích klů, spondylových zápon a broušené industrie. V kontextu s ženskými hroby nenalzáme téměř žádné specifické přídavky, jako je tomu u hrobů mužských.

Obr. 1: Graf znázorňující procentuální zastoupení jedinců, u nichž bylo možno určit věk.

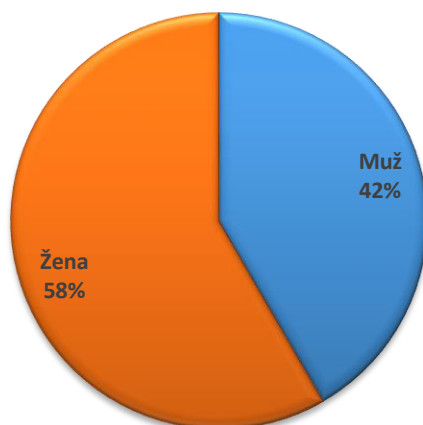
Nejčastěji jsou to jen keramické nádoby, které se ovšem od nádob v mužských hrobech nijak výrazně neliší. Jen výjimečně nalzáme pohřební milodary ve formě štípané industrie, spondylových náramků, náhrdelníků z perel, medailonků či

závěsků, které rovněž nejsou kladeny s vyšším důrazem na pohlaví. Tyto nálezy máme registrovány v pěti hrobech, z čehož tři Praha Dejvice, Tetín a Vejvanovice patřily

dětem. Mezi dalšími předměty můžeme jmenovat dva pískovcové brousky, dvě říční mušle, jeden jelení parůžek či předmět ve tvaru falu. (Pavlů – Zápotocká 2007, 88).

Kdybychom se blíže podívali na kosterní pozůstatky kultury s lineární keramikou a pokusili se na základě poznatků shrnout demografické aspekty této doby, byli bychom si schopni udělat ucelený náhled do tehdejších lidských populací. První komplexní poznatky a soubory kosterních pozůstatků pocházejí z území dnešního východního Německa z lokalit Bruchstedt a Sondershausen. Výsledky byly zpracovány antropologem A. Bechovou (Neustupný 1983, 95). Můžeme říci, že na pohřebištích nám převažují pohřby žen nad pohřby mužů, ačkoliv tento rozdíl nečiní ani plných pět procent z celkového počtu. Zato rozdíly ve věku zemřelých se v návaznosti na pohlaví značně odlišují. V případě žen můžeme hovořit o nejčtetnějším úmrtnostním horizontu v rozmezí 15 až 29 let. U mužů jsou nejtypičtěji zastoupeni jedinci nad 30 let. U žen je předpokládáno, že úmrtnost právě v tomto mladém věku, je spjata s komplikacemi

Obr. 2: Graf zachycující procentuální zastoupení žen a mužů ve zkoumané populaci.

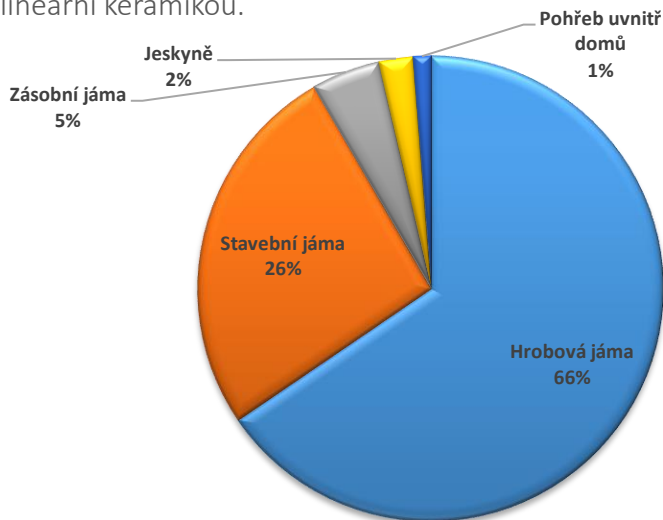
porodními a poporodními (Neustupný 1983, 96-97). V případě, že se však muž či žena dožili 30 let života, je rozdíl v dožitém věku již setřen a

pravděpodobnost je rovna (Neustupný 1983, 98). Doba trvání jedné generace, dle délky života ženy, činila 25 let. Tento fakt pak otevírá otázku, zdali bylo žen v biologicky produktivním věku dostatečné množství, jelikož jejich zastoupení v populaci nad 50 let činilo jen zhruba dvě a půl procenta. Ačkoliv i v případě sledování mužských jedinců ve skupině nad 50 let, činila jen malé množství. Při převodu na občinu činící 33 členů, docházíme v matematickém průměru k hodnotě jedné osoby nad 50 let (Neustupný 1983, 104).

Při pohledu na stabilitu neolitické rodiny docházíme k názoru, že byla velice nestálá. Kupříkladu když uzavřeli „manželství“ žena ve věku 15 let s mužem starým 20 let, je pravděpodobnost, že muž ovdoví před dosažením 30 let své partnerky z 58 procent. Zato pravděpodobnost, že žena ovdoví před dosažením 33 let, je čtyřiačtyřicet procent. U dítěte si můžeme povšimnout, že v případě, pokud se jedinec narodí ve věku 25 let svých rodičů, tak s pravděpodobností 52 procent se stane sirotkem před dosažením své dospělosti, tedy 15 let věku. Tyto úvahy by nám mohly dokládat značnou proměnlivost neolitických komunit, pravděpodobně více násobné sňatky a častá sirotentství dětí z jedné či obou stran svých rodičů (Neustupný 1983, 104).

Zemřelé nalézáme jen na oddělených pohřebištích, která ovšem z území Čech neznáme, ale jejichž příklady můžeme nalézt na Moravě, Slovensku či Bavorsku. Další možností je nález hrobů v menších skupinách, jako jsou nálezy z Uhřetovic či Litoměřic (obr. 29). Pro naše území jsou typické nálezy jednotlivců, a to buď mimo sídliště, nebo naopak na sídlišti. V tomto případě pak můžeme zemřelé dělit podle místa uložení. Zemřelé nalézáme buď v regulérních hrobových jamách (obr. 30) nebo v sídelních objektech typu stavebních (obr. 31) či zásobních jam (obr. 32). Četnost těchto typů pohřbů z našeho souboru tvoří 66 procent zesnulých, které nalézáme v hrobových jamách, 31 procent v sídlištních objektech, z čehož 26 procent ve stavebních jamách a 5 procent v jamách zásobních, 1 procento tvoří nálezy zesnulých uvnitř neolitických domů (obr. 3). Kromě uložení jedinců v typické poloze, tedy ve skrčené poloze na boku, nalézáme i zemřelé v atypických polohách, takzvaných pohozených (obr. 33). Další skupinu nám mohou tvořit nálezy pouze částí těl, jakými mohou být dlouhé kosti a lebka. V tomto případě vidíme u některých nálezů stopy po řezání nebo opálení kostí (Pavlů – Zápotocká 2007, 83). Tyto případy můžeme vysvětlovat a interpretovat různě, buď jako doklady rituálních praktik, násilných střetů nebo kanibalismu.

Obr. 3: Graf poukazující na procentuální zastoupení jednotlivých typů pohřbů v rámci sídlišť kultury s lineární keramikou.

Mezi české lokality s doklady pohřbů na sídlištích patří Horomeřice na okrese Praha-západ, kde byly nalezeny dva pohřby v sídelních jamách či lokality Libkovice, Praha-Dejvice, Praha-Veleslavín, Praha-

Vokovice, Radotín, Statenice nebo Tuchomyšl na okrese Ústí nad Labem (Rulf 1996, 115). Na Moravě pak lokality Boskovštejn, Brno-Komín, kde byly v jámě rozpoznány pohřby čtyř jedinců, z čehož tři tvořily nálezy dospělých jedinců a jeden pohřeb dítěte. Kostry byly proházeny a uloženy v neanatomických polohách. Dále můžeme jmenovat lokality Nová ves u Rosic, Velatice a Horákov u Mikulova, Předmostí u Přerova či Vinice-Líska (Rulf 1996, 115-116). Z rakouské lokality Drassburg-Taborac v Burgenlandu máme doklady osmnácti lidských lebek upravených do pohřbu. V Německu nalézáme nejpočetnější zastoupení pohřbů na sídlištích, za zmínku stojí lokalita Baden-Württemberg, kde bylo nalezeno celkem čtyřicet hrobů z období kultury s lineární keramikou. Obdobnou lokalitou je nález ze Zauschwitzu, kde bylo doloženo čtyřicet osm jam s pohřby z doby neolitu a pozdní doby bronzové (Rulf 1996, 116).

Další skupinu zemřelých nám tvoří nálezy z jeskyní, kde můžeme nalézt jak regulérní pohřby, tedy ty, se kterými se setkáváme na sídlištích či pohřebištích, tak jen části skeletů. Tento typ je zastoupen 2 procenty nálezů (obr. 3). Za příklad nám může posloužit nález lidské čelisti z Prahy Hlubočep nebo rozptýlený dětský skelet z Martina u Tetína v Českém krasu. V souvislosti s dětským pohřbem z Martinic máme nálezy keramických zlomků, broušených a štípaných nástrojů, zlomky náramku a náhrdelníku s imitací jeleních grandlí. (Pavlů – Zápotocká 2007, 84)

Velkou nezodpovězenou otázkou zůstává vztah mezi obytnými a pohřebními areály. Při pohledu do zahraničí nalezneme řadu vztahových situací. Kupříkladu na lokalitě Vaihingen v Německu byli zemřelí nalezeni v nefunkčním příkopě obklopující sídliště. Pohřebiště v Niedermerz v Německu sloužilo s největší pravděpodobností pro větší množství komunit. Na lokalitě Elsloo v Nizozemsku máme doložena dvoufázová sídliště se dvěma pohřebišti, při čemž k jednotlivým fázím sídliště bylo určeno i pohřebiště. (Pavlů – Zápotocká 2007, 88).

Jelikož podobu pohřebišť kultury s lineární keramikou z našeho území neznáme, jak bylo již řečeno výše, můžeme si jejich podobu přiblížit na Moravských lokalitách Vedrovice na okrese Znojmo a lokalitě Kralice na Hané na okrese Prostějov. Třetím příkladem je lokalita Herxheim v Německu, která nám umožňuje nahlédnout na jeden z netypických pohřebních areálů ze závěru této kultury.

4. 1. Vedrovice (okres Znojmo)

Lokalita se nachází nedaleko stejnojmenné obce Vedrovice, zhruba čtyřicet kilometrů od města Brna (Podborský 2002, 11). Mezi lety 1976-1982 zde byl veden systematický výzkum zaměřený na komplexní průzkum neolitického osídlení této oblasti pod vedením Vladimíra Ondruše z Moravského muzea v Brně (dnes Moravské zemské muzeum v Brně; Podborský 2002, 5).

Oblast s nejintenzivnějším osídlením z období pravěku je doložena na mírném vrcholu na jižní straně obce. Hřbet je předělen komunikací vedoucí z Vedrovic do Českého Krumlova na dvě části, které zároveň dělí lokalitu na severní a jižní část, tedy na polohu „Široká u lesa“ a polohu „Za dvorem,“ (obr. 34; Podborský 2002, 9). Poloha „Široká u lesa“ dokládá osídlení z doby paleolitu a následně z neolitu v souvislosti s kulturou s lineární keramikou a lengyelskou kulturou reprezentovanou kulturou s moravskou malovanou keramikou. Nejstarší nález je spjat s neolitickými hroby pocházející z polohy „Široká u lesa“ již ze závěru devatenáctého století. Roku 1890 publikuje Jan Nepomuk Woldřich výsledky svého bádání uskutečněného v letech předcházejících, kdy zde odhaluje dvanáct kostrových hrobů (Podborský 2002, 11).

Tento starý průzkum byl následně potvrzen během druhé etapy výzkumů Moravského muzea v Brně mezi lety 1975-1982, kdy bylo odhaleno jedenáct prázdných hrobů s evidentně recentním zásypem (Podborský 2002, 21). Třetí polohou, jejíž ztotožnění je komplikovanější, je prostranství ve středu obce Vedrovice, a to poloha „U kostela“. Odtud pocházejí pravděpodobné nálezy hrobů kultury s lineární keramikou, které byly učiněny v první polovině dvacátého století. Roku 1929 zde odkrývá Josef Skutil dva hroby, které datuje právě do zmíněného období. Z těchto důvodů je uvažováno o možném třetím pohřebišti ve Vedrovicích. Kromě možného pohřebiště je zde doloženo sídliště kultury s vypíchanou keramikou (Podborský 2002, 13).

Z polohy „Za dvorem“ pocházejí první nálezy z roku 1910, kdy zde František Černý prozkoumal šest neolitických kostrových hrobů v oblasti takzvané Vinklerovy cihelny. Následně roku 1911 zde byly prozkoumány další minimálně dva hroby. Další hroby byly zřejmě zničeny během těžby cihlářské hlíny až do zrušení cihelny a jejího následného zasypání roku 1960 (Podborský 2002, 11-12).

Mezi lety 1961-1982 byla během dvou etap prozkoumána dvě pohřebiště a sídliště kultury s lineární keramikou. Během první etapy mezi lety 1961-1974 bylo, v poloze „Široká u lesa“ na celkové odkryté ploše 5000 metrů čtverečních, nalezeno deset kúlových staveb, osmnáct pecí a další desítky sídlištních jam patřících sídlišti kultury s lineární keramikou. Kromě těchto objevů zde bylo nalezeno dvanáct lidských pohřbů uložených převážně v sídelních objektech. Devět z nich patřilo dětem a zbylé tři pak dospělým jedincům. Zemřelí byli uloženi na boku ve skrčené poloze (pět na pravém boku a pět na boku levém). Pouze u dvou zemřelých míra dochování ostatků neumožnila určení polohy zemřelého. Jedinci, s výjimkou hrobu číslo 3 a 6, byli uloženi v sídelních objektech, které lemovaly průběh kúlových domů (Podborský 2002, 12).

Pouze u čtyř z dětských hrobů byly nalezeny hrobové přídavky. V hrobu číslo 1 dvě kulovité nádoby, v hrobě číslo 2 kostěné šídlo, v hrobě číslo 5 vázovitá nádobka, zlomek třecí kamenné desky, vápencový valon, hliněný korálek a rohovcová čepelka a v hrobě číslo 110 pak malý kopytovitý klín. V případě třech dospělých jedinců jmenujme hrob číslo 9, kde bylo v sídelním objektu číslo 122

nalezeno tělo ženy (50-60 let) bez přídavek. Její tělo se nalézalo v atypické poloze, z těchto důvodů se uvažuje o pohození. V hrobě číslo 10 pak hrob muže (40-50 let) v hrobové jámě, která byla zahloubena do staršího objektu. Na hrudníku zemřelého byl nalezen kopytovitý klín, vedle těla pak fragmenty nádoby a zlomek grafitu. Velmi zajímavý je pak skelet muže, asi čtyřicetiletého, který byl nalezen rozptýlený v sídlištní jámě číslo 123. Kostí dle antropologického rozboru nesou stopy lámání a štípání. Rovněž lebka vykazuje znaky rozbíjení. V souvislosti s jámou 123 byla kromě zmíněných lidských ostatků nalezena řada zvířecích kostí, které nesou podobné znaky zacházení. Z těchto důvodů lze uvažovat o možném kanibalismu (Podborský 2002, 12).

Z roku 1984 pochází nález dětského pohřbu 109, který byl nalezen během sondáže na okraji zkoumané plochy. Tělo bylo uloženo v sídelním objektu číslo 161 bez milodarů, avšak dle výplně objektu 161 bylo ztotožněno s kulturou s moravskou malovanou keramikou (Podborský 2002, 12).

Druhá etapa výzkumu na této poloze proběhla mezi lety 1975-1982, kdy bylo identifikováno pohřebiště kultury s lineární keramikou (Podborský 2002, 12). Pohřebiště se rozkládalo v severozápadní části sprašového hřebenu v mírně klesajícím svahu (Podborský 2002, 13). Celková odkrytá plocha činila 4 500 metrů čtverečních, na níž bylo zachyceno celkem šestadevadesát hrobových jam. Do celkového počtu je začleněno jedenáct již zmiňovaných prázdných hrobů, které byly prozkoumány již v devatenáctém století a jeden žárový hrob kultury s moravskou malovanou keramikou. Dohromady tedy pohřebiště obsahovalo čtyřiaosmdesát hrobů kultury s lineární keramikou (rozpoznáno bylo 37 žen, 25 mužů a 20 dětí do patnácti let; Podborský 2002, 21). Dva z dětských pohřbů byly nalezeny společně s ženskými skelety, a to v případě hrobů 81/79 a 93/80, v obou případech se jednalo o ženy mladého věku mezi 20 až 30 lety (obr. 35). V prvním případě šlo o pohřeb dítěte novorozeneckého věku a ve druhém případě o dítě v prenatálním věku (Podborský 2002, 102). Velikost hrobových jam se lišila od 90x60 centimetrů až 180x100 centimetrů, hloubka v rozmezí od 50 až po 120 centimetrů pod úroveň terénu. Z tohoto hlediska můžeme považovat za zajímavý hrob 20/75, ve kterém byl nalezen skelet dítěte bez milodarů (Podborský 2002, 302). Hrobová jáma o průměru 145x75 centimetrů byla zapuštěna v úctyhodné hloubce 120 centimetrů a řadí se proto

k nehlouběji zapuštěnému hrobu na lokalitě (Podborský 2002, 101). Důvody tohoto chování nejsou přesně známy. Dle jedné z interpretací se mohlo jednat o pohřeb neoblíbeného dítěte či hrob původně určený jinému členu komunity, ale následně z nám neobjasitelných důvodů, byl využit pro tento pohřeb (Podborský 2002, 302). Celé pohřebiště bylo narušeno pozdějším osídlením z doby lengyelské a následně hlubinou orbou v novověku (Podborský 2002, 21).

Z pohřebiště pochází 96 kusů keramického materiálu, z čehož 51 tvoří celistvé nádoby, 21 kamenných kopytovitých klínů, 3 kamenné sekerky, 6 kamenných třecích podložek, 79 kusů kamenné štípané industrie, 5 kostěných anebo parohových předmětů, 158 kusů ozdob, z čehož 137 kusů tvořily spondilové ozdoby a 21 ozdoby jiného druhu. Je však nutno brát v úvahu, že jedenáct z hrobů neobsahovalo, s výjimkou několika keramických zlomků, žádné nálezy (Podborský 2002, 302).

Keramické zlomky byly reprezentovány jednapadesáti nádobami nalezenými ve čtyřiceti hrobech. Tvarová rozmanitost byla vcelku chudá a je zastoupena globulárními tvary, lahvemi, putnami, miskami, mísami a poháry (Podborský 2002, 164).

Na základě biochemické a genetické analýzy kosterních pozůstatků bylo možno pozorovat mobilitu neolitické populace. Výsledky rozborů přinesly zajímavá zjištění, která potvrzují značný přesun lidí i na vcelku velké vzdálenosti, což svědčí o jisté otevřenosti tehdejších populací. Obyvatele osady můžeme členit do tří částí, první z nich jsou lidé, kteří zde evidentně žili po celý svůj život, druhou pak jedinci, kteří se zde narodili i zemřeli, avšak značnou část života strávili v jiných oblastech, tito lidé se dle jedné z interpretací vracejí do rodné vesnice dožít poslední léta svého života. Poslední skupina zastupuje zemřelé, kteří se do Vedrovic dostávají až během svého života a následně zde žijí až do smrti (Květina 2015, 500).

Třetí etapa výzkumu následovala v letech 1985-1989 v poloze „Za Dvorem“ během níž byl detekován systém tří příkopů (Podborský 2002, 12). První z nich byl ztotožněn s existencí sídliště a obklopoval celou osadu o rozměrech 425x275 metrů. Druhou fází tvoří rondel kultury s moravskou malovanou keramikou. Tato stavba byla tvořena čtyřmi přerušeními v podobě vstupů a dvojitého palisádového

vnitřního žlabu o průměru vnitřní délky 75x80 metrů. Třetí příkop byl rovněž součástí rondelu o vnějším průměru 200 metrů, který byl taktéž ztotožněn s kulturou s moravskou malovanou keramikou, a to s její rannou fází. Kromě těchto staveb zde bylo identifikováno a prozkoumáno čtrnáct hrobů. Pět z pohřbů bylo nalezeno v sídelních objektech vázaných na osadu kultury s lineární keramikou. Jeden pohřeb byl ztotožněn s kulturou se zvoncovitými poháry řadící se do období eneolitu. Osm pohřbů (5 žen, 2 muži, 1 dítě) bylo nalezeno v hrobových jamách a pravděpodobně patřilo k druhému pohřebišti kultury s lineární keramikou, které bylo odtěženo a zničeno v souvislosti s již zmiňovanou těžbou cihlářské hlíny ve Vinklerově cihelně (Podborský 2002, 13). Rozměry hrobových jam dosahovaly od 105x75 až 180x80 centimetrů, hloubka jam se pohybovala asi od 25 až do 80 centimetrů (Podborský 2002, 116). Mezi nejzajímavější pohřeb, který byl identifikován v této poloze, patří hrob číslo 9/88 (obr. 36). Zde bylo v hrobové jámě 150x80 centimetrů v hloubce 80 centimetrů nalezeno tělo ženy ve věku 18 až 20 let (Podborský 2002, 110). V hrobě bylo identifikováno celkem 846 předmětů, čímž se řadí k nejbohatšímu hrobu na lokalitě Vedrovice (Podborský 2002, 116). Součástí hrobu byly několikanásobné ozdoby končetin, hlavy a trupu v podobě spondilových a mramorových šperků (Podborský 2002, 100-115). Další výzkumy zde byly následně prováděny mezi lety 1996-1998 a v roce 2000 (Podborský 2002, 13).

4. 2. Kralice na Hané (okres Prostějov)

Mezi lety 2002-2012 byla, v rámci předstihových a záchranných výzkumů průmyslové zóny města Prostějov na katastrálním území Kralice na Hané, prozkoumána na rozsáhlé ploše řada objektů svědčících o velmi intenzivním a kontinuálním osídlení této oblasti od pravěku až po novověk. V letech 2005 a 2006 zde bylo identifikováno sídliště a birituální pohřebiště kultury s lineární keramikou (obr. 37). Během výzkumu bylo odkryto celkem 8 kostrových a 69 žárových hrobů (Šmíd 2013, 7). Celková prozkoumaná plocha činila jedenáct hektarů. Plocha prozkoumaného sídliště tvořila tvar oválu o rozměrech tři sta padesát až dvě stě padesát metrů. Pohřebiště je následně situováno do severního okraje sídliště. Mezi dvěma těmito areály byl

identifikován pruh bez doložených aktivit. Celková rozloha pohřebiště činí 1,8 hektaru (Šmíd 2013, 18). Kostrové hroby se převážně koncentrují ve východní straně pohřebiště. Zde bylo detekováno, jak je již výše zmíněno, osm kostrových hrobů, jeden pohřeb dítěte nalezený pod orniční vrstvou a jeden objekt označený jako hrob číslo 36, ve kterém nebyly nalezeny ani rozpoznány žádné pozůstatky. Hrobové jámy byly obdélného či nepravidelně oválného tvaru. Dle antropologického určení zde bylo identifikováno pět dospělých jedinců, z čehož se jednalo o dva ženské a dva mužské hroby. Jeden z pohřbů nebylo možné určit. Kromě těl dospělých jedinců zde byly rozpoznány čtyři dětské skelety. Těla byla uložena ve skrčené poloze na boku. Při zkoumání orientace těla a uložení na bok nebyla rozpoznána souvislost s pohlavím ani věkem. Výbava kostrových hrobů byla velmi chudá. V hrobech se převážně nacházel jen jeden milodar, a to buď keramická nádoba, nebo kopytovitý klín. Jedinou výjimku tvoří hrob číslo 40/05, ve kterém byl pod levým spánkem ženy nalezen zlomek kamenné zrotěrky. Kromě těchto artefaktů zde bylo nalezeno několik kusů broušené kamenné industrie (Šmíd 2013, 29-32).

V případě pohřbů kremačních zde bylo odhaleno 69 hrobů, z čehož bylo rozpoznáno a zdokumentováno 67 z celkového počtu. I přesto toto celkové množství je jen hrstka z celkového počtu hrobů, kterých se odhadují stovky. Pohřebiště je narušeno rybníky z druhé poloviny patnáctého století, které zničily většinu plochy. Hrobové jámy můžeme dělit dle velikosti na malé a velké. V případě malých hrobů, které tvořily naprostou většinu z celkového počtu, hovoříme o kruhové či oválné jámě o rozměrech třicet až osmdesát centimetrů. Často tyto hroby byly velmi mělké a jejich maximální hloubka dosahovala deseti centimetrů. Druhou skupinu tvoří hroby velké, které jsou zastoupeny především oválnými hrobovými jámami o délce 80-110 centimetrů. Za zmínku stojí dva s těchto hrobů, a to hrob číslo 8/06 a hrob 9/06, v jejichž výbavě byly nalezeny nejbohatší hrobové inventáře v počtu dvou a třech keramických nádob. Co se týče pohřebních inventářů, v padesáti devíti procentech hrobů nebyly nalezeny pozůstatky po hrobové výbavě. V ostatních nalézáme řadu zlomků keramických nádob, a kromě nich máme doklady sílexových čepelek nebo jejich zlomků v jedenácti hrobech, kopytovité klíny či jejich zlomky v devatenácti hrobech, červené minerální barvivo, takzvaný hematit, v sedmi hrobech a zvířecí kosti anebo výrobky z nich v pěti

hrobech. Milodary prošly před uložením do hrobu kremační hranicí či druhotným pálením, a proto jsou značně fragmentovány a řada z nich byla zachycena jen díky plavení. Samotná kremace byla značně nekvalitní a podle analýzy P. Stránského žár v pohřební hranici dosahoval maximální teploty 550 stupňů celsia (Šmíd 2013, 35-37).

Nedaleké sídliště, spadající do stejného kulturního okruhu a jeho existence, bylo ztotožněno s dobou využívání pohřebiště (Šmíd 2013, 46).

4. 3. Herxheim (Porýní-Falc)

Lokalita se rozkládá na území spolkové země Porýní-Falc v dnešním Německu na levém břehu řeky Rýn. Během předstihového výzkumu nové průmyslové zóny v letech 1996-1999 pod vedením A. M. Haußera a A. Zeeb-Lanze, byly poprvé identifikovány dva koncentrické příkopy. Druhý výzkum byl uskutečněn za podpory města Herxheim v letech 2005-2008. A prozatím poslední z výkopů v roce 2010, kdy byly položeny dvě podélné zjišťovací sondy (Zeeb-Lanz 2014, 172). Nález koncentrických příkopů byl nejprve ztotožněn jako pozůstatek části rondelu, které se začínají objevovat v závěru neolitu a jsou spjaty s dobou lengyelskou (obr. 38). Dle dalšího šetření bylo prokázáno, že se jedná o pozůstatky řady oválných příkopů, které se vzájemně narušují a vytvářejí tak dojem celistvosti (obr. 39; Květina 2015, 490). Jednotlivá hloubka příkopů i dle geofyzikálního průzkumu, který byl proveden na neohrožené části lokality, se liší svým tvarem, hloubkou a dnem, které častěji představuje písmeno V nežli U. Hloubka dosahovala maximálně čtyř metrů a šířka 250 x 230 centimetrů (Květina 2015, 491). Tato soustava masových hrobů tvořila nepravidelný kruh kolem osady kultury s lineární keramikou. Nálezy byly v počátcích bádání spojovány s násilným chováním, které se mělo na konci šestého tisíciletí prohnat oblastmi s rozšířením kultury s lineární keramikou v Evropě. Nález byl připodobňován k lokalitám jako Asparn-Schletz a Talheim. Dle některých badatelů má právě zánik kultury s lineární keramikou způsobit průnik jiných etnických skupin. Tento přerod mezi kulturou zdobící volutami a výpichy měl být provázen násilnými střety. Dle dnešních názorů představuje toto pohřebiště jisté zvláštní, pravděpodobně rituální chování nadkomunitního charakteru. Množství nalezených ostatků svědčí o pohřbívání jedinců z širšího okolí (Květina 2015, 490).

Rekonstrukce doby trvání, dle nálezů artefaktů, se předpokládá na maximálně padesát let (Květina 2015, 492). Nálezy dokládají rituální rozbíjení keramických nádob a zřejmě i kanibalismus. Toto chování je chápáno jako důsledek rozpadu původního kulturně-symbolického systému v závěru kultury s lineární keramikou (Květina 2015, 490). Nálezy mnohonásobných jam dokládají, že se nejedná o jednorázový počín, nicméně o systematické a plánované jednání. V prostoru bylo odkryto na pětset rozlámaných, rozbitých či jinak transformovaných lidských kostí. Tato část tvoří zhruba jednu polovinu plochy, a proto lze usuzovat, že celkový počet lidských ostatků přesáhne jeden tisíc (Květina 2015, 491). Takového množství lidských pozůstatků, při srovnání s předpokládanou dobou trvání sídliště ukazuje na fakt, že se nemohlo jednat o jednu komunitu.

Další z překvapivých pozorování nám poskytuje výzdoba a podoba keramických nálezů. Dle jejich analýzy bylo zjištěno, že odchylky ve stylu výzdoby poukazují na minimálně osm výrobních center. Na základě ztotožnění stylových podobností bylo zjištěno, že některé z výrobků pocházejí ze vzdálenosti čtyřset až pětiset kilometrů z oblastí Posálí a Polabí (obe. 40; Květina 2015, 492). Důvody, proč se právě zde nachází takové množství odlišné keramické produkce, mohou být různé. Buď se jedná o doklad velmi propracovaných obchodních vztahů či o doklad původu jejich tvůrců, kteří mohli být zastoupeni i v hromadných hrobech. Výroba se mohla rovněž soustředit i v samotné osadě Herxheim, jen její autoři pocházeli z jiných oblastí. Význam mohl být i rituální, a to ve smyslu, že jako obětiny měly být využívány ty nejkvalitnější a nejcennější předměty, které byly reprezentovány právě importovaným zbožím. Artefakty byly tvořeny, v téměř všech případech, velmi kvalitním zbožím (Zeeb-Lanz 2014, 177-178). Dle umístění střepů v objektech bylo možné dobře sestavit celé předměty, což poukazuje na jednorázovou událost, která vedla k jejich rozbití, a to na místě, kde byly následně nalezeny. Kromě keramických nádob zde byla lokalizována řada dalších evidentně rovněž rituálně rozbitých předmětů, jakými jsou antropomorfní plastiky, mlýnky a kamenná industrie (Květina 2015, 492).

Rozbor lidských pozůstatků nám ukazuje na neobvyklé uložení tělesných ostatků. Kostí byly nalézány zpřeházené v neanatomických pozicích. Tento fakt ukazuje na sekundární manipulaci s ostatky, kdy tělo bylo buď druhotně vykopáno

a následně přepohřbeno či vystaveno přírodním živlům na povrchu a po úplné či částečné dekompozici pohřbeno. Dle nálezu lze rovněž usuzovat, že se mohlo jednat o přepohřbení jen částí těl, a nikoliv celých skeletů (Květina 2015, 493-494). Kromě těchto neuspořádaných pozůstatků nalézáme dva hroby ve vnitřním „příkopě“ s regulérně uloženými skelety, jak se s nimi setkáváme na pohřebištích či sídlištích, tedy ve skrčené poloze na boku s hrobovými přídávky. Kromě nálezů z příkopů máme i několik pohřbů na přilehlém sídlišti, které se rovněž svým charakterem nijak zvlášť neliší od jiných pozorovaných pohřbů tohoto druhu (Květina 2015, 493).

Lidské pozůstatky jsou zastoupeny jak skelety mužů, tak žen, dětí a nedospělých jedinců (Zeeb-Lanz 2014, 174). Antropologické rozbory kostí dokládají četné rýhy a fraktury. Řada dlouhých kostí a žebra nesou známky lámání, skalpování a oddělování měkkých tkání (obr. 41). Lebky pak znaky možného otvírání (Květina 2015, 494). Dolní čelisti nesou často stopu po oddělování a vyjímání jazyka, obratle stopy po odřezávání od hřbetní části a žeber, končetiny pak stopy po oddělování od trupu. Jedna z mužských lebek nese zranění typické pro vyjímání očí (Zeeb-Lanz 2014, 174). Podobné doklady jsou v případě nálezů zvířecích kostí ztotožňovány se získáváním či konzumací masa. Někteří badatelé se domnívají, že četná lámání kostí svědčí o dobývání morku. Přesnou příčinu smrti určit nelze. Rovněž nakládání s ostatky a znaky, které nesou, mohou svědčit jak o jednání perimortálním, tak postmortálním. Tedy buď jako důsledek nějaké exekuce, a to jak vojenské, tak rituální či náboženské anebo posmrtné ve formě rituálního kanibalismu. Průzkum izotopů stroncia uloženého v zubní sklovině potvrzuje, že pozůstatky jedinců volně rozptýlených v domnělém příkopě nejsou lokální. Naopak jedinci nalezeni ve vnitřním příkopu v regulérní poloze a jedinci ze sídliště mají lokální původ. Zajímavý je však původ cizinců. Analýzy svědčí o horských oblastech, tento fakt je však v rozporu s nálezy keramiky, jejíž původ se hledá v úrodných říčních nížinách. Druhou otázkou může být faktická příslušnost jedinců. Mohlo se jednat jak o příslušníky prvních zemědělců, tak o jedince z původních lovecko-sběračských komunit (Květina 2015, 494).

Při pohledu na celou situaci interpretuje Petr Květina nálezy jako jistou nadkomunitní rituální praktiku spojenou s rozbíjením předmětů a destrukcí lidských pozůstatků. Hovoří o možnosti setkání jedinců ze širších oblastí, kteří s sebou přinášejí

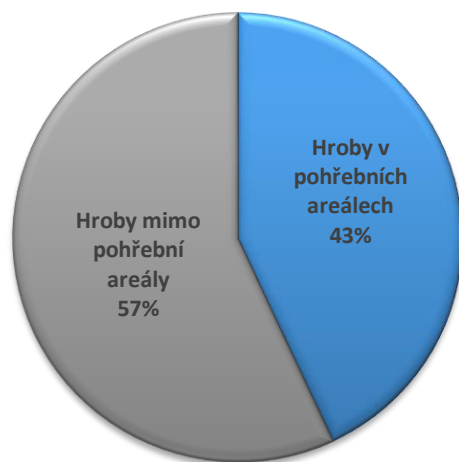

části svých zemřelých po patřičné dekompozici. Po provedení námi neznámých rituálů odrážejících se na zářezech a poškozeních ostatků, ukládají směs lidských pozůstatků do předem vyhloubené jámy, která navazuje na předchozí pohřby, a do nich dále ukládají a rituálně rozbíjejí jak keramické nádoby, tak také mlýnky, antropomorfní plastiky a kamennou industrii (Květina 2015, 496).

5 Pohřební praktiky kultury s vypíchanou keramikou

Pro následující nástup kultury s vypíchanou keramikou na našem území se stává typickým nový způsob zacházení se zemřelými a tím je kremace. Při porovnání doložených pohřbů s kulturou s vypíchanou keramikou můžeme říci, že dokladů pro toto období dramaticky přibývá. Kromě ojedinělých nálezů známe, v souvislosti s touto kulturou z prostoru Čech, doklady šesti pohřebišť, z čehož tři máme kompletně zdokumentovány, prozkoumány a publikovány. I přes tento zjevný nárůst dokladů pohřbů stále přetrvává nerovnost stejně jako u předchozího období při porovnání množství doložených sídelních a pohřebních areálů (Pavlů – Zápotocká 2007, 88). Kromě velkých pohřebišť nalézáme v souvislosti s kulturou s vypíchanou keramikou řadu nálezů ze sídlišť a volně stojících hrobů, stejně jako v předchozím období. V tomto kontextu nalézáme 68 lokalit se 115 prozkoumanými hroby (obr. 16). V těchto hrobech bylo nalezeno cirka o jednu čtvrtinu více zemřelých, než je jejich celkový počet. Nálezy většího počtu zemřelých v jednom hrobě známe téměř výhradně ze sídelních objektů různých druhů. V případě nálezů regulérních hrobových jam nalézáme převážně jen jeden lidský skelet (Pavlů – Zápotocká 2007, 95). Jedním ze základních rysů pro kulturu s vypíchanou keramikou se stává pohřeb žehem. Tato změna je pro naše území skutečnou novinkou v porovnání s předchozím vývojem. Tělo není jen prostě uloženo do hrobu, ale je na speciálně vyhrazeném místě nejprve zpopelněno, a poté uloženo do hrobu (Pavlů – Zápotocká 2007, 97). V širším kontextu není však žárový ritus spojen jen výhradně s kulturou s vypíchanou keramikou. Nová zjištění v souvislosti s výzkumem pohřebišť kultury s lineární keramikou v Kralicích na Hané ukazují, že původní názor objevující se v souvislosti s žárovým pohřbíváním, který klade výskyt této praktiky až do souvislosti s přerodem lineárních kultur v kulturu zdobící výpichy není tak docela

Obr. 4: Graf poukazující na procentuální zastoupení registrovaných hrobů v rámci pohřebních areálů a mimo ně.

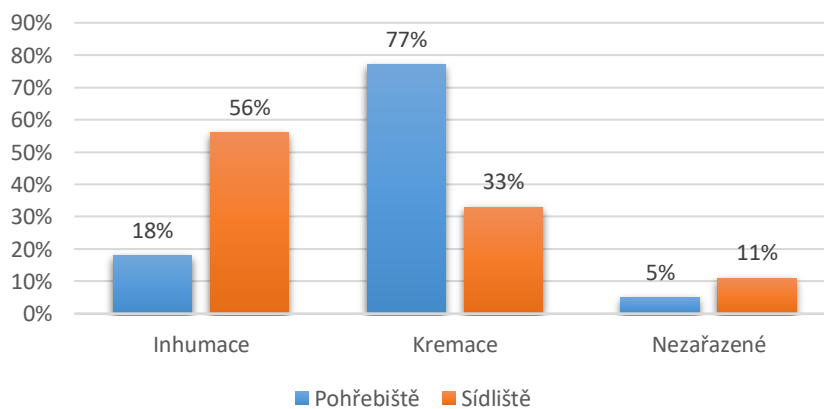
správná, alespoň tedy pro širší kontext této kultury. Žárový ritus se pravděpodobně objevoval po celou dobu neolitu s výjimkou, že v období kultury s vypíchanou keramikou zaznamenáváme jeho nárůst (Květina 2015,

489).

Asi by bylo na tomto místě vhodné stručně pohovořit o metodách kremace. My můžeme v zásadě hovořit o dvou metodách, které lze v době našeho neolitu předpokládat. První z nich je metoda rychlého hoření. V tomto případě je vytvořena hranice ze dřeva, slámy, roští, listů či jiných hořlavých materiálů, na níž či vedle ní je tělo zemřelého uloženo. V případě, že je uloženo přímo na hořící hranici, dochází k jeho kremaci v rozmezí několika mála hodin. Druhý způsob první metody je uložení těla vedle nebo do středu hořící hranice a tělo je tedy pouze vystaveno nepřímému intenzivnímu žáru a plamenům. Tento postup je časově a energeticky více náročný, a proto se jeho využití spíše nepředpokládá. Teplota, která působí na tělo, dosahuje 800-1200°C (Šmíd 2013, 70-71).

Druhou metodu bychom mohli nazvat jako pomalá kremace. V tomto případě je tělo rovněž uloženo na hranici, ale následně

Obr. 5: Procentuální četnost pohřebního ritu v rámci pohřebních areálů a mimo ně.

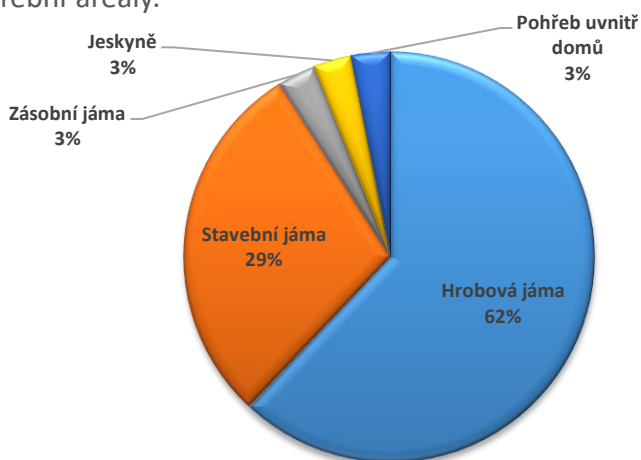

zakryto méně hořlavým či naopak značně vznětlivým materiálem, který ovšem vytvoří popelavou vrstvu. Za těchto podmínek je tělo pomalu v hranici spalováno ohněm, který je na tělo intenzivněji koncentrován. Během tohoto procesu je čas potřebný pro kremaci značně delší, ale výsledek je získán za mnohem nižší teploty 600°C a menšího množství paliva (Šmíd 2013, 70-71).

Otisky těchto pohřebních hranic nalzáme v podobě takzvaných žárovišť. To jsou intenzivně propálená místa, která nacházíme na množství lokalit spojených se žárovými pohřby. Za příklad jmenujme lokality Souphila Magula v pevninském Řecku spojenou s kulturou protosesklo či Elsloo v Holandsku spojené s nám již známou kulturou s lineární keramikou (Šmíd 2013, 85).

Další z výrazných rysů, které sledujeme, je oddělení obytných a pohřebních areálů. Tento jev je ovšem signifikantní jen pro území Čech, jelikož v předchozím období, v širším kontextu rozšíření kultury s lineární keramikou pozorujeme rovněž oddělení těchto dvou areálů. Za příklad nám může sloužit pohřebiště z lokality Vedrovice na Moravě (Květina 2015, 486). V pohřebních areálech nacházíme 43 procent zesnulých, 57 procent nálezů mimo ně, buď na sídlištích nebo v rámci volně stojících hrobů (obr. 4). Nadále se kromě žárového pohřbu, objevuje pohřeb inhumací. V tomto případě nedochází v porovnání s předchozím obdobím k žádným výrazným změnám. Zemřelý je ukládán do hrobu převážně ve skrčené poloze na boku. Můžeme

Obr. 6: Graf znázorňující procentuální zastoupení jednotlivých typů pohřbů mimo pohřební areály.

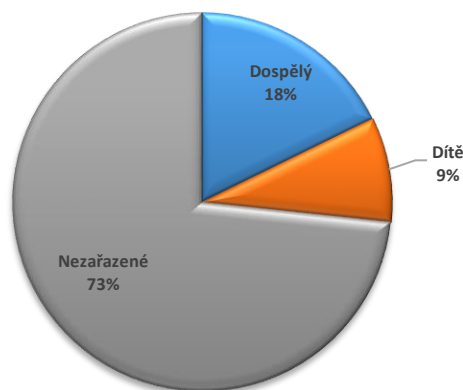
sledovat mírnou převahu ukládání na levý bok a orientaci zemřelého k východo-západu. Žárový a kostrový rítus se v celém období objevuje dosti vyváženě. Jako jedna ze zajímavostí příkladů spojujících tyto dvě pohřební praktiky může být pohřeb číslo CII. z lokality Miskovice,

zde byl nalezen dvojhrob ženy a dítěte. Ženské tělo bylo uloženo ve skrčené poloze na

boku a k němu byl přiložen kremační pohřeb dítěte (obr. 42; Pavlů – Zápotocká 2007, 97). Z celkového souboru nám tvoří pro horizont kultury s vypíchanou keramikou v údobí středního neolitu v rámci souboru nálezů ze sídlišť a volně stojících hrobů 56 procent pohřby inhumací, 33 procent hroby kremační a u 11 procent nebylo možné rítus spolehlivě určit. Na pohřebištích nalézáme však odlišnou situaci, zde převažují nad pohřby inhumací hroby kremační v poměru 77 procent ku 18 procent, u zbylých 5 procent nebylo možno spolehlivě pohlaví určit (obr. 5).

Kromě pohřbů na pohřebištích, které chápeme jako nové, se nám nadále objevují po celé trvání kultury s vypíchanou keramikou pohřby na sídlištích. V tomto případě se jedná jak o pohřby regulérního charakteru, tak nálezy skeletů v různých sídelních objektech nejrůznějšího účelu (obr. 6). Kromě regulérně uložených těl objevujeme v této souvislosti rovněž fenomén pohozenců, tedy jedinců uložených v atypických polohách. Nalézáme i doklady pohřbů uvnitř dlouhých domů. Jako příklady můžeme uvést nálezy dětských ostatků z Libenice nebo Plotiště nad Labem (obr. 43; Pavlů – Zápotocká 2007, 97). Několik nálezů nám dokládá uložení jen částí lidských skeletů, jakými je kupříkladu lebka. Věrohodnost těchto informací je nutno

Obr. 7: Graf ukazující procentuální zastoupení určeného a neurčeného věku.

brát s rezervou, jelikož tyto zmínky pocházejí především ze starých nálezů (Pavlů – Zápotocká 2007, 97). Pohřby na sídlištích z okruhu kultury

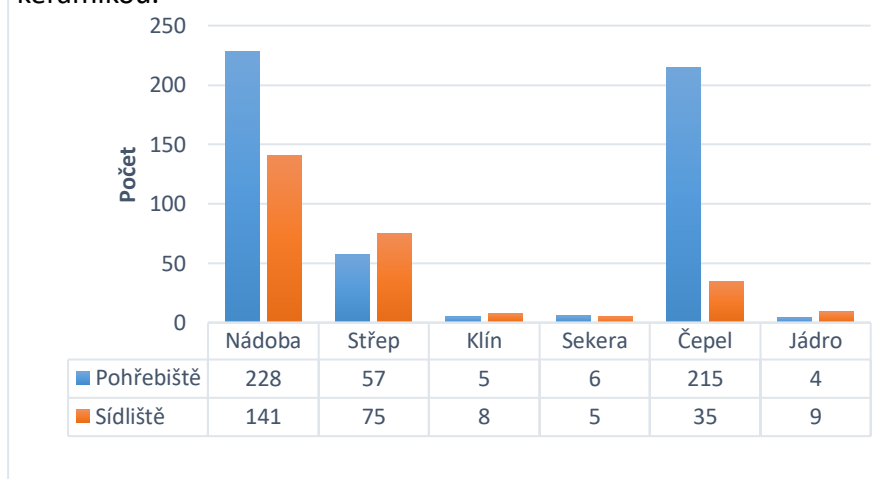
s vypíchanou keramikou můžeme nalézt na lokalitách Kolín, Krp na Mladoboleslavsku, Litoměřice, Most, Praha-Bubeneč, Praha-Střešovice, odtud pocházejí nálezy pěti pohozených jedinců uložených v kulturní jámě, dále pak Praha-Stodůlky, Ústí nad Labem, Vchynice na Lovosicku či Plotiště nad Labem, kde byl nalezen kupříkladu

pohřeb ve stavební jámě (Rulf 1996, 116). Z Moravy můžeme jmenovat nález dvou neúplných skeletů z lokality Nová Ves u Rosic (Rulf 1996, 117).

Věk zesnulých byl určen u 36 případů z čehož 18 procent tvořily hroby dospělých jedinců a 9 procent hroby dětí a nedospělých jedinců (obr. 7). U 14 zemřelých bylo možno určit pohlaví, 6 procent tvořily ženy, 4 procenta hroby mužů a 90 procent nebylo možno spolehlivě určit.

V případě hrobových inventářů nenalzáme velké rozdíly mezi přídávky v žárových a kostrových hrobech. Nejčastěji se objevují keramické nádoby v počtu jedné až šesti, broušené a štípané nástroje. V mladší fázi kultury s vypíchanou keramikou pak mohutné mramorové náramky. V námi registrovaném souboru bylo identifikováno celkem 369 nádob, čímž se keramický milodar řadí k nejčetněji

Obr. 8: Graf znázorňující početní zastoupení milodarů na sídlištích a pohřebištích kultury s vypíchanou keramikou.

zastoupenému hrobovému přídávku v rámci této kultury, ale i celého neolitu. Dalším z čtne zastoupených nálezů jsou kamenné čepele následované

klíny a sekerami (obr. 8). Registrujeme však i řadu výjimek, jednou z nich může být nález malovaného pohárku pocházejícího z oblasti Slovenska v hrobu dítěte z Prahy Dejvic. Další výjimku tvoří velmi bohaté pohřebiště na lokalitě Praha Bubeneč. Enormní množství bohatě vybavených hrobů toto pohřebiště řadí mezi jedno z nejbohatších v rámci kultury zdobící výpichy v celé Evropě. Mezi pohřebiště podobného významu můžeme řadit lokalitu Treburu a Worme-Rheingewann v Německu patřící do takzvané hinkelsteinské skupiny (Pavlů – Zápotocká 2007, 97).

I v případě pohledu na chování etnograficky zkoumaných kmenů v Africe a jejich vnímání nutnosti vkládat přídavky do hrobů, nalezneme značnou rozmanitost. Kmeny Mbuti, Bafia, Kavirondo či Burungi svým zemřelým nedávají do hrobu žádné přídavky ani šperky či jejich šat. U kmenů Nyaturu, Iraku, Issansu nejsou vkládány rovněž milodary, ale zemřelý je ponechán ve svém oděvu se všemi ozdobami. Již zmiňovaný kmen Bafia, který staví nad hroby zemřelých mohyly, přidává na jejich vrchol předměty zemřelého, které již není možno jinak upotřebit, jako jsou různé tykvovité nádoby (Holý 1956, 248).

Většina kmenů však své zemřelé opatřuje milodary. Kmen Safwa klade do hrobů mrtvé slepice a ženám šňůry perel. Kmen Hausa přidává zemřelým několik keramických nádob a šperky. U kmene Kpelle jsou přidávány do rukou peníze a jídlo. V hrobu jsou nadále uloženy tykve s vodou. V kmenu Dohome se do hrobů mimo jiné přidávají nádoby s alkoholickými nápoji nebo u kmenu Soga nádoby s masem. Velmi často užívanou praktikou je i ukládání milodarů nad hroby. Kmen Rundi dává nad hrob zemřelého nejrůznější předměty denní potřeby, jako jsou hliněné nádoby, koše, pletené závěsy a rohože. U kmene Lango se nad hroby ukládají dýmky, hrnce na vaření a nejrůznější fетиše (Holý 1956, 248-249).

Na příkladech třech pohřebišť, kterými jsou Praha-Bubeneč, Miskovice na okrese Kutná hora a Plotiště nad Labem na okrese Hradec Králové, jejichž vznik je spjat s kulturou s vypíchanou keramikou, si můžeme blíže představit podobu těchto pohřebních areálů v rámci této kultury.

5. 1. Praha-Bubeneč (Praha 6)

Bubeneč, Podbaba a Dejvice na Praze 6 patří mezi nejkontinuálněji osídlené oblasti pražské kotliny. Počátky výzkumů této oblasti se vážou do závěru devatenáctého století a dvacátých let století dvacátého. V rámci záchranných akcí v souvislosti s fungováním několika cihelen, pískoven a rozšiřování Pražské průmyslové zóny v této oblasti, zde byla pod vedením Antonína Jíry objevena řada archeologických objektů. V roce 1931 během výstavby rezidenční oblasti v Ardennské ulici, dnes Terronské ulici,

bylo objeveno žárové pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou a patnáct žárových hrobů kultury bádenské, celkem tedy 32 hrobů (obr. 44). Celý prostor o rozloze 1070 metrů čtverečních byl následně podroben archeologickému výzkumu pod vedením Luboše Horákové Jánské z Archeologického ústavu v Praze (Zápotocká 1998, 33). Pohřebiště se rozkládá na ploše 378 metrů čtverečních na sprašovém hřebenu mezi dvěma potoky (Zápotocká 1998, 35). Prostor pohřebiště byl značně narušen v době halštatské a následně ve dvacátém století (Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 281-282). Jedná se o první prozkoumané neolitické pohřebiště v Čechách a ve své době představovalo nejstarší doklad žárového pohřebiště v Evropě. Na lokalitě bylo identifikováno celkem sedmnáct hrobů (Pavlů – Zápotocká 2007, 88). Průměrná velikost hrobových jam činí 55,3 centimetrů na šířku a 34,5 centimetrů na délku, pouze u tří hrobů (VII., XII. a XV.) překonaly délku jeden metr. Hloubka hrobových jam se pohybovala v rozmezí 40-75 centimetrů (Zápotocká 1998, 35). Jedinci prošli velmi kvalitním žehem a byli následně pohřbeni do mělkých hrobových jam. Samotné uložení popela se lišilo. Buď byli pohřbeni přímo do nádoby (urny) anebo, a to častěji, byl popel nasypán do hrobové jámy a jen zakryt nádobou umístěnou dnem vzhůru. Další možností bylo rozptýlení popela do hrobové jámy, tato teorie je postavena na malém množství popela nalezeného v hrobě. Milodary byly do hrobů přidávány až po kremaci. Hroby byly velmi bohatě vybaveny. Mezi nejbohatší nález patří hrob číslo XII, ve kterém bylo nalezeno čtrnáct keramických nádob a pravděpodobně dalších sedm nádob ve fragmentované podobě (Pavlů – Zápotocká 2007, 88). Kromě keramických nádob patří mezi nálezy z pohřebiště pazourkové čepelky a šipky, broušené kamenné sekery, pískovcové brousky a nespálené zvířecí kosti jakožto možný pozůstatek masitého přídatku (Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 282). Pohlaví jedinců nebylo možné antropologicky určit, ale dle nálezů kamenné industrie se předpokládá, že pět z těchto hrobů patřilo mužům. Pohřebiště bylo datováno do staršího stupně kultury s vypíchanou keramikou a k pohřbívání zde dochází s největší pravděpodobností jen krátkodobě. Zhruba 200 metrů od této lokality bylo detekováno současné sídliště (Pavlů – Zápotocká 2007, 88).

5. 2. Miskovie (okres Kutná Hora)

Lokalita se nachází zhruba pět kilometrů od města Kutná Hora (65 kilometrů od Prahy) V roce 1975 v rámci zjišťovacího výzkumu, zde byly identifikovány stopy neolitického osídlení. Roku 1975 bylo pod vedením V. Bártové z geologického ústavu provedeno geofyzikální měření, které odhalilo řadu zahloubených objektů. Mezi lety 1977-1979 zde byl pod vedením I. Pavlů a Marie Zápotocké z Archeologického ústavu v Praze, proveden archeologický výzkum, během kterého bylo identifikováno sídliště kultury s lineární keramikou a následně pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou. Celková odkrytá plocha činila 5 975 metrů čtverečních (Zápotocká 1998, 44-47). Na této ploše byly nalezeny tři dlouhé domy datované do doby kultury s lineární keramikou a následně devětašedesát hrobů datovaných do mladšího stupně kultury s vypíchanou keramikou (obr. 45; Pavlů – Zápotocká 2007, 88). Dle radiouhlíkové analýzy izotopu ^{14}C získané z nálezů ze šesti hrobů, bylo stanoveno datování pohřebiště po kalibraci mezi lety 4850–4900 před Kristem (Pavlů – Zápotocká 2007, 93). V prostorách domů nebyly pohřby rozpoznány, ačkoliv se zde jejich výskyt rovněž očekával. S největší pravděpodobností se hroby nacházely zapuštěné částečně v destrukci domů. Zapojením hlubinné orby v moderní době byly nejspíše hroby zničeny (Pavlů – Zápotocká 2007, 88). Pohřebiště zaujímalu rozlohu 3020 metrů čtvcených (Zápotocká 1998, 47). Na lokalitě byl identifikován birituální způsob pohřbívání. Dle těchto kritérií můžeme lokalitu rozdělit do dvou částí. V severozápadní části se spíše koncentrovaly pohřby žárové, a to v počtu čtyřiceti sedm hrobů. Naopak na jihovýchodní straně pozorujeme koncentraci pohřbů kostrových v celkovém počtu osmnácti hrobů. Zbylé čtyři pohřby nebylo možné spolehlivěji určit (Pavlů – Zápotocká 2007, 88). Zajímavostí je fakt, že jednotlivé hroby se vzájemně nepřerušují a tím nám mohou dokládat možnou existenci nadzemního označení v podobě hliněných mohyl či dřevěného kůlu (Květina 2015, 504-505). V okolí zkoumaného pohřebiště bylo pomocí pozemního sběru nalezeno sedmnáct hlazených nástrojů pocházejících pravděpodobně s orbou zničených hrobů (Pavlů – Zápotocká 2007, 88). Uvažuje se až o možných sto hrobech. Pohřebiště je z těchto důvodů řazeno mezi jedno z největších pohřebišť svého druhu pro oblast rozšíření kultury s vypíchanou keramikou. (Pavlů – Zápotocká 2007, 90).

Mezi zajímavé nálezy řadíme již zmíněný hrob číslo 102, ve kterém nalézáme oba typy pohřbů. Prvním je kostrový pohřeb ženy a druhým žárový pohřeb dítěte uloženého pravděpodobně v dřevěné schráně, přikrytým hovězími žebry (Pavlů – Zápotocká 2007, 90) a třemi keramickými nádobami. Schránka byla odhalena na základě identifikace tenké popelavé vrstvy obklopující oba pohřby, na základě čehož byla určena její přibližná velikost 50x80 centimetrů (Zápotocká 1998, 48).

Při rozboru jednotlivých hrobů si můžeme povšimnout, že kostrové hroby nesou jisté společné znaky. Těla byla uložena v oválných hrobových jámách ve skrčené poloze na boku s orientací těla východo-západním. Častěji se pak objevují pohřby na boku pravém. Výjimku v orientaci těla tvoří jeden z mělkých hrobů, kde bylo tělo orientováno v poloze západ východ. Hloubka hrobové jámy se liší (Pavlů – Zápotocká 2007, 90). Jedinci byli uloženi v mělkých hrobových jámách o délce 100 až 198 centimetrů a šířce 45 až 93 centimetrů. Hloubka dosahovala maxima 55 centimetrů a její průměr činil 23 centimetrů, v některých případech zapuštěných do vápencového podloží (Zápotocká 1998, 48). V souvislosti s tím lze pozorovat míru dochovatelnosti kostí, v případě mělkých hrobů je dochovatelnost mnohem menší než u hrobů hlubokých. Další zajímavé zjištění přináší již zmíněná tenká popelavá vrstva, která byla identifikována na dnech některých z kostrových hrobů. Tato vrstva organického materiálu svědčí o dřevěných rakvích či schránách, do kterých byli pravděpodobně zemřelí ukládáni. U kostrových hrobů bylo, dle antropologického rozboru, rozpoznáno třináct dospělých jedinců, z čehož jmenovitě dva muži a devět žen. (Pavlů – Zápotocká 2007, 90).

Žárové pohřby nalézáme v mělkých oválných jámách o průměru okolo padesáti centimetrů (Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 207). U těchto hrobů můžeme sledovat způsob uložení popela do hrobové jámy. Nejjednodušší pohřby nalézáme jen jako popel rozptýlený v hrobové jámě. V některých případech byl popel jen vysypán do hrobové jámy a k němu byly přidány milodary. Další skupinu tvoří hroby, v nichž byl popel vysypán do hrobové jámy a následně přikryt keramickou mísou dnem vzhůru (obr. 46). Zvláštní skupinu tvoří urnové hroby, ve kterých je popel zesnulého uložen v keramické nádobě. Poslední skupinou jsou hroby urnové, které byly uloženy ještě do dřevěných schrán (Pavlů – Zápotocká 2007, 90).

Přídavky v kostrových a žárových pohřbech se nijak zvláště nemění. Do hrobů byly nejčastěji vkládány milodary, jakými jsou keramické nádoby či broušená a štípaná industrie (Pavlů – Zápotocká 2007, 90). V případě nádob zaznamenáváme tvary hruškovité, miskovité či kotlovité. Kamenná industrie je zastoupena zejména pazourky a bavorským páskovaným rohovcem (Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 207). Zajímavý nález pak představuje hrob číslo 96, ve kterém byl nalezen oválný kus eklogitu se zrnky červených granátů. Ve dvou ženských hrobech pak byly identifikovány hrudky přepálené smůly. Velkou výjimkou se vyčleňuje z průměrného pohřebního inventáře pohřbů na této lokalitě hrob či dvojhrob 81 (obr. 47). V tomto hrobě se nedochovaly pozůstatky kostí, tudíž nebylo možné provést antropologický rozbor zesnulých. Nález ovšem svědčí o vysokém postavení pohřbeného. Část přídavků tvořených sekerou, brouskem a celkem sto čtyřiceti pěti kusy štípané industrie svědčí o mužském hrobě. Zato nález dvanácti nádob, dvou drtidel a oblázků nám poukazuje spíše na ženu (Pavlů – Zápotocká 2007, 90-93).

Miskovické pohřebiště tvoří součást takzvané Bylanské sídelní aglomerace. Celá tato oblast je jednou z nejlépe prozkoumaných v České republice. Stává se proto neocenitelnou lokalitou pro pozorování vztahů jednotlivých areálů aktivit v rámci Bylanské aglomerace. Mikro region Bylany 4, ke kterému bylo Miskovické pohřebiště přiřazeno, se skládá ze tří částí a těmi je pohřebiště, sídliště a rondel (Pavlů – Zápotocká 2007, 93).

Osídlení kultury s lineární keramikou navazuje po předpokládané krátké pauze, na původní oblast působení kultury s lineární keramikou, jen ve změněné podobě. Na území bývalého sídliště kultury s lineární keramikou bylo rozpoznáno výše zmíněné pohřebiště (Květina 2015, 503). Hroby nalezené v části zaniklého sídliště respektovaly půdorysy dlouhých domů. Vysvětlení může být dvojaké, buď lze předpokládat, že ve chvíli, kdy zde bylo zahájeno pohřbívání, byly domy stále patrné a jistá úcta vůči nim zabránila lidem jejich narušení či pravý opak a to, že hroby vytvořené v destrukci domu byly velmi mělké a následně erozí a orbou oddestruované. Tento fakt vede řadu badatelů k potvrzení domněnky, že dlouhé domy mohly sloužit jako předobraz pozdějším dlouhým mohylám, se kterými se setkáváme v eneolitu. (Květina 2015, 505).

Pohřebiště, které je rozděleno do dvou funkčních částí, jež sledujeme v proměně kostrového a žárového pohřbívání, můžeme přiřadit ke dvěma sídelním obdobím, která byla rozpoznána na zhruba tři sta metrů vzdáleném sídlišti. Nejstarší část tvořená kostrovými hroby patřila k první fázi sídliště. Následně je sídliště přesunuto v souvislosti s nově vzniklým rondelem. V této době dochází k pravděpodobnému rozšíření sídliště k severovýchodu a počátku druhé etapy pohřebiště, kterou tvoří žárové pohřby. Tento typ centrálních sídelních areálů se stává s největší pravděpodobností typické pro celé území s rozšířením rondelů a mladšího neolitu (Pavlů – Zápotocká 2007, 93).

5. 3. Plotiště nad Labem a Předměřice nad Labem (okres Hradec Králové)

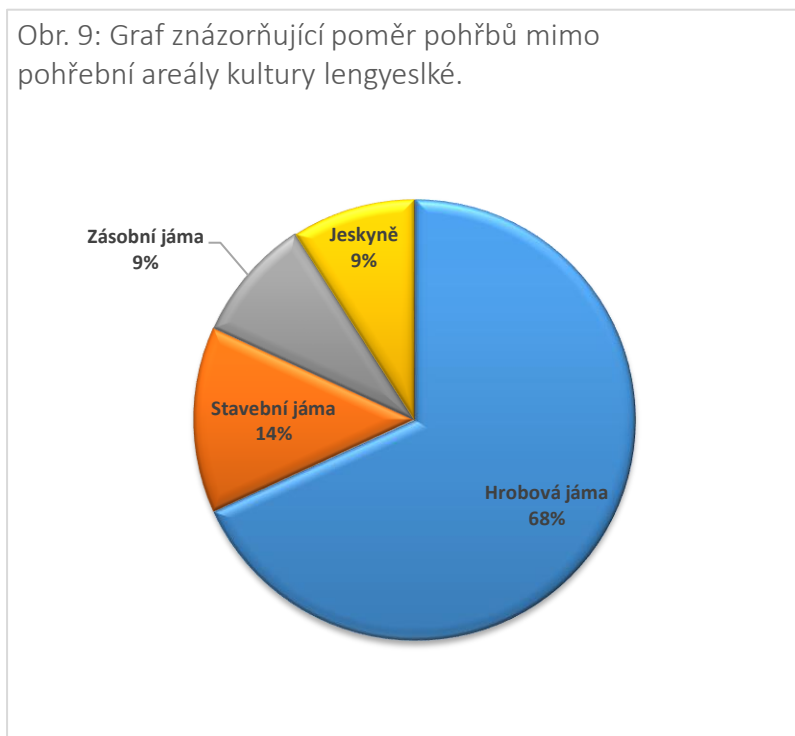
Mezi lety 1961-1970 bylo na katastrálním výměru Plotiště nad Labem a Předměřice nad Labem na vyvýšené terase nad řekou Labem objeveno, v souvislosti s výzkumem pohřebiště z doby římské, birituální pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou (obr. 48). Výzkum byl veden Alenou Rybovou pod záštitou Okresního muzea východních Čech. Během něho byla odkryta plocha 10 217 metrů čtverečních. První nálezy hrobů byly učiněny již roku 1894 a následně pak 1925 a 1928 v souvislosti s rozšiřováním zástavby obcí a průmyslové zóny místního cukrovaru (Zápotocká 1998, 80). Kromě tohoto nálezu zde byly nalezeny pozůstatky intenzivního osídlení po dobu celého pravěku (Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 264).

Z období neolitu zde bylo nalezeno celkem šestnáct hrobů. Jejich prostorovou dispozici můžeme rozdělit do tří částí. V západní části bylo lokalizováno sedm kostrových hrobů a jeden nejistý, ve východní straně dva kostrové a čtyři žárové a na konec na severní straně jeden žárový a jeden kostrový pohřeb. V souvislosti se staršími nálezy jmenujme další dva kostrové a jeden žárový hrob. Neolitické situace byly značně poškozeny pohřebištěm z doby římské, které jej překrývalo (Pavlů – Zápotocká 2007, 94-95). Soubor bylo možno datovat díky nálezu pravděpodobně mužského hrobu číslo 221.b. Zemřelý byl uložen do stavební jámy u jednoho z dlouhých domů. Součástí jeho pohřební výbavy byla masivní kamenná sekera (Pavlů – Zápotocká 2007, 95). Délka kostrových hrobových jam zaujímalala rozměry 105 až 160 centimetrů, šířka pak rozmezí

70 až 100 centimetrů. Hloubka hrobů se pohybovala v rozmezí 83 až 175 centimetrů. Žárové hroby nalzáme v mělkých oválných až kruhových hrobových jámách o rozměrech 12x13 až 40x36 centimetrů a hloubky 37 až 62 centimetrů (Zápotocká 1998, 82).

Z objevů můžeme jmenovat zlomky řady keramických nádob. V šesti hrobech byly nalezeny hrudky červeného barviva hematitu. Dva hroby byly beze stop po pohřební výbavě (Pavlů – Zápotocká 2007, 95).

Za zmínku bezesporu stojí nálezy dvou velmi bohatých kostrových dětských hrobů číslo LVII. a LVIII. Hroby byly situovány v západní části nekropole v ploše jednoho z dlouhých domů. Tyto pohřby nám představují naprostý unikát, který nemá v našem prostředí obdoby. Celkem bylo z hrobů vyzvednuto pětasedmdesát grandlí, náhrdelník tvořený čtyřiaosmdesáti provrtanými skořápkami sladkovodního plže, tři miniatury sekeromlatů, dláto, zápony z jeleních parohů a nedotěžené pazourkové jádro s čepelemi z něj odraženými, které se našly v obou hrobech a umožnily jejich ztotožnění jako současných. Všechny tyto znaky svědčí o evidentním vysokém statusu těchto jedinců (Pavlů – Zápotocká 2007, 95).

6 Pozdní neolit

Závěr neolitu a počátky eneolitu jsou na území Čech spojeny s pozdním stupněm kultury s vypíchanou keramikou a závěrečný stupeň kultury s moravskou malovanou keramikou, která v tomto období proniká z části na naše

území (Pavlů – Zápotocká 2007, 97). Toto období je spjato s poměrně malými doklady,

které se projevují i v nálezech hrobů. Ze závěrečné fáze kultury s vypíchanou keramikou známe celkem 49 pohřbů. 40 hrobů z celkového počtu nalézáme v hrobových jamách. Ze starší fáze moravské malované keramiky známe z našeho území 25 pohřbů. 15 z nich nalézáme v hrobové jámě, 5 v sídelních jamách a u 3 hrobů nemůžeme určit přesné místo uložení (obr. 9).

V závěru neolitu se v obou kulturách vyskytuje stále birituální pohřební ritus, avšak s vyšším výskytem pohřbů kostrových. V kultuře s vypíchanou keramikou tato hodnota tvoří 60 procent ze všech registrovaných pohřbů. Pro kulturu lengyelskou je tato hodnota 64 procent (obr. 10). Důvod tohoto ústupu pohřbů žehem se může vysvětlit vlivem kultury s moravskou malovanou keramikou, ve které převažují chudší kostrové pohřby. Rovněž v tomto okruhu vidíme podobné zacházení s popelem zemřelých jako u kultury s vypíchanou keramikou. Nalézáme pak základní tři typy, popel je uložen buď v hrobě volně rozsypaný či na hromádce nebo v keramické urně (Pavlů – Zápotocká 2007, 97). Faktické pohřby objevujeme ve všech typech jako v předchozích obdobích. Detekujeme zemřelé v regulérních hrobových jamách na odděleném pohřebišti nebo sídlišti. Rovněž nalézáme zemřelé v sídlištních objektech nejrůznějších charakterů (Pavlů – Zápotocká 2007, 98). Z prostředí lengyelské kultury jmenujme nález z lokality Džbánice na Znojemsku. Zde bylo nalezeno celkem dvanáct lidských pozůstatků či lokalitu Vedrovce na Moravě, kde byl identifikován žárový pohřeb lengyelské kultury v sídelní jámě. Ze Slovenska z prostředí lengyelské kultury přicházejí v úvahu nálezy z lokalit Ružindol na okrese Trnava, Branč, Výčepy-Opatovce nebo lokalita Bajči (Rulf 1996, 117). Poslední skupinu tvoří nálezy mimo obytné a pohřební areály, jakými jsou kupříkladu jeskyně (Pavlů – Zápotocká 2007, 98).

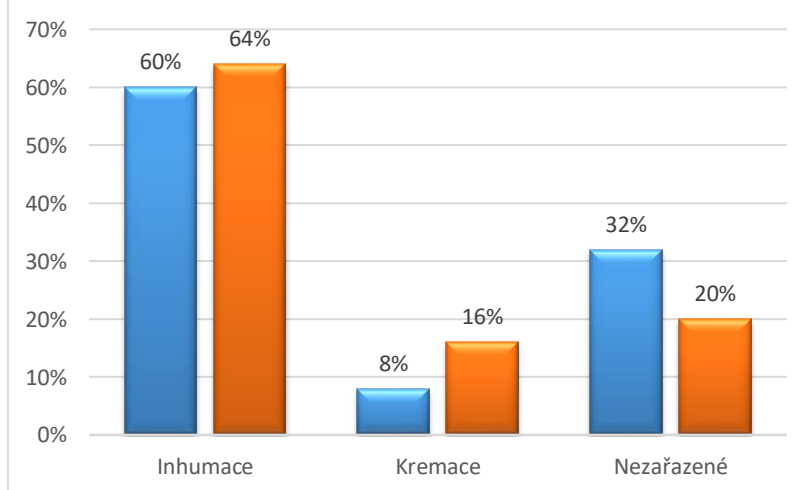
Věk a pohlaví bylo možno určit u malého množství ze zkoumaných hrobů. V případě první z kategorií a tím je věk zaznamenáváme 11 určených ostatků, a to 8 dospělých a 4 dětských skeletů. Pohlaví je identifikováno jen u 12 procent ze všech hrobů. V celkovém součtu bylo nalezeno 6 žen a 3 muži (obr. 18, obr 20).

Za nové můžeme považovat pohřby v kruhových stavbách typu rondelů a rondeloidů (obr. 49). V závěru kultury s vypíchanou keramikou se v Evropě začínají objevovat kruhové stavby typu rondelů. V oblasti podunají jsou typické pro lengyelské

kultury, na Moravě pak reprezentovány kulturou s moravskou malovanou keramikou. Typické se stávají v oblastech předchozího osídlení kultury s lineární keramikou (Čechy, Sasko, Bavorsko; obr. 50). Tyto stavby se vyskytují v rozmanitém spektru podob a velikostí (Pavlů – Zápotocká 2007, 61). O funkci neolitických rondelů máme několik základních představ. Vladimír Podborský vyslovuje základních pět hypotéz o možném významu těchto staveb. Modely obsahují funkční aspekty, jakými jsou funkce ekonomická, sociální, astronomická, vojenská či sakrální (Podborský 2001, 209).

Tyto stavby, které chápeme jako novou sociokultovní součást sídlišť pozdního neolitu, nám představují vedle pohřbů na sídlištích zvláštní skupiny hrobů. Stejně jako na sídlištích zde nalzáme hroby v sídlištních jamách projevující se povětšinou netypickým chováním při porovnání s regulárními oddělenými pohřebišti (Kovárník 2010, 52). Za příklad tohoto chování z území Čech můžeme jmenovat nález skeletu mladé dívky, jejíž tělo bylo nalezeno na dně jednoho z příkopů velkého rondelu v Kolíně (obr. 51). Kostra byla uložena v natažené poloze s pažemi pokrčenými před obličejem s opaskem z mořských a říčních mušlí, lebka nese známky proražení, a proto je uvažováno o násilné smrti. Stáří hrobu je ztotožněno s nejstarším horizontem stavby

Obr. 10: Graf znázorňující procentuální zastoupení pohřebního ritu v pozdním neolitu.

příkopu, a proto jej je možno interpretovat jako základovou obětinu. Samotné uložení v natažené poloze svědčí o možném cizím původu zemřelé (Šumberová, R. 2012, 35). Z Moravy pak můžeme zmínit nález

rozbité lidské lebky v objektu 151 z lokality Těšetice-Kyjovice. Jaromír Kovárník dává tento nález do souvislosti s rituálním chováním a základovými obětinami, které byly vkládány pod neolitická obydlí či významné stavby. Oddělování lebek od těl a jejich zvláštní zacházení můžeme pozorovat v neolitu na Blízkém východě jako jsou lokality

Bejsamún, Çatal Hüyük, Çayönü, Jericho nebo Tell Ramad. Dále lze zmínit nález deseti koster dospělých a nedospělých jedinců ze západní části příkopu rondelu na lokalitě Ružindol-Borová na okresu Turnov (Kovárník 2010, 53-54). V zahraničí byly nalezeny doklady tohoto chování na lokalitě Friebritz-Süd v Rakousku, kde byly rozpoznány ostatky mladého usmrčeného páru a devíti dalších hrobů ve vnitřní ploše zdejšího rondelu (obr. 52). Na lokalitě Mühlbech u Hollabrunnu v Rakousku byl nalezen zase hrob muže (Kovárník 2010, 53).

Pohřební výbava pozdního neolitu je převážně chudá. Výjimku nám tvoří nález skeletu z Kolína, u něhož byl objeven mramorový náramek, náhrdelník tvořený mramorovými perlami a čtyři keramické nádoby. Za další možný příklad nám může sloužit nález hrobu starší ženy z Prahy Stromovky. V souvislosti s tímto pohřbem máme nálezy mramorových kroužků a předpokládaného náhrdelníku s měděnými kroužky (Pavlů – Zápotocká 2007, 98).

Dalším fenoménem, který je v závěru neolitu některými badateli vyzdvihován, je teorie transformace dlouhých domů jakožto domů živých v dlouhé mohyly časného eneolitu, jako domů mrtvých. V literatuře se můžeme setkat s interpretací, že dlouhé domy se staly jistou inspirací dlouhých mohyl časného eneolitu. Předpokládáme tedy použití jistého předobrazu v jeho přeneseném pojetí, jinými slovy přerodu domu živých v dům mrtvých (Květina 2015, 505).

Na sídlištích z neolitu identifikujeme jak celé skelety, tak povětšinou jen části lidských ostatků, které nalézáme ve výplních zahloubených objektů. Tyto ostatky byly s největší pravděpodobností přimíchány do výplně objektů během zánikových transformací. Tento fakt vede k interpretaci, že se alespoň část lidských ostatků nalézala na povrchu již během existence sídliště (Turek 2010, 8). Pokud bychom zamítli možnost, že ostatky byly volně rozptýleny po sídlišti, zůstává prostor pro domněnku, že kosti byly umístěny v nějakých případných svatyních. Doklady těchto prostor pro období neolitu nám však v Evropě chybí. Některé z teorií hovoří o ukládání ostatků přímo v prostorách neolitických domů. Zde měl vzniknouti jistý kout předků, který by bylo možno předpokládat na základě analogií z lokalit Jericho v Palestině či Çatal Hüyük

v Anatolii v dnešním Turecku. Ostatky by mohly být po završení existence domu přesunuty anebo ponechány v domě. Tato možnost alternativního pohřbívání by nám do jisté míry mohla vysvětlit disproporce mezi počtem pohřebišť a sídlišť (Turek 2010, 9).

V této souvislosti by bylo vhodné zmínit stavební jámy, které nalézáme v okolí dlouhých domů. Interpretace těchto objektů je různá, od omazávání domů po symbolickou funkci (Turek 2010, 10). Nicméně všechny z těchto teorií kladou vznik těchto zahloubených objektů do doby vzniku či existence domů. Druhou možností, která se nám nabízí, je jejich vznik až po skončení existence stavby a během přerodu „domu živých“ v „dům mrtvých“. V tomto případě by mohly jámy svědčit o jistém mohylovém náspu, kterým mohl být transformovaný dům s ostatky předků převršen. Ne však všechny z neolitických domů byly těmito jámami opatřeny a lze tedy předpokládat, že ne všechny z těchto domů sloužily jako „domy mrtvých“. Pro potvrzení této domněnky však chybí spolehlivé archeologické doklady (Turek 2010, 11).

Jeden z dokladů však může přinášet interpretace náleзовých okolností na pohřebišti v Miskovicích. Zde by bylo možné interpretovat fakt absence pohřbů kultury s vypíchanou keramikou v domech spadajících do přechozího vývoje kultury zdobící volutami jako úmyslnou, a to z jisté úcty k předkům. Zajímavostí je, že tato interpretace by mohla vysvětlit značnou nerovnováhu mezi nalezenými pohřebišti a sídlišti. (Květina 2015, 503-505).

Toto dění bychom si mohli vysvětlit následovně. Dům po smrti významného člena komunity mohl být přeměněn z domu živého na dům mrtvých. To by však znamenalo, že tento pohřeb byl určen jen jednomu či několika významným osobám. Stejně tak by mohla být chápána možnost, že naopak většina jedinců byla postupně ukládána do těchto staveb. Tyto pomyslné ruiny by vlivem nejrůznějších procesů byly zničeny, a tedy archeologicky nezachytitelné. Jediným z pozorovatelných dokladů by mohly být úlomky lidských kostí v okolních jamách, kam byly procesy zaneseny (Květina 2015, 506).

Tímto způsobem mohlo přetrvávat povědomí o předcích na tolik dlouho, že došlo k jistému přenesení dlouhých domů do podoby dlouhých mohyl, se kterými se

setkáváme v eneolitu. Je zde jistě nezpochybnitelná podobnost mezi dlouhými domy a nemegalitickými a megalitickými mohylami (obr. 53). V Čechách v souvislosti se starším a středním eneolitem na lokalitě Březno u Loun a Klučov. Již v podobě kamenných staveb na lokalitách Brandýsek a Vikletice. Pro oblast Moravy můžeme jmenovat lokality Slatinky a Ohrozim. Při pohledu do zahraničí pak stojí za zmínku eponymní lokalita Kujaw v Polsku, kde nalézáme dlouhé mohyly spjaté s pozdně lengyelskou kulturou (Obr. 54; Květina 2015, 506). Tyto kujewské hroby, které dokumentujeme na více jak osmdesáti lokalitách, představují velmi ucelený náhled na struktury těchto staveb. Půdorys mohyl se značně v průběhu k jednomu z konců zužuje a tvoří téměř trojúhelníkový tvar. Jedná se o velmi chudé hroby, v tomto případě nepřesahující deset pohřbů v natažené poloze na znak v mělkých hrobových jamách (Sklenář 1996, 47-49). Analogicky tyto stavby byly spojeny se současnými sídlišti, kde nalezneme velmi jasnou podobnost mezi tvary ne zcela současných domů a dlouhých mohyl (obr. 55; Turek 2010, 11).

Počátky dlouhých mohyl jsou tedy kladeny do období pozdního neolitu. Však nálezy z lokality Praha-Bubeneč, kde byly doloženy pozůstatky kamenných konstrukcí nad některými z hrobů by mohly, dle jedné z interpretací, svědčit o pozůstatcích mohylových násypů (obr. 56). V případě, že by se jednalo skutečně o mohylové násypy, tak by tento nález posunul stáří nejstarších mohyl na našem území, za něž považujeme nálezy z lokality v Březně u Loun, o zhruba pětset let zpět (Turek 2010, 11).

7 Pohřby lidských jedinců na sídlištích

S pohřbíváním jedinců do sídelních objektů se velmi často setkáváme po celé období neolitu. Téměř jednu třetinu všech hrobů na území Čech nalézáme v souvislosti se sídlišti. V případě samotného pohřbu uvnitř domu se tak často již nesetkáváme. Ovšem spojitost pohřbů s obydlím je již více častější. Buď nalézáme pohřby v okolí domů či v jejich těsné blízkosti. (Gardelková 2011, 28). První, kdo upozorňuje na problematiku pohřbů na sídlištích na našem území je Karel Buchtela a to ve svém díle z roku 1899 pod názvem Vorgeschichte Böhmens I. Nordböhmen bis zur Zeit um Christi Geburt (Rulf 1996, 115). Však na větší koncentrace dětských pohřbů je upoután zájem

archeologů až v sedmdesátých letech dvacátého století (Gardelková 2011, 29). Do této doby jsou nálezy těchto pohřbů považovány za vzácné. Mezi ně spadaly nálezy jam kúlových, sloupových, stavebních a zásobních sil. Samotný fakt, že se v této souvislosti nalézají větší koncentrace dětských pohřbů, byl připisován jistým magickým praktikám nebo náboženským rituálům (Gardelková 2011, 30).

Za jakých okolností zde byli jedinci pohřbíváni je otázkou. Mohlo se jednat o projev běžného chování k zemřelým jedincům té doby či pouze o jednání ryze praktické. Jedna z teorií dává kupříkladu pohřby v sídelních objektech do souvislosti se zimními měsíci. Za předpokladu, že člen komunity zemřel v zimě, bylo nutno jej co možná nejdříve pohřbít. Otázkou však zůstává, jestli by bylo reálně možné vyhloubit, za použití tehdejších pravděpodobně dřevěných nástrojů, do zmrzlé půdy hrobovou jámu. Za těmito účely mohl být v případě nouze využit právě již nepoužívaný sídelní objekt. Tělo mohlo být provizorně překryto jen tenkou vrstvou hlíny či sněhem a následně zahrabáno po konci zimních dnů (Kovárník 2010, 55). Dle některých z teorií se jedná o znak spíše nižšího statusu. Odůvodňováno je to argumentem, že tito jedinci jsou pohřbíváni v místech, kde je za normálních okolností vyhazován odpad. Tento zásah měl tedy zabránit návratu duší (Kličová 2001, 219). Jana Kličová uvádí, že se mohlo jednat o jisté tajné pohřby či pohřby jedinců, kteří zemřeli nepřirozenou smrtí, a proto byl jejich pohřeb vyčleněn (Kličová 2001, 219).

Za zvláštní skupinu hrobů na sídlištích bývají často vyčleněny nálezy zemřelých přímo v souvislosti s domy. Jedna z možných interpretací hovoří o těchto jedincích jako o základových obětinách. S touto teorií se setkáváme v celém prostoru rozšíření námi známého neolitu.

Základové obětiny, které se nám objevují v nejrůznějších podobách, sledujeme již od samotného počátku neolitu v oblasti Předního východu a Levanty. Za příklad můžeme jmenovat lokalitu Khiroktia a Jericho. Pro období mladšího neolitu pak lokalitu Elateia (Gardelková 2011, 34). V oblasti Karpat nalezneme příklady v souvislosti s kulturou stračevo-krišs a kulturou cucuteni. Do této skupiny řadíme lokality Endröd a Traian (Gardelková 2011, 34). Ve střední Evropě se s tímto jevem setkáváme především v oblastech s rozšířenou kulturou s lineární keramikou a následně

v souvislost s lengyelskými skupinami. Jako příklady lokalit můžeme jmenovat lokalitu Branč na Slovensku či Káloz v Maďarsku (Gardelková 2011, 34). Při bližším pohledu pak lokalitu Jelšovica na Slovensku (obr. 57). Zde byly nalezeny kostry dvou mladých žen uložených hlavami proti sobě. Těla byla nalezena v základovém žlabu domu patřícího takzvané železovské kultuře spadající do západního okruhu kultury s lineární keramikou na Slovensku. Za základovou obětinu považujeme i nález skeletu přibližně šestiletého dítěte z lokality Veszprém v Maďarsku spadající do okruhu lengyelské kultury (obr. 58). Na lokalitě Brześci Kujawském v Polsku interpretujeme minimálně jeden ze dvou dětských hrobů jako základovou obětinu. V tomto případě byla dětská těla nalezena u dvou pozdně lengyelských lichoběžníkových domů. V případě okruhu kultury s lineární keramikou můžeme jmenovat nález skeletu v dlouhém domě na lokalitě Griedel v Německu (Podborský 2006, 147).

Na našem území jsou některými badateli interpretovány jako základové obětiny kupříkladu pohřby dětí u západní stěny dlouhého domu kultury s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě či nálezy ohořelých dětských kostí rozpoznaných v zahloubeném objektu uvnitř domu kultury s vypíchanou keramikou z lokality Libenice na okresu Kolín (obr 59). Za zmínku stojí rovněž nález Aleny Rybové a Víta Vokolka na lokalitě v Plotištích nad Labem. Zde byl uvnitř domu kultury s vypíchanou keramikou nalezen skelet dítěte se stopami po ohoření kostí (Kovárník 2010, 52) nebo lokalitu Postoloprty v Ústeckém kraji (Gardelková 2011, 34).

V případě hledání etnografických podobností se můžeme podívat na kmeny v Africe. Zde jsou pohřby na sídlištích jedním z nejrozšířenějších podob pohřbívání. V rámci těchto skupin můžeme dále dělit pohřby přímo v chýších a mimo ně na sídlišti (Holý 1956, 236).

V případě pohřbů uvnitř obytných domů můžeme vidět jisté vyčleňování míst k uložení. V kmeni Boni ve východní Africe se jedinci pohřbívají pod postele či ohniště jako u kmenů Balong a Bafo v Kamerunu. Další skupinu tvoří pohřby pod prahem jako u kmene Bonny na Guineji. Dále můžeme nalézt pohřby v hospodářských stavbách. Nejčtenějšími se stávají kozí chlívky, kde můžeme nalézt pohřby novorozeňat či pohřby žen jako u kmene Kavirondo u Viktoriina jezera. Zde jsou ženy pohřbeny v chlévech

v případě, že je v obytném domě již uložen muž. V zásadě u těchto kmenů můžeme rozdělit tyto pohřby do dvou skupin. První z nich, které tvoří naprostou většinu, jsou kmeny, které pohřbívají v domech všechny své mrtvé bez rozdílu společenského statusu. Tím druhým jsou logicky skupiny, které vyčleňují jen určitou část svých mrtvých pro tento typ pohřbů (Holý 1956, 237). Jen v jediném případě, a to u kmene Pare ve východní Africe pozorujeme, že jsou v chýších pohřbíváni všichni jedinci bez ohledu na způsob jejich smrti. U ostatních etnograficky zkoumaných společností pohřbívajících tímto způsobem, mohou tento pohřeb uplatnit pouze ti jedinci, kteří zemřeli přirozenou smrtí, jelikož v opačném případě se věří, že smrt byla způsobena vlivem zlých sil. U téměř všech těchto kmenů jsou proto vyřazeni kupříkladu sebevrazi a lidé zavraždění. Již s menší četností se objevuje jako důvod smrti na nemoc (Holý 1956, 237-238). Dalším aspektem může být pohlaví. Některé z kmenů dopřávají v chýších pohřby jen mužům, tento přístup se dá sledovat u velkého množství kmenů ve východní Africe či v oblastech Kamerunu. Kmen Bob a Dojaga ze západní Afriky zase pohřbívá do chýší jen ženaté muže a provdané ženy. U kmenů Jaluo a Wanga jsou uvnitř domů pohřbíváni jen ženatí muži. Svobodní muži, ženy a děti jsou pohřbeni na verandě domu. Kmeny Kamba a Kenyi mají ještě více hierarchizovaný systém. Muži je určen prostor chýše, vdaným ženám zase před chýší naproti dveřím. V případě ostatních členů komunity jsou využívána místa mimo vesnici (Holý 1956, 239).

Druhá polovina kmenů pohřbívajících v prostorách domů vztahuje tento pohřeb ke společenskému postavení. V mnoha případech zaujímá toto výsadní postavení náčelník. Zajímavým příkladem je kmen Bučuáni v jižní Africe. Zde jsou náčelníci pohřbíváni na nadzemních konstrukcích přímo v chýších. Ostatní členové komunity, kromě starých lidí a lidí s tělesným postižením, kteří jsou volně odkládáni, jsou ukládáni pod dobytčí ohradu. Jihoafrický kmen Duma své mrtvé náčelníky balzamuje a zavěšuje doprostřed chýše hlavou dolů. Kmen Kpella v Libérii staví nad hroby náčelníků speciální chýše. Kmen Yao v Kongu pohřbívá zemřelé uprostřed domu a nad jejich hroby vystavují hliněnou mohylu, u které následně konají rituály spojené s kultem předků. V oblasti Konga se nám objevují velmi specifické způsoby nakládání s mrtvými náčelníky. Některé kmeny pohřbívají své náčelníky dvakrát. Kupříkladu nejprve zemřelého uloží v obytné chýši a po několika letech tělo zemřelého vyzvednou a

přepohřbí do nového hrobu, nad nímž postaví chýši novou. Další možností typickou pro jihozápadní Kongo je volné odložení těla v obytném domě, kde se ponechává zetlít a po třech letech je odneseno a následně odloženo za vesnicí (Holý 1956, 239-240).

Ne ve všech případech se však jedná výhradně jen o náčelníky. U kmenů Serer a Bambara v západní Africe, jsou takto pohřbívání otcové rodiny nebo jako u kmenu Ganda v Ugandě otcové rodiny s jejich hlavní ženou. Kmen Kamba a Soga, jejichž působení nalezneme v okolí Viktoriiných vodopádů, vyhrazují pohřby v domě jejich majitelům bez ohledu na pohlaví. U kmenů Balante a Mandigo z jihozápadní Afriky máme doklady těchto pohřbů ve vztahu k bohatství. Tedy jen ten, který je považován za bohatého, má nárok na tento pohřeb (Holý 1956, 240).

V případě výkladů, proč jsou jedinci právě pohřbíváni v chýších, je u různých kmenů různý názor. Kmen Wanga toto činí jen z přesvědčení, že zemřelý by neměl být po smrti sám a vyloučený ze světa živých. Na Guineji se uvádí jako důvod láska k mrtvým. Kmen Kavirondo doufá a věří, že mrtví rozumí jejich slovům. U dalších domorodců kmenů Balongo a Bafo uvádějí jako důvod pohřbu svých zemřelých pod ohništěm, aby zemřelí po smrti byli stále v teple. Kmen Akkra a Jorubo se domnívají, že poctit zemřelé tímto způsobem zajistí náklonost mrtvých k nim samotným a tím přinesou štěstí a plodnost rodině (Holý 1956, 240-241).

Otázkou zůstává, zdali jsou obytné chýše nadále obývány či nikoliv. Objevují se obě schémata. Kmeny Pare a Kavirondo nadále své domy obývají i při vícenásobných pohřbech. Někteří z domorodců, jakými jsou Tesové v Ugandě či kmen Soga, obývají chýše jen po dobu smutku. U prvního ze zmiňovaných kmenů je tato doba dlouhá přibližně půl roku až rok. V druhém případě, kdy je pohřeb v chýši vyhrazen náčelníkům, žijí po dobu smutku jen vdovy po zemřelém muži a po jejich uplynutí navrší nad hrob hliněnou mohyly a dům opustí (Holý 1956, 241). U řady dalších kmenů jsou chýše ihned po pohřbu opuštěny nebo spáleny. Mezi ně patří kmeny Nkole a Karagwe, kde chýše zapalují, dále kmeny Teso a Soga, kde se chýše opouští či kmeny Hima a Gaya, kde se chýše buď nechávají rozpadnout nebo se spálí (Holý 1956, 242).

Další samostatnou skupinu nám tvoří pohřby na sídlištích mimo hospodářské či obytné stavby. Tyto pohřby se nejčastěji objevují u kmenů v jižní a východní Africe,

dále pak v severním Kongu či ve vysočinách Kamerunu. Zároveň častým jevem, který jsme již zmiňovali, je pohřbívání kombinované, tudíž jak v domech, tak mimo ně nebo úplně vně osady. V případě pohřbů na sídlišti však pozorujeme úzký vztah k domům. Kmen Kavirondo odděluje zemřelé podle jisté významnosti a následně je ukládá v patřičných vztazích k domu. První, kdo v domě umře, je uložen uvnitř a ostatní lidé mimo něj. Děti jsou ukládány v blízkosti matčiny chýše, ženy, které porodily na verandě domu a bezdětné ženy v určité vzdálenosti od příbytku. V kmenu Kundu v západním Kongu jsou kopány dva hroby, první uvnitř chýše a druhý mimo ni. Po smrti jedince je následně uložen do jednoho z nich bez znalosti ostatních z komunity, kde je zemřelý uložen (Holý 1956, 242).

Dle sledování vývoje pohřbívání u některých z kmenů můžeme říci, že nejprve byli jedinci pohřbíváni uvnitř staveb a až později mimo ně. Tento fakt byl sledován u kmene Karagwe a dalších společenství na území Kamerunu (Holý 1956, 243).

Kmen Galla ve východní Africe pohřbívá své mrtvé v takové vzdálenosti od domu dle toho, jaký měl zesnulý vztah k pozůstalým. V jižní Africe kmen Delagoa umísťoval své zesulé tak blízko domu, jak jen to bylo možné. U nilotského kmene Kuku byla sledována vzdálenost zhruba jeden až dva metry. Kmen Ambe v severním Kongu ukládá své zesulé po stranách chýše či za ni. V některých případech lze pozorovat rozdělení stran pro pohřeb na ženskou a mužskou stranu. V několika sledovaných příkladech byla levá strana domu určená ženě a pravá strana muži. U kmene Iraku ve východní Africe jsou vdané ženy ukládány po levé straně a muži po straně pravé. Neprovdaným dívkám patří prostor za chýšemi. (Holý 1956, 243). Někdy je využíván prostor bez většího vztahu k obydlím. Kupříkladu v kmenech Nyaturu a Safwa v Tanganjice jsou zemřelí pohřbíváni na dvoře anebo před chýší. Pro kmen Rundi ve Rwandě je typické, že zemřelí jsou ukládáni podél plotu dvora a zemřelý otec rodiny v jeho středu. Dalším příkladem je kmen Kpelle v Libérii, kde jsou zemřelí uskupeni podle příslušnosti k rodině ve skupinách u vchodu do vsi. Dalším velmi častým místem pro odkládání zesulých je dobytčí ohrada. Tento fenomén je sledován především u pasteveckých kmenů, mezi něž patří kmene Swazi, Pedi, Sotho, Ngoni, Kafrů, Ndorobo, Ambo a Zulu z jižní Afriky. Tento pohřeb je vnímán u různých z těchto společenství jinak. Kmen Sotho pohřbívá tímto způsobem jen náčelníky, děti a bohaté lidi. U kmene

Ambo tato výsada náleží jen pánu domu. U kmene Kafru zase jen náčelníkům a jejich ženám (Holý 1956, 244). Domorodci kmene Ndorobo tímto poctívají vážené lidi. Kmen Nandi v jihozápadní Keni ukládá ženy a děti do kup hnoje a náčelníky do ohrady a místo pohřbu je označeno rovněž haldou hnoje (Holý 1956, 245).

Čeho si ovšem můžeme povšimnout je fakt, že v těchto sledovaných kmenech je pohřeb na sídlišti, na rozdíl od pohřbu v chýši, méně úzce specifikován a mají na něj nárok téměř všichni. Výjimky v některých případech tvoří zemřelí v boji u kmene Lango, nemocní u kmene Njassa, zločinci u kmene Rundi či otroci u kmene Kpelle. Většinou jsou tito jedinci necháni volně na místě zetlít nebo jsou vyhozeni do roští mimo osadu (Holý 1956, 245).

7. 1. Pohřby dětí a nedospělých jedinců na sídlištích

V kontextu s pohřby na sídlištích se častěji vyskytují děti a nedospělí jedinci než hroby jedinců dospělých. Pohřby nalezneme nejen v souvislosti s dlouhými domy, které jsou pro neolit typické, ale i v mladším neolitu ve spojení s chatami (Gardelková 2011, 29). Z území Čech můžeme jmenovat lokality Bylany (okr. Kutná Hora), Libice u Kolína (okr. Kolín), Litice (okr. Plzeň-město), Plotiště nad Labem (okr. Hradec Králové), Ohnič u Bíliny (okr. Teplice), Těšetice-Kyjovice (okr. Znojmo), Třebestovice (okr. Nymburk) a Uhřetice (okr. Chrudim; Gardelková 2011, 57-61).

Důvod proč se na sídlištích nachází větší koncentrace dětí a nedospělých jedinců je badateli vysvětlován různě. Jana Kličová považuje tento fenomén jen za jistý projev pohřebního ritu, ve kterém jsou dětem a nedospělým jedincům vyhrazeny zvláštní pohřební praktiky a tím jsou vyčleněni z klasického pohřebního ritu pro svou společenskou výjimečnost, která spíše svědčí o nižším společenském statusu (Kličová 2001, 219). V protíváze však stojí názor, že uložení dětí v blízkosti domů mělo zajistit blízkost jedinců k jejich rodinám. Z těchto důvodů ukazuje toto vyčlenění spíše na jejich zvláštní status vůči společnosti vzhledem k jejich nedospělosti a vazbám k rodičům (Gardelková 2011, 31). Pro jistou příslušnost ke skupině svědčí i fakt, že ačkoliv se jedná o dětské hroby, sledujeme na nich prvky typické pro regulární

pohřební ritus. Jedinci jsou uloženi na pravém či levém boku a jen výjimečně v atypických pozicích (Gardelková 2011, 31). Jan Turek se domnívá, že dětem byl vyčleněn zvláštní pohřební prostor, jelikož nebyly považovány za rovnocenné členy společnosti. K přerodu v plnohodnotnou lidskou bytost by mělo docházet ve věku dvou až tří let. Doklady pro tuto teorii nalézáme rovněž v etnograficky zkoumaných kmenech, kdy v některých komunitách nejsou dětem dávana jména, či je předpokládáno, že nemají duši (Turek 2010, 7). Otázkou v tomto případě zůstávají nálezy dětských skeletů v jeskyních či skalních rozsedlinách. Někteří badatelé proto dávají tyto nálezy do souvislosti s pohřby na sídlištích a domnívají se, že se jedná o projev rituálních praktik (Gardelková 2011, 31).

V případě hledání analogií svědčících o podobném chování v rámci dětských pohřbů můžeme nalézt v oblasti Anatolie. Zde pohřby dětí a nedospělých jedinců nalézáme rovněž v souvislosti s obydlími. Pro tuto oblast se stává typické ukládání těl, a to především novorozeňat do košíků pletených z divoké trávy (Gardelková 2011, 34). Tato analogie nám ukazuje, že zvláštní chování k dětem je v době neolitu typické pro širší území a mohli bychom tedy usuzovat, že se nejedná, alespoň ve všech případech, o základové obětiny, jak někteří z badatelů předpokládají. V některých případech, a to již i na našem území, nalézáme tyto pohřby z hrobovými přídávky ve formě spondilů či nádob. Někdy se nám objevují doklady použití okrového barviva, které bývá vykládáno jako symbol života (Gardelková 2011, 34).

Pohřby dětí na etnograficky pozorovaných sídlištích v Africe jsou v různých kmenech vnímány odlišně. Některé z kmenů pohřbívají děti v chýších a jiné mimo ně. Kmen Jorubu v Nygérii pohřbívá děti podél domů, jelikož věří, že jejich smrt byla způsobena zlými silami (Holý 1956, 238). Podobné uložení bylo sledováno na lokalitě v Praze-Liboci. Zde byla těla dětí umístěna okolo domu kultury s lineární keramikou (Turek 2010, 8). U kmene Mundang v severovýchodním Kamerunu byl zjištěn pravý opak, a to i s vysvětlením. Matky věří, že kdyby pohřbily své mrtvé dítě mimo chýši, zapříčinilo by to jejich neplodnost. Další kmeny jako Nagala v Kongu, Nikole a Giriama ve východní Africe rovněž vyhražují dětem a v některých případech náčelníkům vnitřky obydlí, zato ostatním jedincům jsou určeny prostory na sídlišti nebo mimo ně (Holý 1956, 238-239). U dětských pohřbů nenalézáme případy, kdy by domy, ve kterých jsou

jedinci pohřbeni, byly z nějakých důvodů opouštěny (Holý 1956, 241). U kmene Nkudo se dospělí pohřbívají mimo ves, avšak dětem je vyhrazen prostor za domem. Jejich těla jsou situována tak, aby hleděla vždy směrem k chýši. Důvodem je víra v to, že duše dítěte se nevzdálí příliš daleko od svého těla, a tak přebývá v chýši či v její blízkosti. Zároveň panuje víra, že duše dítěte se může znovu vtělit do lůna matky (Holý 1956, 244).

Hroby dětí nalézáme i v souvislosti s regulárními pohřebišti, ale již s menší četností. Častěji se tedy s dětskými hroby setkáváme na sídlištích či v jeskyních. Tato koncentrace právě dětských a nedospělých jedinců je interpretována různě. Jednou z možností je uložení dětí v okolí rodičů ve snaze uchovat zemřelého ve své blízkosti. Toto chování můžeme sledovat i etnograficky. V některých kulturách jsou děti ukládány na frekventovaných místech komunity, toto chování je dáváno do souvislosti s vírou v reinkarnaci. Děti tedy mají možnost si vybrat svou novou matku (Podborský 2006, 171).

8 Pohřby v jeskyních

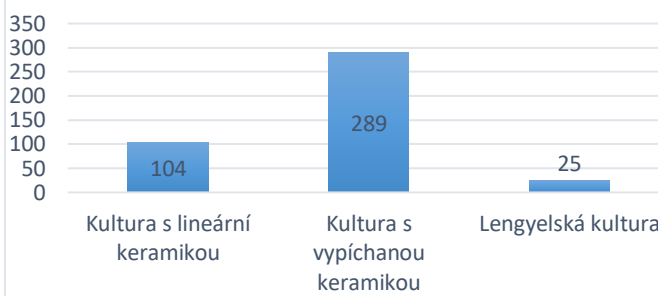
Další skupinu tvoří nálezy v jeskyních. Důvod využití těchto prostor je pravděpodobně rituální, v některých případech můžeme uvažovat i o lidských obětech. Za příklad jmenujme nález třiceti osmi skeletů z lokality Jungfernhöhle ve Francii. Těla patřila nedospělým jedincům, a to především dětem, většina z nich nesla stopy násilí. Lebky byly poškozeny tupými údery a v některých interpretacích se uvažuje o rituálním otvírání lebek. Jedinci měli rovněž vytrhané zuby. Za zmínku v této souvislosti stojí nález náhrdelníku z lidských zubů z lokality Werneck-Zeusleben v Bavorsku. Další lokalitou s podobnými doklady je nález dvaceti šesti dětských skeletů se stopami násilí z jeskyně Dupná Diera na Slovensku (Podborský 2006, 171-172). Z prostoru kultury s lineární keramikou registrujeme z oblasti Čech celkem dva pohřby v prostoru jeskyň a tím jsou lokality Tetín na okrese Beroun a Praha-Hloubětín (Zápotocká 1998, 24). V souvislosti s kulturou s vypíchanou keramikou pak lokalita Srbsko na okrese Beroun, kde byly nalezeny kosterní pozůstatky dvou jedinců (Zápotocká 1998, 104).

9. Diskuze

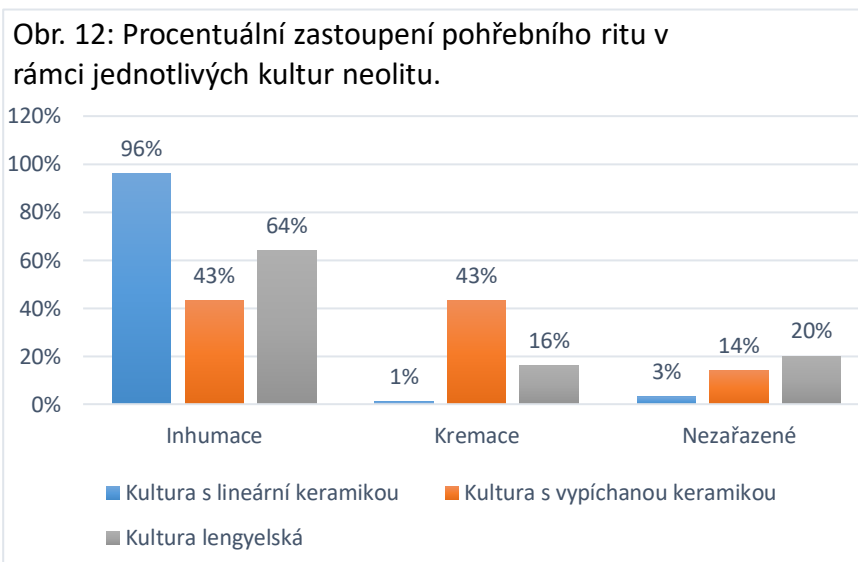
V závěru práce bychom měli shrnout poznatky nabyté tímto malým vhlédnutím do života prvních zemědělců v Čechách. Nejprve by bylo vhodné zaměřit se na jednotlivé aspekty shrnutím pohřebních praktik této doby, které určují četnost hrobů,

pohlaví, věk, pohřební ritus a hrobovou výbavu. Výsledky, které byly shromážděny, dle těchto otázek, se značně opírají o dílo, které bylo pro vytvoření této práce stěžejní a tím je kniha Marie Zápotocké *Bestattungsritus des Böhmischen Neolithikums (5500-4200 B.C.)* vydaná roku 1998 Archeologickým ústavem v Praze. Samozřejmě pak i nové nálezy získané díky publikacím, a především využitím nálezových zpráv. Pro celé údobí neolitu bylo tímto způsobem shromážděno 295 hrobů zařazených do skupiny pohřbů na sídlištích a jako volně stojící hroby, ve kterých bylo nalezeno celkem 319 zesnulých. Pro horizont kultury s vypíchanou keramikou je tento počet rozšířen o 123 hrobů z pohřebišť, kterými jsou Praha-Bubeneč, Tišice, Miskovice a Plotiště nad Labem. Z celkového náhledu vyplývá, že nejvíce dokladů nám přináší kultura s vypíchanou keramikou, z níž známe 289 hrobů (obr. 11). Při krátkém ohlédnutí nad pohřebním ritem můžeme rovněž potvrdit, že největší četnost pohřbů inhumací nalézáme v prostředí kultury s lineární keramikou, a to až na jedinou výjimku, kterou je křemáčnický pohřeb dítěte z lokality Plzeň-Litice. Naše území je v řadě sledovaných aspektů výjimečným prostorem, jedním z nich je právě pohřební ritus. Kultura s lineární keramikou obecně zahrnuje výskyt obou těchto ritů v poměrně hojném počtu, jak nám mohou dosvědčovat jiné oblasti s rozšířením tohoto komplexu. Tento fakt však může korespondovat právě s nenalezenými pohřebišti této kultury u nás. S příchodem kultury s vypíchanou keramikou dochází k nárůstu pohřbů kremací a pro období neolitu doznává tento trend maxima. V období, které nazýváme pozdním neolitem

Obr. 11: Graf znázorňující četnost hrobů v jednotlivých obdobích.

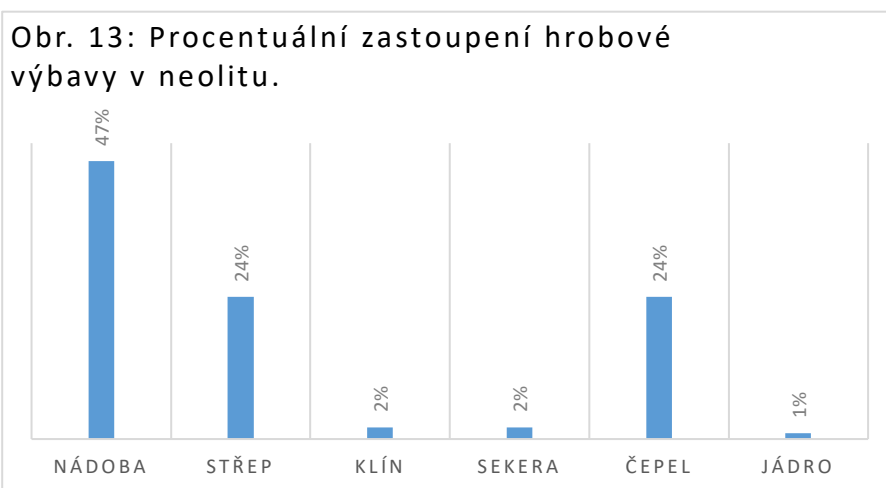
opět ubývá hrobů kremačních, a to i v oblasti rozšíření kultury s vypíchanou keramikou jako možný důsledek příchodu vlivu lengyelských kultur (obr. 12). Je však nutné brát v potaz, že míra registrovaných kremací nemusí být stoprocentně spolehlivá, jelikož řada hrobů mohla být opomenuta či ztracena vinou času, způsobem výzkumu i dobou nálezů. Kdybychom se krátce ohlédli nad uložením jedinců do hrobu, povšimli bychom si, že nejtypičtějším uložením je pohřeb v hrobové jámě následovaný pohřby ve stavebních jamách, které typicky nalézáme na sídlištích. Pohřby v hrobových jamách nalézáme jak na sídlištích, tak samozřejmě na pohřebištích, pro které je tento způsob uložení signifikantní. Z tohoto důvodu můžeme usuzovat, že pohřeb v hrobové jámě představuje regulérní uložení zemřelých a ostatní tedy můžeme považovat za atypické svým významem. Dalšími aspekty, kterými je pohlaví a věk se nebudeme v závěru

práce více věnovat, jelikož je jim věnována patřičná pasáž v jednotlivých kapitolách. Zároveň shrnutí registrovaného věku a pohlaví pro období neolitu na

základě malého souboru jedinců, u kterých je tento aspekt určen, nepřesahuje 14 procent u pohlaví, které registrujeme u kultury s vypíchanou keramikou a 34 procent v kategorii věku, jež nalézáme u kultury s lineární keramikou vede, dle mého, k velmi zavádějícím informacím. Tento nedostatek je způsobeno nepřeborným množstvím faktorů, jak dobou objevu, vedením výzkumu, tak limity dnešní techniky a doby. Takto získanou informací je opakující se jev, který nalézáme u všech sledovaných kultur, a to obecně převažující poměr dospělých nad dětmi a ženy nad muži. Tento závěr by odpovídal obecné podobě pravěké či středověké populace. Lze předpokládat větší úmrtnost malých dětí vlivem nemocí a žen kupříkladu díky komplikacím vzniklým během porodu a poporodu. Závěry tedy odpovídají dříve publikovaným představám, kupříkladu dílu Evžena Neustupného Demografie pravěkých pohřebišť. Dalším

z deskriptorů je hrobová výbava. Pro období neolitu je nutno říci, že vlivem značně rozvolněného pohřebního rytu neshledáváme předměty typické svým tvarem, velikostí a typem k jednotlivým pohlavím a věku zemřelých. Obecně však můžeme říci, že některé předměty spíše ztotožňujeme s jednotlivým typem zesnulých. Kupříkladu kamenné předměty, hlazenou industrii obecně, spojujeme s hroby mužskými, zato šperky a ozdoby spíše s hroby ženskými, popřípadě dětskými. Na základě souboru hrobů mohu tento předpoklad podpořit, ačkoliv se domnívám, že v něm není nutno hledat významnou oporu, jelikož známe i výjimky, které tyto závěry nestaví do zcela nezpochybnitelného světla. Registrujeme jak bohaté hroby inhumační, tak kremační, stejně tak hroby prázdné bez milodarů, ovšem nutno říci, že opět tento fakt nemusí být přímým odrazem minulé skutečnosti, ale důsledkem výzkumu a věnování zřetele

k jednotlivým hrobovým aspektům. Z nálezů jmenujme keramické tvary, kamennou industrii, jak štípanou, tak

hlazenou, ozdoby ve formě mušlových či lasturových náhrdelníků a závěsků, mramorové náramky a další (obr. 13). Při pohledu na pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou můžeme říci, že v rámci počtu zachycených hrobů na nich a hrobů na sídlištích nebo případně volně stojících hrobů, je četnost a množství pohřební výbavy větší. Tento nepoměr v pohřebních výbavách zachycený na sídlištích a pohřebištích může vést k závěru, že právě pohřeb v těchto areálech definuje regulérní místo uložení. Tím se však otvírá otázka, kde byli jedinci ukládáni v dobách, kde nám tyto areály chybí. Zvláštním je rovněž fakt, že na našem území registrujeme pohřebiště až v souvislosti s touto kulturou, a to v jejím pokročilém horizontu. Pokud bychom předpokládali, že absence pohřebišť není způsobena nedostatkem výzkumů, tak bychom mohli dojít k závěru, že naše území představuje velmi zvláštní prostředí. V případě, že bychom na kulturu s vypíchanou keramikou nahlíželi jako na naprosto

oddělený celek, jež nenavazuje v tradicích na předchozí období, mohli bychom jejich chování ztotožnit s etnograficky zkoumanými kmeny, kde můžeme prokazatelně doložit následnost těchto tradic, zde rovněž nejprve nalézáme pohřby na sídlištích až později na pohřebištích (Holý 1956, 243). Při pohledu na kulturu s lineární keramikou můžeme situaci vysvětlit tak, že využívala onen alternativní pohřební ritus, který předpokládáme na základě značného nepoměru pohřebišť a sídlišť celého prostředí neolitu s výskytem námi sledovaných kultur či výskyt komunit s alternativním způsobem myšlení a vírou v posmrtný život, jež nejsme schopni zachytit v archeologických pramenech.

10 Závěr

Kdybychom se nyní na základě všech těchto poznatků pokusili krátce nastínit vztah neolitického lidu ke svým mrtvým, docházíme k závěru, že se jedná o skutečně sofistikované, promyšlené a plánované jednání, ve kterém pozorujeme změny a vývoj v čase. Kultura s lineární keramikou nám představuje první z kultur neolitu, kterou zaznamenáváme na našem území. Tento horizont s sebou do oblastí Evropy v souvislosti s neolitizací přináší řadu nových aspektů společenských, kulturních či sociálních, jejichž odrazy sledujeme i v pohřebních praktikách. O tomto kulturním horizontu můžeme říci, že pro oblast území Čech, pro které jsou i tyto závěry sumarizací, sledujeme striktní dodržování kostrového ritu, až tedy na jednu již několikrát zmiňovanou situaci z Litic na Plzeňsku. Rovněž ukládání mrtvých je téměř ryze na levém či pravém boku, což se stává společné pro celé období neolitu, a to v téměř celé oblasti jeho rozšíření. V závěru tohoto horizontu se nám začíná objevovat na našem území zcela nový prvek v pohřebním ritu a tím je pohřeb kremací. Kremace se následně plně prosazuje v období kultury s vypíchanou keramikou, kdy doznává svého maxima, a to především v období, které Marie Zápotocká klade mezi léta 5000 až 4500 před Kristem (Zápotocká 1998, 13). Zůstává otázkou, co vedlo ke stavu, kdy někteří členové společnosti jsou pohřbíváni na samostatných pohřebištích a jiní v rámci sídelních areálů, často izolovaně. Ukazuje se, že tato diferenciací není dána pohlavím ani věkem zemřelých, i když zkoumaný soubor je poměrně chudý. Jediný pozorovaný

rozdíl je v počtu milodarů, který je u pohřbů na sídlištích v kultuře s vypíchanou keramikou výrazně nižší nežli u areálů pohřebních.

Kulturu s vypíchanou keramikou chápeme jako jistého pokračovatele domácího vývoje neolitu. V této souvislosti pozorujeme podobnosti mezi tímto a předchozím obdobím, a to především v kostrovém pohřbu, kde se nám opět objevuje schéma uložení zemřelých na jednom z boků. Na změně však nabývá místo uložení zesnulých, kromě pohřbů na sídlištích či v jeskyních, které pozorujeme i v předchozích obdobích, nalézáme oddělená pohřebiště, jenž alespoň pro naše území chápeme jako nová. Kultura s vypíchanou keramikou přináší tedy oba typy pohřbů, a to jak pohřeb kremací, tak inhumací. Nejzazší etapa, tedy mezi lety 4 500 až 4 000 (4 200; Zápotocká 1998, 13; Pavlů – Zápotocká 2007, 28), přináší jednak jistý ústup pohřbů kremací na úkor pohřbů inhumací v oblasti rozšíření kultury s vypíchanou keramikou, ale zároveň aspekty nového kulturního prostředí kultury s moravskou malovanou keramikou. Vliv této lengyelské kultury není však patrný na pohřebním ritu, ačkoliv někteří z badatelů uvažují o možných důsledcích tohoto kontaktu právě v ústupu pohřbu kremací, který pro komplex moravské malované keramiky není typický. Pohřby lengyelské nalézáme i na našem území, ačkoliv je toto rozšíření dáváno spíše do souvislostí s nepříliš typickým výskytem. Nepřepokládáme tedy rapidní prosazení těchto kulturních prvků v našem prostředí doznávající jasný vliv kultury s vypíchanou keramikou.

Pro období neolitu se stává v Čechách typické ukládání zemřelých v prostoru či v těsné blízkosti sídlišť. Tento jev sledujeme prakticky po celé toto období. V kultuře s vypíchanou keramikou však registrujeme i oddělená pohřebiště, ale i ta mají s největší pravděpodobností úzkou vazbu na obytný prostor. Nemůžeme říci, že by se pohřby na pohřebištích a sídlištích nějak signifikantně lišily. Významným aspektem vývoje pohřbívání prvních zemědělců v Čechách je již zmiňovaný přechod od inhumace ke kremaci, který tvoří významnou změnu v pohřebních praktikách a dost možná odráží výraznou změnu v představách o posmrtném životě. Není možné sledovat, zda byl žárový ritus vyhrazen nějaké konkrétní společenské skupině. Vnímáme tedy určité trendy v pohřbívání prvních zemědělců a jejich postupný vývoj, nicméně nejsme prozatím schopni na základě fragmentárnosti dat vytvořit konkrétní jejich interpretace chování k zemřelým členům komunity.

11 Literatura

- Braun, P. 2000: K osídlení kultury s lineární keramikou u Litic, okr. Plzeň-město. In: M. Metlička (ed.). Otázky neolitu a eneolitu našich zemí – 2000: Sborník příspěvků z 19. pracovního setkání badatelů zaměřených na výzkum neolitu a eneolitu České a Slovenské republiky. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni (102-104).
- Gardelková, A. 2011: Pohřby lidských jedinců v prostorách neolitických staveb: Menschliche Bestattungen in dem Bereich von neolithische Bauten, Študijé zvesti 49, 25-82.
- Holý, L. 1956: Pohřby na sídlištích v Africe. Archeologické rozhledy 8, 236-249.
- Kličová, J. 2001: Doklady pohrebného rítu na sídliskách z obdobia neolitu a eneolitu na Slovensku. In: M. Metlička (ed.). Otázky neolitu a eneolitu našich zemí – 2000: Sborník příspěvků z 19. pracovního setkání badatelů zaměřených na výzkum neolitu a eneolitu České a Slovenské republiky. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 218-232.
- Končelová, N. 2013: Neolit jako období izochronních změn a kontinuity. Co je za tím?, Rekonstrukce a experiment v archeologii: živá archeologie 15/1, 15-19.
- Kovárník, J. 2010: Proč jsou hroby také na sídlištích z neolitu a eneolitu?. Živá archeologie – (Re)konstrukce a experiment v archeologii Supplementum 3: 50–57.
- Květina, P. a kol. 2015: Minulost, kterou nikdo nezapsal. Praha: Archeologický ústav České Republiky v Praze.
- Květina, P. - Květinová, S. - Řídský, J. 2009: Význam her v archaických společnostech Archeologické možnosti studia: he importance of games in archaic societies Archaeological study options. Archeologické rozhledy 61, 3–30.
- Metlička, M. 2000: Rozšiřování sídlištní oikumeny a současný stav poznání kultury s lineární keramikou v západních Čechách. Památky archeologické-Supplementum 13, 247-254.

- Neustupný, E. 1983: Demografie pravěkých pohřebišť. Praha: Archeologický ústav ČSAV.
- Pavlů, I. - Zápotocká, M. 2007: Archeologie pravěkých Čech 3: Neolit. Praha: Archeologický ústav AV ČR.
- Pavlů, I. 2005: Neolitizace střední Evropy: The Neolithisation of Central Europe. Archeologické rozhledy 57/2, 293-302.
- Podborský, V. 2001: Modely funkční interpretace pravěkých rondelů. In: V. Podborský ed., 50 let archeologických výzkumů Masarykovy univerzity na Znojemsku: 50 Jahre Archäologischer Forschungen der Masaryk-Universität im Gebiet von Znaim. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 209-211.
- Podborský, V. a kol. 2002. Dvě pohřebišťe neolitického lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě: zwei Gräberfelder des neolithischen Volkes mit Linearbandkeramik in Vedrovice in Mähren. Brno: Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity.
- Podborský, V. 2006: Náboženství pravěkých Evropanů: Die religione der ureuropäer: Brno: Ústav archeologie a muzeologie – Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně.
- Rulf, J. 1996: Problematika pohřbů na sídlištích v českomoravském pravěku: Problematik der Bestattungen in Siedlungen in der böhmisch-mährischen Urzeit. In.: P. Mačala – V. Němejcová-Pavúková – J. Rajtár (eds.), Šudijné zvesti 32. Nitra: Archeologický ústav slovenskej AV, 115-124.
- Sklenář, K. 1996: Tanec obrů: Není jen Stonehenge. Praha: Academia.
- Sklenář, K. – Sklenářová, Z. – Slabina, M. 2002: Encyklopedie pravěku: V Čechách, na Moravě a ve Slezku. Praha: Libri.
- Stolz, D. 2006: Ojedinělý pohřeb v exploatačním, výrobním a odpadním areálu kultury s lineární keramikou v Žebráku (okr. Beroun). Archeologie ve středních Čechách 10/1, 253-258.

- Šmíd, M. 2013: Kralice na Hané: Birituální pohřebiště kultury s lineární keramikou. Olomouc: Archeologické památky střední Moravy.
- Šumberová, R. 2012: Cesta napříč časem a krajinou: Katalog k výstavě nálezů za záchranného archeologického výzkumu v trase obchvatu Kolín 2008-2010. Praha: Archeologický ústav AV ČR.
- Turek, J. 2010: Domy mrtvých ve světě prvních zemědělců. Živá archeologie – (Re)konstrukce a experiment v archeologii Supplementum 3. 7–12.
- Zápotocká, M. 1998: Bestattungsritus des Böhmischen Neolithikums (5500-4200 B.C.). Praha: Archeologický ústav AV ČR.
- Zeeb-Lanz, A. 2014: Was geschah vor 7000 Jahren in Herxheim?: Ritueller Kannibalismus in der Pfalz. Biologie in unserer Zeit 3, 172-180.

Nálezové zprávy

- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 2011-248, Březno u Chomutova, okres Chomutov.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 4414/2006, Březno u Květnice, okres Praha-východ.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 4654/2007, Březno u Květnice, okres Praha-východ.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 2014-260, Dětenice, okres Jičín.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 1427/2006, Karlovice, okres Semily.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 8460/2007, Křimice, okres Plzeň-město.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 15027/2009, Libišany, okres Pardubice.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 14390/2009, Lovosice, okres Litoměřice.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 2013-4320, Pečky, okres Nymburk.

- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 2012-1272, Plačice, okres Hradec králové.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 266/2005, Praha-Dejvice, Praha 6.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 2012-1272, Praha-Dejvice, Praha 6.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 2014-4069, Praha-Dejvice, Praha 6.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 15037/2009, Praskačka, okres Hradec Králové.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 4073/2009, Řehlovice, okres Ústí nad Labem.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 5503/2008, Toušeň, okres Praha-východ.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 4073/2009, Toušeň, okres Praha-východ.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 2012-2105, Toušeň, okres Praha-východ.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 2013-3233, Sáňy, okres Nymburk.
- Archiv nálezových zpráv (NZ) ArÚ Praha, čj. 2011-273, Vychnice, okres Litoměřice.

12 Resumé

The main interest of this thesis is a research of the Neolithic communities' relationship with their dead. For the Neolithic period in Bohemia, which this work is primarily oriented on, I include the behavior of the Linear Pottery culture, the Stroked Pottery culture, and the Lengyel culture in the very end of the neolithic. Besides the description of display of these cultures, the broader context of this period and its funerary customs is also shortly introduced. In this thesis I gather burials for individual horizons of the Neolithic and present a graphic representation of selected aspects, which are the number of dead in a grave, the burial rite, the gender, the age, the type of burial object, and of course the funeral additions. Altogether I gathered 418 graves this way and I separated them into following categories: burials at settlements,

freestanding graves that include finds without the knowledge of broader contexts, and obviously burials at burial grounds.

The deposition of the dead in the area of or in close proximity of settlements becomes typical in Bohemia in the Neolithic period. We observe this phenomenon throughout the whole period. However, we also register separated burial grounds in the Stroked Pottery culture, but with the greatest probability even these have a close relation to the residential space. We are unable to state that burials at burial grounds and settlements would differ too significantly. An important aspect of the evolution of the first farmers' burials in Bohemia, which constitutes a significant change in burial customs and quite possibly reflects a conspicuous change in notions of afterlife, is the transition from inhumation to cremation. It is not possible to track if the cremation was reserved for a particular social group. According to the acquired information, a ceramic vessel is the most typical grave addition. The numerical representation of grave additions generally increases in graves identified at burial grounds. In the category of gender and age we can notice a dominance of women over men and adults over children. Although these categories represent a nuisance in terms of quantitative representation of remains, for which we are able to reliably determine these aspects, and therefore it is possible to deem these conclusions incomplete. Thus we perceive particular trends in burials of the first farmers and its progressive evolution, although in the time being, we are not able to formulate definite interpretations of the behavior towards deceased members of the community due to the fragmentation of data.

13 Přílohy

13. 1. Seznam příloh

Číslo přílohy	Popis přílohy
Obr. 1	Graf znázorňující procentuální zastoupení jedinců, u nichž bylo možno určit věk.
Obr. 2	Graf zachycující procentuální zastoupení žen a mužů ve zkoumané populaci.

Obr. 3	Graf poukazující na procentuální zastoupení jednotlivých typů pohřbů v rámci sídlišť kultury s lineární keramikou.
Obr. 4	Graf poukazující na procentuální zastoupení registrovaných hrobů v rámci pohřebních areálů a mimo ně.
Obr. 5	Procentuální četnost pohřebního ritu v rámci pohřebních areálů a mimo ně.
Obr. 6	Graf znázorňující procentuální zastoupení jednotlivých typů pohřbů mimo pohřební areály.
Obr. 7	Graf ukazující procentuální zastoupení určeného a neurčeného věku.
Obr. 8	Graf znázorňující početní zastoupení milodarů na sídlištích a pohřebištích kultury s vypíchanou keramikou.
Obr. 9	Graf znázorňující poměr pohřbů mimo pohřební areály kultury lengyelské.
Obr. 10	Graf znázorňující procentuální zastoupení pohřebního ritu v pozdním neolitu.
Obr. 11	Graf znázorňující četnost hrobů v jednotlivých obdobích.
Obr. 12	Procentuální zastoupení pohřebního ritu v rámci jednotlivých kultur neolitu.
Obr. 13	Procentuální zastoupení hrobové výbavy v neolitu.
Obr. 14	Tabulka shrnující soubor pohřbů kultury s lineární keramikou v kategorii pohřební ritus, umístění hrobu, pohlaví a věk.
Obr. 15	Tabulka shrnující hrobovou výbavu kultury s lineární keramikou.
Obr. 16	Tabulka shrnující pohřby na sídlištích a volně stojící hroby kultury s vypíchanou keramikou fáze I. až IV. v kategorii pohřební ritus, umístění hrobu, pohlaví a věk.
Obr. 17	Tabulka shrnující hrobovou výbavu kultury s vypíchanou keramikou fáze I. až IV. na sídlištích a ve volně stojících hrobech.
Obr. 18	Tabulka shrnující pohřby na sídlištích a volně stojící hroby kultury s vypíchanou keramikou fáze V. v kategorii pohřební ritus, umístění hrobu, pohlaví a věk.
Obr. 19	Tabulka shrnující hrobovou výbavu kultury s vypíchanou keramikou fáze V. na sídlištích a ve volně stojících hrobech.

Obr. 20	Tabulka shrnující pohřby na sídlištích a volně stojící hroby kultury lengyelské v kategorii pohřební ritus, umístění hrobu, pohlaví a věk.
Obr. 21	Tabulka shrnující hrobovou výbavu kultury lengyelské na sídlištích a ve volně stojících hrobech.
Obr. 22	Pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitách Plotiště nad Labem a Předměřice nad Labem na okrese Hradec Králové.
Obr. 23	Pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě Miskovice na okrese Kutná Hora.
Obr. 24	Pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě Praha-Bubeneč.
Obr. 25	Pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě Tišice na okrese Mělník.
Obr. 26	Mapa ukazující jednu z možných podob prvních dokladů neolitizačních procesů v daných částech Blízkého východu, Evropy a Afriky zachycené v čase. Oblast označená černou barvou zachycuje přibližnou oblast Úrodného půlměsíce, žlutá oblast s léty 5 500 před Kristem zahrnuje území České republiky.
Obr. 27	Mapa znázorňující rozšíření kultur Balkánského poloostrova a homogenní oblast kultury s lineární keramikou s vyznačenými významnými lokalitami.
Obr. 28	Plán domu číslo 201 a jeho okolí z lokality Litice na okrese Plzeň-město. V objektu II. byl rozpoznán žárový pohřeb dítěte datovaný do závěru kultury s lineární keramikou (5938±209 BP).
Obr. 29	Kostrový hrob z lokality Úhřetice na okrese Chrudim.
Obr. 30	Příklad kostrového pohřbu v hrobové jámě z lokality Hoštka na okrese Litoměřice.
Obr. 31	Kostrový hrob číslo 27b na lokalitě Semonice, okres Náchod.
Obr. 32	Hromadný hrob v zásobním objektu typu silo z lokality Třebestovice na okrese Nymburk.
Obr. 33	Kostrový pohřeb v atypické poloze v objektu číslo 75 z lokality Úhřetice na okrese Chrudim.
Obr. 34	Plán pohřebiště kultury s lineární keramikou ve Vedrovicích.
Obr. 35	Hrob číslo 81/79 z lokality Vedrovice. Hrob obsahoval ostatky mladé ženy mezi 20 až 30 lety věku s kostrou novorozeněte uloženého v oblasti pánve.

Obr. 36	Hrob číslo 9/88 z lokality Vedrovice, poloha „Za dvorem“. Pohřeb náležel mladé ženě ve věku 18 až 20 let s velmi bohatou výbavou v podobě 846 předmětů.
Obr. 37	Plán pohřebiště kultury s lineární keramikou v Kralicích na Hané na okrese Prostějov.
Obr. 38	Pohled na část „koncentrického příkopu“ s lidskými ostatky na lokalitě Herxheim v Německu.
Obr. 39	Plán lokality Herxheim v Německu.
Obr. 40	Mapa znázorňující původ nalezené keramiky z lokality Herxheim v Německu.
Obr. 41	Stopy poškození kostí sílexovými nástroji z lokality Herxheim v Německu.
Obr. 42	Kostrový hrob dospělé ženy a kremační hrob dítěte z lokality Miskovice na okrese Kutná Hora.
Obr. 43	Hrob číslo LVII. z lokality Plotiště nad Labem. Pravděpodobně rituálně pohřbené ostatky chlapce s bohatým milodarovým inventářem.
Obr. 44	Plán pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě v Praze-Bubenči zkoumaného v roce 1931 Antonínem Jírou.
Obr. 45	Plán pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou v Miskovicích na okrese Kutná Hora.
Obr. 46	Příklad žárového hrobu z lokality Miskovice na okrese Kurná Hora. Pohřeb číslo 15 byl vysypán do mělké hrobové jámy a následně překryt keramickou miskou.
Obr. 47	Velmi bohatý, pravděpodobně kostrový hrob či dvojhrob číslo 81 z pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě Miskovice okres Kutná Hora.
Obr. 48	Plán pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou v Plotišti nad Labem.
Obr. 49	Ideální představa rondelu.
Obr. 50	Mapa znázorňující rozšíření staveb typu rondel v Evropě. Pod zkratkou SBK se nalézá oblast rozšíření kultury s vypíchanou keramikou, která v tomto období zahrnuje i naše území.
Obr. 51	Hrob číslo 165, pohřeb mladé dívky ze žlabu velkého kolínského rondelu.

Obr. 52	Pohřeb usmrčeného mladého páru z lokality Friebritz-Süd v Rakousku.
Obr. 53	Příklad podobnosti dlouhého domu z lokality Olszanica v Polsku a mohyly z lokality Kilham ve Velké Británii.
Obr. 54	Dlouhé mohyly pozdně lengyelské kultury na lokalitě Kujaw Saranowo v Polsku.
Obr. 55	Dlouhé domy pozdně lengyelské kultury na lokalitě Brześć Kujawski v Polsku.
Obr. 56	Kamenný zával, který byl identifikován nad některými z hrobů na pohřebišti kultury s vypíchanou keramikou v Praze-Bubenči.
Obr. 57	Pohřeb dvou žen v základovém žlabu domu číslo 115 z lokality Jelšovica na Slovensku
Obr. 58	Pohřeb dítěte v prostoru neolitického domu z lokality Veszprém v Maďarsku.
Obr. 59	Nález ohořelých ostatků dítěte v prostoru dlouhého domu kultury s vypíchanou keramikou v Libenicích u Kolína.

13. 2. Tabulky

Následující příloha obsahuje získaný soubor pohřbů kultury s lineární keramikou, kultury s vypíchanou keramikou a kultury lengyelské z území Čech, které byly shromážděny pro potřebu této práce. Kvůli lepšímu pochopení sledovaných aspektů jsou tabulky rozděleny do dvou základních podob. První z nich sleduje pohřby na sídlištích a hroby, které jsou identifikovány jako volně stojící a u nichž není možno jasně určit kontext. Tuto skupinu rovněž pro každou kulturu dělíme do dvou částí, první poukazuje na aspekty lokalita, okres, počet hrobů, počet zemřelých v těchto hrobech, zachycený pohřební ritus, situovanost hrobu, pohlaví a věk. Druhá tabulka poukazuje na hrobovou výbavu těchto hrobů, jakými jsou nádoby, střepey, broušená a štípaná industrie a samozřejmě ozdoby a výjimečné nálezy. Zvláště oddělenou skupinou tabulek jsou jednotlivá pohřebišť, která registrujeme pouze pro horizont kultury s vypíchanou keramikou, ve kterých sledujeme totožné aspekty jako v předchozích skupinách. Pro zjednodušení těchto záznamů byly využity zkratky několika typů. Symbol ?, jenž můžeme naleznout v kategoriích počet hrobů a počet zemřelých

označuje takové situace u nichž nebylo možné tyto aspekty spolehlivě určit. Dalším symbolem, který nalézáme v tabulkách poukazující na hrobovou výbavu, je písmeno **X**. V případě, že se tento symbol vyskytuje samostatně (x), ukazuje na počet artefaktů do deseti možných v případě, že je zastoupeno dvakrát (xx), jedná se o hodnotu v řádu desítek.

Kultura s lineární keramikou									
Lokalita	Okres	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřební rítus	Pohřeb	Poznámky	Pohlaví	Věk	Zdroje
Beroun	Beroun	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
Běsno	Louny	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Brodec	Louny	1	1	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Březno u Chomutova	Chomutov	1	1	Inhumace	Nezařazené	Sídlištní objekt	nezařazené	nezařazené	NZ 2011-248
Buštěhrad	Kladno	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 23-26
Bylany	Kutná hora	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Zásobní jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
Bystřice	Chomutov	1	1	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Bžany	Teplíce	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Dneboh	Mladá Boleslav	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Dřevčice	Praha-východ	1	1	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Holubice	Praha-západ	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Horoměřice	Praha-západ	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Hořany	Nymburk	1	2	Inhumace	Hrobová jáma		muž+žena	dospělý	Zápotocká

									1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Nezařazené		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Hoštka	Litoměřice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Hrbovice	Ústí nad Labem	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Hrdlovka	Teplice	1	1	Inhumace	Zásobní jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
Chlumín	Mělník	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Chodouň	Beroun	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
Chotovénka	Teplice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Chrudim	Chrudim	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
Koín	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Šumberová 2012
		1	1	Inhumace	Zásobní jáma		nezařazené	dítě	Šumberová 2012
Králův Dvůr	Beroun	1	2	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Křimice	Plzeň-město	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Metlička 2000, 247-254
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Metlička 2000, 247-254
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Metlička 2000, 247-254

		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Metlička 2000, 247-254
Lhotka nad Labem	Litoměřice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Libkovice	Most	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Litoměřice	Litoměřice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Litice	Plzeň-město	1	1	Kremace	Stavební jáma		nezařazené	dítě	Gardelková, A. 2011, 58
Lovosice	Litoměřice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Nymburk	Nymburk	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Ohnič	Teplice	1	1	Inhumace	Dům		žena	dospělý	Gardelková, A. 2011, 59
Opolánky	Nymburk	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Bubeneč	Praha 6	1	1	Inhumace	Nezařazené	Vrstva	nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Dejvice	Praha 6	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 266/2005
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Nezařazené	Sídlištní objekt	nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Hloubětín	Praha 9	1	1	Inhumace	Jeskyně		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Nebuše	Praha 6	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26

		1	1	Inhumace	Stavební jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Podbaba	Praha 6	1	2	Inhumace	Nezařazené	Vrstva	žena	dospělý+dítě	Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Ruzyně	Praha 6	1	1	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Sedlec	Praha 6	1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Veleslavin	Praha 6	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Vokovice	Praha 6	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Radotín	Praha 5	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Řehlovice	Ústí nad Labem	1	1	Inhumace	Nezařazené	Sídlištní objekt	nezařazené	nezařazené	NZ 4073/2009
Semonice-Černožice	Náchod/Hradec Králové	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Souš	Jablonec nad Nisou	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Statenice	Praha-západ	1	1	Nezařazené	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Strenice	Mladá Boleslav	?	?	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Tetín	Beroun	1	1	Inhumace	Jeskyně		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 23-26
Tismice	Kolín	?	?	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Toušeň	Praha-východ	1	1	Inhumace	Nezařazené	Sídlištní objekt	nezařazené	nezařazené	NZ 5503/2008
		1	1	Inhumace	Nezařazené	Sídlištní objekt	nezařazené	nezařazené	NZ 5503/2008
		1	1	Inhumace	Nezařazené	Sídlištní objekt	nezařazené	nezařazené	NZ 4073/2009
		1	1	Inhumace	Nezařazené	Sídlištní objekt	nezařazené	nezařazené	NZ 2012-2105
Trmice	Ústí nad Labem	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 23-26
Třebestovice	Nymburk	1	6	Inhumace	Zásobní jáma		nezařazené	dítě (6)	Zápotocká 1998, 23-26

Třebošice	Most	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Tuchomyšl	Ústí nad Labem	1	2	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dospělý+dítě	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Úhřetice	Chrudim	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Vejvanovice	Chrudim	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 23-26
Velemín	Lovosice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Vchynice	Litoměřice	1	1	Inhumace	Nezařazené	Sídlištní objekt	nezařazené	nezařazené	NZ 2011-273
Vrbice	Rakovník	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 23-26
Žebrák	Beroun	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dospělý?	Stolz 2006, 253-258.
	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřební rítus	Umístění hrobu	Pohlaví	Věk			
Součet	102	111	Inhumace: 100	Hrobová jáma: 57	žena: 7	dospělý: 19			
	2 nezařazené		Kremace: 1	Stavební jáma: 22	muž: 5	dítě: 18			
			Nezařazené: 3	Zásobní jáma: 4	nazařazené: 99	nazařazené: 74			
				Jeskyně: 2					
				Pohřeb uvnitř domu: 1					
				Nezařazené: 18					

Obr. 14: Tabulka shrnující soubor pohřbů kultury s lineární keramikou v kategorii pohřební rítus, umístění hrobu, pohlaví a věk.

Kultura s lineární keramikou											
Lokalita	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřeb	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro	Ostatní	Zdroje
Beroun	1	1	Hrobová jáma		6						Zápotocká 1998, 23-26
Běsno	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
Brodec	1	1	Nezařazené		3						Zápotocká 1998, 23-26
Březno u Chomutova	1	1	Nezařazené	1						korálek	NZ 2011-248
Buštěhrad	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
Bylany	1	1	Hrobová jáma		2			2			Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Stavební jáma								Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Zásobní jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Bystřice	1	1	Nezařazené							5 spondyl	Zápotocká 1998, 23-26
Bžany	1	1	Hrobová jáma	1	x			1		mušle	Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Stavební jáma		x			1		závěsek	Zápotocká 1998, 23-26
Dneboh	1	1	Stavební jáma		1						Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Stavební jáma							okr	Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Stavební jáma		x					okr	Zápotocká 1998, 23-26
Dřevčice	1	1	Nezařazené	1						spondylový závěsek	Zápotocká 1998, 23-26
Holubice	1	1	Stavební jáma	1	x						Zápotocká 1998, 23-26
Horoměřice	1	1	Stavební jáma	1	5						Zápotocká 1998, 23-26
Hořany	1	2	Hrobová jáma		5						Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Nezařazené		1						Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 23-26
Hořtka	1	1	Hrobová jáma	1		1					Zápotocká 1998, 23-26

	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 23-26
Hrbovice	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
Hrdlovka	1	1	Zásobní jáma	2							Zápotocká 1998, 23-26
Chlumín	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma	2			1				Zápotocká 1998, 23-26
Chodouň	1	1	Stavební jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Chotověnka	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 23-26
Chrudim	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Koín	1	1	Hrobová jáma	3							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma	2							Šumberová 2012
	1	1	Zásobní jáma								Šumberová 2012
Králov Dvůr	1	2	Stavební jáma		x						Zápotocká 1998, 23-26
Křimice	1	1	Hrobová jáma								Metlička 2000, 247-254
	1	1	Hrobová jáma								Metlička 2000, 247-254
	1	1	Hrobová jáma								Metlička 2000, 247-254
	1	1	Stavební jáma								Metlička 2000, 247-254
Lhotka n.L.	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26

Libkovice	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
Litoměřice	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Litice	1	1	Stavební jáma								Gardelková, A. 2011, 58
Lovosice	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Nymburk	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Ohnič	1	1	Dům		8						Gardelková, A. 2011, 59
Opolánky	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Bubeneč	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Dejvice	1	1	Hrobová jáma	1						Rehgeweih?	NZ 266/2005
	1	1	Stavební jáma	1						spondylový závěsek	Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Nezařazené		x						Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Hloubětín	1	1	Jeskyně		2		1				Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Nebošice	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Stavební jáma	1	x						Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Stavební jáma	2							Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Podbaba	1	2	Nezařazené								Zápotocká 1998, 23-26

Praha-Ruzyně	1	1	Nezařazené								Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Sedlec	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Veleslavin	1	1	Stavební jáma	2							Zápotocká 1998, 23-26
Praha-Vokovice	1	1	Stavební jáma	3	2			1		mazanice	Zápotocká 1998, 23-26
Radotín	1	1	Stavební jáma	1						mazanice	Zápotocká 1998, 23-26
Řehlovice	1	1	Nezařazené		x						NZ 4073/2009
Semonice- Černožice	1	1	Hrobová jáma	3	4			3			Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma		1					brousek	Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Souš	1	1	Hrobová jáma		x						Zápotocká 1998, 23-26
Statenice	1	1	Stavební jáma	1						brousek	Zápotocká 1998, 23-26
Strenice	x	x	Nezařazené	2							Zápotocká 1998, 23-26
Tetín	1	1	Jeskyně		15			x			Zápotocká 1998, 23-26
Tismice	x	x	Hrobová jáma		x						Zápotocká 1998, 23-26
Toušeň	1	1	Nezařazené								NZ 5503/2008
	1	1	Nezařazené								NZ 5503/2008
	1	1	Nezařazené								NZ 4073/2009
	1	1	Nezařazené								NZ 2012- 2105
Trmice	1	1	Hrobová jáma				1				Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Stavební jáma		37			2		mušle	Zápotocká 1998, 23-26
Třebestovice	1	6	Zásobní jáma		8			1			Zápotocká 1998, 23-26
Třebošice	1	1	Hrobová jáma		11						Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma		13			1			Zápotocká 1998, 23-26

Tuchomyšl	1	2	Stavební jáma		x			1			Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Úhřetice	1	1	Stavební jáma		3						Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma		2						Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 23-26
	1	1	Hrobová jáma		2						Zápotocká 1998, 23-26
Vejvanovice	1	1	Hrobová jáma	1	x					3 spondyly	Zápotocká 1998, 23-26
Velemín	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 23-26
Vychnice	1	1	Nezařazené								NZ 2011-273
Vrbice	1	1	Hrobová jáma	1		1	1		1	závěsek, falický předmět	Zápotocká 1998, 23-26
Žebrák	1	1	Stavební jáma	2							Stolz 2006, 253-258.
	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro					
Součet	63	131	2	4	13	1					

Obr. 15: Tabulka shrnující hrobovou výbavu kultury s lineární keramikou.

Kultura s vypíchanou keramikou (Fáze I. – IV.)									
Lokalita	Okres	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřební ritus	Pohřeb	Poznámky	Pohlaví	Věk	Zdroje
Brozánky	Beroun	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
Brozany	Pardubice	1	1	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Buštěhrad	Kladno	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Bylany	Kutná hora	1	1	Nezařazené	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-

									108
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Čáslav	Kutná hora	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
Černý Vůl	Praha-západ	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Dětenice	Jičín	1	1	Inhumace	Stavební jáma		muž	dospělý	NZ 2014-260
Dneboh	Mnichovo Hradiště	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Dobešovice	Kolín	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Dobrovice	Mladá Boleslav	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Hořenice	Náchod	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Hořovičky	Rakovník	1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Hrbovice	Ústí nad Labem	1	1	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Hůrky Dolejší (Volně stojící hrob)	Louny	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Chrudim	Chrudim	1	1	Kremace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	?	Inhumace	Hrobová jáma	Neznámý počet zemřelých	nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 102-108
Karlovice	Semily	1	?	Nezařazené	Jeskyně	Neznámý počet zemřelých	nezařazené	nezařazené	NZ 1427/2006
Květnice (Volně stojící hrob)	Praha-východ	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 4414/2006
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 4654/2007
Kolín	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	?	Kremace	Hrobová jáma	Neznámý počet zemřelých	nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Šumberová 2012

		1	1	Inhumace	Stavební jáma		žena	nezařazené	Šumberová 2012
Kopisty	Most	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Kralupy nad Vltavou	Mělník	?	?	Nezařazené	Nezařazené	Neznámí počet hrobů a zemřelých	nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Nezařazené		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
Krpy	Mladá Boleslav	1	3	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
Křimice (Volně stojící hrob)	Píseň-město	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 8460/2007
Letky	Praha-západ	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Libenice	Kolín	1	1	Kremace	Dům		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Dům		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
Liběchov	Mělník	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
Liptice	Teplice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Litoměřice	Litoměřice	1	1	Inhumace	Stavební jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	2	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	dospělý+dítě	Zápotocká 1998, 102-108
Loděnice		1	5	Inhumace	Zásobní jáma		žena(1)+muž(1)	dospělý(2)+dítě(3)	Zápotocká 1998, 102-108
Lovosice	Litoměřice	1	?	Inhumace	Hrobová jáma	Neznámý počet zemřelých	nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Lovosice II. (Volně stojící hrob)	Litoměřice	1	1	Inhumace	Nezařazené	Sídlištní objekt	nezařazené	nezařazené	NZ 14390/2009
Mělník-Mlazice	Mělník	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Most	Most	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Mšeno	Mělník	1	1	Kremace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	4	Inhumace	Zásobní jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Nová Ves	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108

Nučnice	Litoměřice	1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Plačice (Volně stojící hrob)	Hradec Králové	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 2012-1272
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 2012-1272
Plotiště nad Labem (Sídliště)	Hradec Králové	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Dům		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	8	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Pokratice	Litoměřice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Bubeneč (Sídliště)	Praha 6	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	2	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Dejvice (Volně stojící hrob)	Praha 6	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 2012-1272
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 2014-4069
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 2014-4069
Praha-Dejvice (Sídliště)	Praha 6	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Lysolaje	Praha 6	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Sedlec		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Stodůlky	Praha 5	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Střešovice	Praha 6	1	5	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-

									108
Praha-Troja (Volně stojící hrob)	Praha 7	1	?	Inhumace	Hrobová jáma	Neznámý počet zemřelých	nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Troja (Sídliště)	Praha 7	1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Vokovice	Praha 6	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Praskačka (Volně stojící hrob)	Hradec Králové	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 15037/2009
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 15037/2009
Prosetice	Teplice	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Radčice	Strakonice	1	1	Kremace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Radejčín	Ústí nad Labem	1	1	Kremace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Rousovice	Mělník	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Řeporyje	Praha 5	1	1	Kremace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Kremace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	2	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
Sány (Volně stojící hrob)	Nymburk	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	NZ 2013-3233
Smolnice	Louny	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 102-108
Solany	Litoměřice	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Srbsko	Beroun	1	1	Inhumace	Jeskyně		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Jeskyně		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Třebovle	Kolín	1	3	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Třebusice	Kladno	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Tvršice	Louny	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Únětice	Chrudim	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Vědllice	Litoměřice	1	1	Kremace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108

Velké Žernoseky	Litoměřice	1	1	Inhumace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		?	?	Nezařazené	Nezařazené	Neznámí počet hrobů a zemřelých	nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Vchynice	Litoměřice	1	1	Inhumace	Zásobní jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Vikletice	Chomutov	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 102-108
		1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Vinoř	Praha 9	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 102-108
Žatec	Louny	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 102-108
	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřební ritus	Umístění hrobu	Pohlaví	Věk			
Součet	115	135	Inhumace: 66	Hrobová jáma: 62	žena: 8	dospělý: 24			
	2 nezařazené		Kremace: 38	Stavební jáma: 29	muž: 6	dítě: 12			
			Nezařazené: 13	Zásobní jáma: 3	nazařazené: 121	nazařazené: 99			
				Jeskyně: 3					
				Pohřeb uvnitř domu: 3					
				Nezařazené: 17					

Obr. 16: Tabulka shrnující pohřby na sídlištích a volně stojící hroby kultury s vypíchanou keramikou fáze I. až IV. v kategorii pohřební ritus, umístění hrobu, pohlaví a věk.

Kultura s vypíchanou keramikou (Fáze I. – IV.)											
Lokalita	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřeb	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro	Ostatní	Zdroje
Brozánky	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
Brozany	1	1	Nezařazené							mramorový náramek	Zápotocká 1998, 102-108
Buštěhrad	1	1	Nezařazené	2	x						Zápotocká 1998, 102-108
Bylany	1	1	Stavební jáma	2	2			1		motyka, broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	4	5						Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	3	11						Zápotocká 1998, 102-108
Čáslav	1	1	Hrobová jáma				1			broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Černý Vůl	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
Dětenice	1	1	Stavební jáma	1				1		zvířecí kosti	NZ 2014-260
Dneboh	1	1	Hrobová jáma		x						Zápotocká 1998, 102-

											108
Dobešovice	1	1	Stavební jáma	2							Zápotocká 1998, 102-108
Dobrovice	1	1	Hrobová jáma	1		1				broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Hořenice	1	1	Hrobová jáma	2	1						Zápotocká 1998, 102-108
Hořovičky	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 102-108
Hrbovice	1	1	Nezařazené		x						Zápotocká 1998, 102-108
Hůrky Dolejší (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma							mramorový náramek	Zápotocká 1998, 102-108
Chrudim	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 102-108
	?	?	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 102-108
Karlovice	?	?	Jeskyně								NZ 1427/2006
Květnice (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma	x	xx						NZ 4414/2006
	1	1	Hrobová jáma	1						2 korálky	NZ 4654/2007
Kolín	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Stavební jáma		x						Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Stavební jáma		x						Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Stavební jáma		x						Zápotocká 1998, 102-108
	?	?	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Nezařazené	1	1						Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	3			1			motyka, broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Stavební jáma								Šumberová 2012
	1	1	Stavební jáma								Šumberová 2012
Kopisty	1	1	Hrobová jáma	4							Zápotocká 1998, 102-108
Kralupy n. V.	?	?	Nezařazené	2							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	1	3					motyka, broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Nezařazené		1					kameny	Zápotocká 1998, 102-108
Krpy	1	3	Stavební jáma		x						Zápotocká 1998, 102-108

Křimice (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma		x						NZ 8460/2007
Letky	1	1	Stavební jáma	1	1	1				broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Libenice	1	1	Dům								Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Dům	2				1		mazanice	Zápotocká 1998, 102-108
Liběchov	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	5		2		3	1	oblázek, 2 motyky, 2 broušené industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Liptice	1	1	Hrobová jáma							okr	Zápotocká 1998, 102-108
Litoměřice	1	1	Stavební jáma	1				4	5	5 motyk	Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Stavební jáma	1						závěsek, červená hlínka, parohový kopáč	Zápotocká 1998, 102-108
	1	2	Nezařazené	1				1		mušle, broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Loděnice	1	5	Zásobní jáma	4				6			Zápotocká 1998, 102-108
Lovosice	?	?	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 102-108
Lovosice II. (Volně stojící hrob)	1	1	Nezařazené		1						NZ 14390/2009
Mělník- Mlázice	1	1	Nezařazené	1						broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Most	1	1	Hrobová jáma	4				6		mušle, červená hlínka	Zápotocká 1998, 102-108
Mšeno	1	1	Nezařazené								Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 102-108
	1	4	Zásobní jáma								Zápotocká 1998, 102-108
Nová Ves	1	1	Hrobová jáma	3							Zápotocká 1998, 102-108
Nučnice	1	1	Hrobová jáma	3							Zápotocká 1998, 102-108
Plačice (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma	x						broušená industrie	NZ 2012-1272
	1	1	Hrobová jáma	x							NZ 2012-1272
Plotiště n. L. (Sídliště)	1	1	Stavební jáma								Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Dům								Zápotocká 1998, 102-108
	1	8	Stavební jáma	1	x			1			Zápotocká 1998, 102-108
Pokratice	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 102-108

Praha-Bubeneč (Sídliště)	1	1	Hrobová jáma	3							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Nezařazené	2							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Stavební jáma		1						Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	1	x					drtidlo	Zápotocká 1998, 102-108
	1	2	Stavební jáma		x					kel	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Dejvice (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma								NZ 2012-1272
	1	1	Hrobová jáma								NZ 2014-4069
	1	1	Hrobová jáma								NZ 2014-4069
Praha-Dejvice (Sídliště)	1	1	Hrobová jáma	1						kel	Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	6				6	1	broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Nezařazené	3							Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Lysolaje	1	1	Hrobová jáma		3						Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Sedlec	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	4							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	6							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	3							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Stodůlky	1	1	Hrobová jáma	2				1	1	broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Stavební jáma		x					drtidlo, přeslen	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Střešovice	1	5	Hrobová jáma		14			2			Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Troja (Volně stojící hrob)	?	?	Hrobová jáma	6	1						Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Troja (Sídliště)	1	1	Hrobová jáma	6							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma							mramorový náramek, Doppelknopfe	Zápotocká 1998, 102-108
Praha-Vokovice	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
Praskačka (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma		x						NZ 15037/2009
	1	1	Hrobová jáma		x						NZ 15037/2009
Prosetice	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 102-

											108
Radčice	1	1	Stavební jáma	2		2	1		1		Zápotocká 1998, 102-108
Radejčín	1	1	Stavební jáma		x						Zápotocká 1998, 102-108
Rousovice	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
Řeporyje	1	1	Stavební jáma	1	x			1			Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Stavební jáma		x						Zápotocká 1998, 102-108
	1	2	Stavební jáma		x						Zápotocká 1998, 102-108
Sány (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma	2						motyka	NZ 2013-3233
Smolnice	1	1	Stavební jáma		x			1		mušle	Zápotocká 1998, 102-108
Solany	1	1	Stavební jáma		5						Zápotocká 1998, 102-108
Srbsko	1	1	Jeskyně	1	x						Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Jeskyně		14						Zápotocká 1998, 102-108
Třebovle	1	3	Stavební jáma	1	x						Zápotocká 1998, 102-108
Třebusice	1	1	Stavební jáma		1			2		broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Tvršice	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Stavební jáma		6					klopfen	Zápotocká 1998, 102-108
Únětice	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 102-108
Vědlice	1	1	Stavební jáma	1							Zápotocká 1998, 102-108
Velké Žernoseky	1	1	Nezařazené	3						mramorový náramek	Zápotocká 1998, 102-108
	?	?	Nezařazené	1						mramorový náramek	Zápotocká 1998, 102-108
Vchynice	1	1	Zásobní jáma	1	x					broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Vikletice	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	5							Zápotocká 1998, 102-108
	1	1	Hrobová jáma	3	4					broušená industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Vinoř	1	1	Hrobová jáma	1		2				3 broušené industrie	Zápotocká 1998, 102-108
Žatec	1	1	Hrobová jáma							mramorový náramek	Zápotocká 1998, 102-108
	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádno					
Součet	141	75	8	5	35	9					

Obr. 17: Tabulka shrnující hrobovou výbavu kultury s vypíchanou keramikou fáze I. až IV. na sídlištích a ve volně stojících hrobech.

Kultura s vypíchanou keramikou (Fáze V.)									
Lokalita	Okres	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřební ritus	Pohřeb	Poznámky	Pohlaví	Věk	Zdroj
Bílina	Teplice	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Brozánky	Mělník	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Bylany	Kutná Hora	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Chudonice	Klatovy	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Kolín	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Šumberová 2012
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	nezařazené	Šumberová 2012
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	nezařazené	Šumberová 2012
Kouřim	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Kralupy nad Vltavou	Mělník	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 119-121
Libiš	Mělník	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Libišany (Volně stojící hrob)	Pardubice	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Lobkovice (Volně stojící hrob)	Mělník	1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Lochenice	Hradec Králové	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Lužice	Most	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Nová Ves	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Plotiště nad Labem (Volně stojící hrob)	Hradec Králové	1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Postoloprty	Louny	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 119-121
Praha-Bohnice	Praha 6	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Praha-Troja	Praha 7	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Předměřice nad Labem (Volně stojící hrob)	Hradec Králové	1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Předměřice nad Labem (Sídliště)	Hradec Králové	1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121

		1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Sány (Pohřebiště)	Nymburk	1	?	Inhumace	Hrobová jáma	Neznámý počet zemřelých	nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	?	Nezařazené	Hrobová jáma	Neznámý počet zemřelých	nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Sány (Sídliště)	Nymburk	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 119-121
Sendražice	Hradec Králové	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Svétec	Teplice	1	1	Kremace	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Škvorec	Praha-východ	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Tvršice	Louny	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Vrbčany	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
Žatec	Louny	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		muž	dospělý	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 119-121
	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřební ritus	Umístění hrobu	Pohlaví	Věk			
Součet	49	47	Inhumace: 28 Kremace: 2 Nezařazené: 19	Hrobová jáma: 40 Stavební jáma: 0 Zásobní jáma: 0 Jeskyně: 0 Pohřeb uvnitř domu: 0 Nezařazené: 9	žena: 4 muž: 3 nazařazené: 42	dospělý: 5 dítě: 3 nazařazené: 41			

Obr. 18: Tabulka shrnující pohřby na sídlištích a volně stojící hroby kultury s vypíchanou keramikou fáze V. v kategorii pohřební ritus, umístění hrobu, pohlaví a věk.

Kultura s vypíchanou keramikou (Fáze V.)											
Lokalita	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřeb	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro	Ostatní	Zdroj
Bílina	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 119-121
Brozánky	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 119-121
Bylany	1	1	Hrobová jáma	2			1				Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	1	2						Zápotocká 1998, 119-121
Chudonice	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 119-121
Kolín	1	1	Hrobová jáma	4			1			nápažník, korálek	Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma							mramorový náramek	Zápotocká 1998, 119-121

	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma								Šumberová 2012
	1	1	Hrobová jáma	2						mramorový náramek	Šumberová 2012
	1	1	Hrobová jáma							ozdoby z říčních a mořských mušlí	Šumberová 2012
Kouřim	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 119-121
Kralupy n. V.	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
Libiš	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 119-121
Libišany (Volně stojící hrob)	1	1	Nezařazené	3							Zápotocká 1998, 119-121
Lobkovice (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma	9							Zápotocká 1998, 119-121
Lochenice	1	1	Hrobová jáma	1					1	okr	Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 119-121
Lužice	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 119-121
Nová Ves	1	1	Hrobová jáma	2				1			Zápotocká 1998, 119-121
Plotiště n. Labem (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
Postoloprty	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
Praha-Bohnice	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 119-121
Praha-Troja	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 119-121
Předměřice n. L. (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
Předměřice n. L. (Sídliště)	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
Sány (Volně stojící hrob)	1	?	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 119-121
	1	?	Hrobová jáma							4 kly	Zápotocká 1998, 119-121
Sány (Sídliště)	1	1	Hrobová jáma	7							Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	3							Zápotocká 1998, 119-121
Sendražice	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	2			1				Zápotocká 1998, 119-121
Světec	1	1	Nezařazené	2							Zápotocká 1998, 119-121
Škvorec	1	1	Nezařazené	2							Zápotocká 1998, 119-121
Tvršice	1	1	Hrobová jáma	3							Zápotocká 1998, 119-121
Vrbčany	1	1	Hrobová jáma	3							Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	x						závěsek	Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 119-121

Žatec	1	1	Hrobová jáma				1	5		závěsek	Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma	2			1	1			Zápotocká 1998, 119-121
	1	1	Hrobová jáma								Zápotocká 1998, 119-121
	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro					
Součet	68	2	1	4	7	1					

Obr. 19: Tabulka shrnující hrobovou výbavu kultury s vypíchanou keramikou fáze V. na sídlištích a ve volně stojících hrobech.

Kultura lengyelská									
Lokalita	Okres	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřební ritus	Pohřeb	Poznámky	Pohlaví	Věk	Zdroje
Bílina	Teplice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
		1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Brozany	Pardubice	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
		1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
České Kopisty	Litoměřice	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Holohlavy	Hradec králové	1	1	Kremace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Jenštejn	Praha-východ	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Karlovice	Semily	1	1	Inhumace	Jeskyně		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 123-124
Kolín	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Lhotka nad Labem	Praha-východ	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Libišany (Volně stojící hrob)	Pardubice	1	1	Kremace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 15027/2009
Nebovidy	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Pečky (Volně stojící hrob)	Nymburk	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	NZ 2013-4320
Plotiště nad Labem	Hradec králové	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Praha-Bubeneč	Praha 6	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		žena	dospělý	Zápotocká 1998, 123-124
Předměřice nad Labem	Hradec králové	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
		1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
		1	2	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Radočín	Praha 5	1	1	Inhumace	Stavební jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Ratboř	Kolín	1	1	Nezařazené	Nezařazené		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124

Srbsko	Beroun	1	1	Nezařazené	Jeskyně		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Starý Kolín	Kolín	1	1	Inhumace	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Topol	Chrudim	1	1	Nezařazené	Hrobová jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
Tuchoraz	Kolín	1	1	Inhumace	Zásobní jáma		nezařazené	dítě	Zápotocká 1998, 123-124
		1	1	Kremace	Zásobní jáma		nezařazené	nezařazené	Zápotocká 1998, 123-124
	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřební ritus	Umístění hrobu	Pohlaví	Věk			
Součet	25	26	Inhumace: 16	Hrobová jáma: 15	žena: 2	dospělý: 2			
			Kremace: 4	Stavební jáma: 3	muž: 0	dítě: 1			
			Nezařazené: 5	Zásobní jáma: 2	nazařazené: 24	nazařazené: 23			
				Jeskyně: 2					
				Pohřeb uvnitř domu: 0					
				Nezařazené: 3					

Obr. 20: Tabulka shrnující pohřby na sídlíštích a volně stojící hroby kultury lengyelské v kategorii pohřební ritus, umístění hrobu, pohlaví a věk.

Kultura lengyelská											
Lokalita	Počet hrobů	Počet zemřelých	Pohřeb	Nádoby	Střeby	Klín	Sekera	Čepel	Jádro	Ostatní	Zdroje
Bílina	1	1	Hrobová jáma	1						2 korálky	Zápotocká 1998, 123-124
	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 123-124
Brozany	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 123-124
	1	1	Nezařazené	1							Zápotocká 1998, 123-124
České Kopisty	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 123-124
Holohlavy	1	1	Stavební jáma	1							Zápotocká 1998, 123-124
Jenštejn	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 123-124
Karlovice	1	1	Jeskyně							korálek	Zápotocká 1998, 123-124
Kolín	1	1	Hrobová jáma	1						4 korálky	Zápotocká 1998, 123-124
Lhotka n. L.	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 123-124
Libišany (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma	3							NZ 15027/2009
Nebovidy	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 123-124
Pečky (Volně stojící hrob)	1	1	Hrobová jáma				1				NZ 2013-4320

Plotiště n. L.	1	1	Hrobová jáma	2	1			1		korálek	Zápotocká 1998, 123-124
Praha-Bubeneč	1	1	Hrobová jáma	2						náhrdelník, zuby	Zápotocká 1998, 123-124
Předměřice n. L.	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 123-124
	1	1	Hrobová jáma	2							Zápotocká 1998, 123-124
	1	2	Stavební jáma	x	x					brousek	Zápotocká 1998, 123-124
Radotín	1	1	Stavební jáma	1	1						Zápotocká 1998, 123-124
Ratboř	1	1	Nezařazené	3							Zápotocká 1998, 123-124
Srbsko	1	1	Jeskyně	1							Zápotocká 1998, 123-124
Starý Kolín	1	1	Hrobová jáma	1							Zápotocká 1998, 123-124
Topol	1	1	Hrobová jáma	1	1						Zápotocká 1998, 123-124
Tuchoraz	1	1	Zásobní jáma	2	x						Zápotocká 1998, 123-124
	1	1	Zásobní jáma	1							Zápotocká 1998, 123-124
	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro					
Součet	32	3	0	1	1	0					

Obr. 21: Tabulka shrnující hrobovou výbavu kultury lengyelské na sídlištích a ve volně stojících hrobech.

Plotiště nad Labem a Předměřice nad Labem (okr. Hradec Králové)												
Číslo objektu	Pohřeb	Pohřební rytus	Pohlaví	Věk	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro	Ostatní	Zdroje
221b (1968)	Hrobová jáma	Inhumace	muž?	dospělý				1				Zápotocká 1998, 91-93
LIX. (1969)	Hrobová jáma	Nezařazené	nezařazené	nezařazené							červená hlínka,	Zápotocká 1998, 91-93
213 (1969)	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené		3					červená hlínka, mazanice	Zápotocká 1998, 91-93
LVII. (1969)	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	dítě	1	7			21		červená hlínka, mazanice, 3 paroží, 7 grandlí, 4 kameny	Zápotocká 1998, 91-93
LVIII. (1969)	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	dítě	1	1			5		červená hlínka, mazanice, 3 ulity, grandle	Zápotocká 1998, 91-93
LII. (1968)	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	dítě	1	1					mazanice	Zápotocká 1998, 91-93
LIII. (1968)	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	dítě								Zápotocká 1998, 91-93
LVI. (1968)	Hrobová jáma	Inhumace	žena	dospělý	3							Zápotocká 1998, 91-93

XLIX. (1965)	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené		2			1		červená hlínka, mazanice	Zápotocká 1998, 91-93
L. (1967)	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	dítě	3	1					červená hlínka	Zápotocká 1998, 91-93
XLVII. (1964)	Hrobová jáma	Inhumace	žena	dospělý	2	1						Zápotocká 1998, 91-93
1 (1894)	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	2							Zápotocká 1998, 91-93
III. (1925)	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	2				1		kámen	Zápotocká 1998, 91-93
1 (1966)	Hrobová jáma	Nezařazené	nezařazené	nezařazené	3							Zápotocká 1998, 91-93
1 (1965)	Hrobová jáma	Nezařazené	nezařazené	nezařazené	2	1						Zápotocká 1998, 91-93
1 (1969)	Hrobová jáma	Nezařazené	nezařazené	nezařazené	2							Zápotocká 1998, 91-93
104 (1964)	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	neuařazené	2							Zápotocká 1998, 91-93
131 (1966)	Hrobová jáma	Inhumace	žena	dospělý	1						rohovec	Zápotocká 1998, 91-93
141 (1966)	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	neuařazené								Zápotocká 1998, 91-93
142 (1966)	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	dospělý								Zápotocká 1998, 91-93
151 (1967)	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	neuařazené					1			Zápotocká 1998, 91-93
II. (1925)	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	neuařazené		1						Zápotocká 1998, 91-93
Počet hrobů	Pohřební rytus	Pohlaví	Věk	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro			
22	Inhumace: 11	žena: 3	dospělý: 4	25	18	0	1	29	0			
	Kremace: 7	muž: 1?	dítě: 5									
	Nezařazené: 4	nazařazené: 19	nezařazené: 14									

Obr. 22: Pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitách Plotiště nad Labem a Předměřice nad Labem na okrese Hradec Králové.

Miskovice (okr. Kutná Hora)											
Číslo objektu	Pohřeb	Pohřební rytus	Pohlaví	Věk	Keramika	Klín	Sekera	Čepel	Jádro	ostatní	Zdroje
1	Hrobová jáma	Kremace	muž	dospělý	8	2				zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
2	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
3	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
4	Hrobová jáma	Kremace	žena	dospělý	4	1		3		zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
5	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	5						Zápotocká 1998, 63-79
6	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1						Zápotocká 1998, 63-79
7	Hrobová jáma	Kremace	žena	dospělý	4	1		5		zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
8	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	1						Zápotocká 1998, 63-79
9	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79

10	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené						12 spálených zrn, zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
11	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	2						Zápotocká 1998, 63-79
12	Hrobová jáma	Kremace	muž	dospělý	4			4	1	zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
13	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	dítě	8						Zápotocká 1998, 63-79
14	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1						Zápotocká 1998, 63-79
15	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	dítě	3			9	3	zvířecí kosti, červená hlínka, mazanice	Zápotocká 1998, 63-79
20	Hrobová jáma	Kremace	žena	dospělý	2					zvířecí kosti	Zápotocká 1998, 63-79
24	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1			1			Zápotocká 1998, 63-79
25	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené						zvířecí kosti	Zápotocká 1998, 63-79
27	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
31	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
46	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	2						Zápotocká 1998, 63-79
47	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
48	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	2					zuhlennatělá zrna	Zápotocká 1998, 63-79
49	Hrobová jáma	Kremace	žena	dospělý	7						Zápotocká 1998, 63-79
50	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1					zuhlennatělá zrna	Zápotocká 1998, 63-79
53	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1						Zápotocká 1998, 63-79
54	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	2			1		zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
55	Hrobová jáma	Kremace	žena	dospělý	4					zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
56	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené						obláček	Zápotocká 1998, 63-79
59	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	2					zvířecí kost?	Zápotocká 1998, 63-79
60	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	2						Zápotocká 1998, 63-79
65	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
67	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	dítě	1		1	5			Zápotocká 1998, 63-79
68	Hrobová jáma	Kremace	žena	dospělý	3					zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
69	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	5			1			Zápotocká 1998, 63-79
70	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	3						Zápotocká 1998, 63-79
72	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
80	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
81	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	12		1	145			Zápotocká 1998, 63-79
82	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	1	1		6	1		Zápotocká 1998, 63-79
83	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
84	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	3			1			Zápotocká 1998, 63-79
85	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	2						Zápotocká 1998, 63-79
86	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
93	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
94	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	dospělý	2						Zápotocká 1998, 63-79

96	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	1					zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
99	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	6						Zápotocká 1998, 63-79
100	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1						Zápotocká 1998, 63-79
102	Hrobová jáma	Inhumace	žena	dospělý+dítě	8						Zápotocká 1998, 63-79
103	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
104	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	dítě	2						Zápotocká 1998, 63-79
105	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	dítě	3					obláček	Zápotocká 1998, 63-79
107	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
108	Hrobová jáma	Inhumace	žena	dospělý	1						Zápotocká 1998, 63-79
109	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	2						Zápotocká 1998, 63-79
110	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	dospělý	2						Zápotocká 1998, 63-79
111	Hrobová jáma	Nezařazené	nezařazené	nezařazené	1						Zápotocká 1998, 63-79
112	Hrobová jáma	Inhumace	nezařazené	nezařazené	1						Zápotocká 1998, 63-79
113	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
114	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	3						Zápotocká 1998, 63-79
115	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1					zvířecí kost	Zápotocká 1998, 63-79
116	Hrobová jáma	Nezařazené	nezařazené	nezařazené	2					obláček	Zápotocká 1998, 63-79
117	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	3					červená hlínka, zvířecí kosti?	Zápotocká 1998, 63-79
118	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1						Zápotocká 1998, 63-79
119	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							Zápotocká 1998, 63-79
120	Hrobová jáma	Nezařazené	nezařazené	nezařazené	1					obláček	Zápotocká 1998, 63-79
121	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	2						Zápotocká 1998, 63-79
122	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené						zvířecí kosti?	Zápotocká 1998, 63-79

Sběry (hypotetické hroby)

B1	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B2	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené		1				broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B3	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B4	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B5	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (2)	Zápotocká 1998, 63-79
B6	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B7	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B8	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B9	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B18	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B19	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (0,5)	Zápotocká 1998, 63-79
B20	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (0,5)	Zápotocká 1998, 63-79
B21	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená industrie (1)	Zápotocká 1998, 63-79
B22	Nezařazené	Nezařazené	nezařazené	nezařazené						broušená	Zápotocká 1998, 63-79

										industrie (1)	79
Počet hrobů	Pohlaví	Pohřební rytus	Věk	Keramika	Klín	Sekera	Čepel	Jádro	broušená industrie		
69	žena: 8	Inhumace: 18	dospělý: 11	140	4	2	181	3	14		
14 (Sběr)	muž: 2	Kremace: 47	dítě: 6				1 (Sběr)				
	nezařazené: 73	Nezařazené: 4	nezařazené: 66								

Obr. 23: Pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě Miskovice na okrese Kutná Hora.

Praha-Bubeneč (Praha 6)												
Číslo objektu	Pohřeb	Pohřební rytus	Pohlaví	Věk	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro	Ostatní	Zdroje
1	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	8	5					zvířecí kost	Zápotocká 1998, 40-43
2	Hrobová jáma	Kremace	muž?	nezařazené	4	1	1					Zápotocká 1998, 40-43
3	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1	7						Zápotocká 1998, 40-43
4	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené		1						Zápotocká 1998, 40-43
5	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1							Zápotocká 1998, 40-43
6	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené		2						Zápotocká 1998, 40-43
7	Hrobová jáma	Kremace	muž?	nezařazené	8	3		1	2		zvířecí kost	Zápotocká 1998, 40-43
8	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené		3						Zápotocká 1998, 40-43
9	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								Zápotocká 1998, 40-43
10	Hrobová jáma	Kremace	muž?	nezařazené	5					1	2 pískovce s drážkou	Zápotocká 1998, 40-43
11	Hrobová jáma	Kremace	muž?	nezařazené	2	2		1				Zápotocká 1998, 40-43
12	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	14	7						Zápotocká 1998, 40-43
13	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	2	4						Zápotocká 1998, 40-43
14	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								Zápotocká 1998, 40-43
15	Hrobová jáma	Kremace	muž?	nezařazené	8			1	3		2 pískovce s drážkou	Zápotocká 1998, 40-43
16	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	1	4						Zápotocká 1998, 40-43
17	Hrobová jáma	Nezařazené	nezařazené	nezařazené	1							Zápotocká 1998, 40-43
Počet hrobů	Pohlaví	Pohřební rytus	Věk	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro			
17	žena: 0	Inhumace: 0	dospělý: 0	55	39	1	3	5	1			
	muž: 0	Kremace: 16	dítě: 0									
	nazařazené: 17	Nezařazené: 1	nazařazené: 17									

Obr. 24: Pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě Praha-Bubeneč.

Tišice (okr. Mělník)												
Číslo objektu	Pohřeb	Pohřební rytus	Pohlaví	Věk	Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro	Ostatní	Zdroje
1	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené	8						kamenné šídlo, kosti	NZ 2054/2000

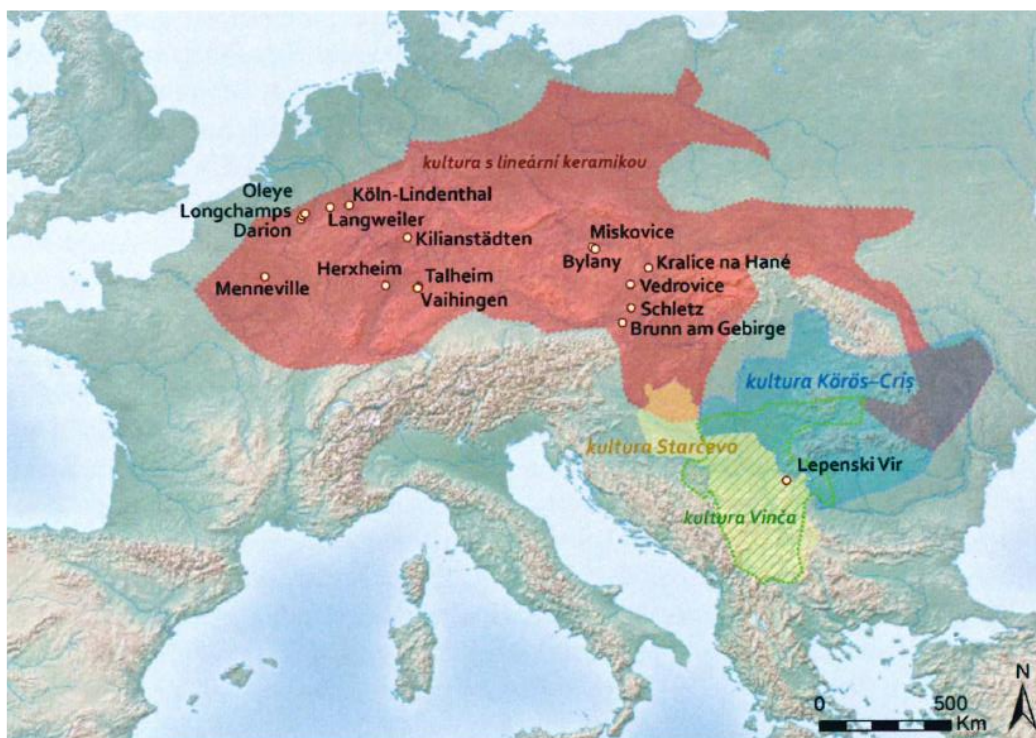
2	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené							zvířecí, úštěpy, nástroje	NZ 2054/2000
3	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
4	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
5	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
6	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
7	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
8	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
9	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
10	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
11	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
12	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
13	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
14	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
15	Hrobová jáma	Kremace	nezařazené	nezařazené								NZ 2054/2000
Počet hrobů	Pohlaví	Pohřební rytus	Věk		Nádoba	Střep	Klín	Sekera	Čepel	Jádro		
15	žena: 0	Inhumace: 0	dospělý: 0		0	8	0	0	0	0		
	muž: 0	Kremace: 15	dítě: 0									
	nazařazené: 0	Nezařazené: 0	nazařazené: 0									

Obr. 25: Pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě Tišice na okrese Mělník.

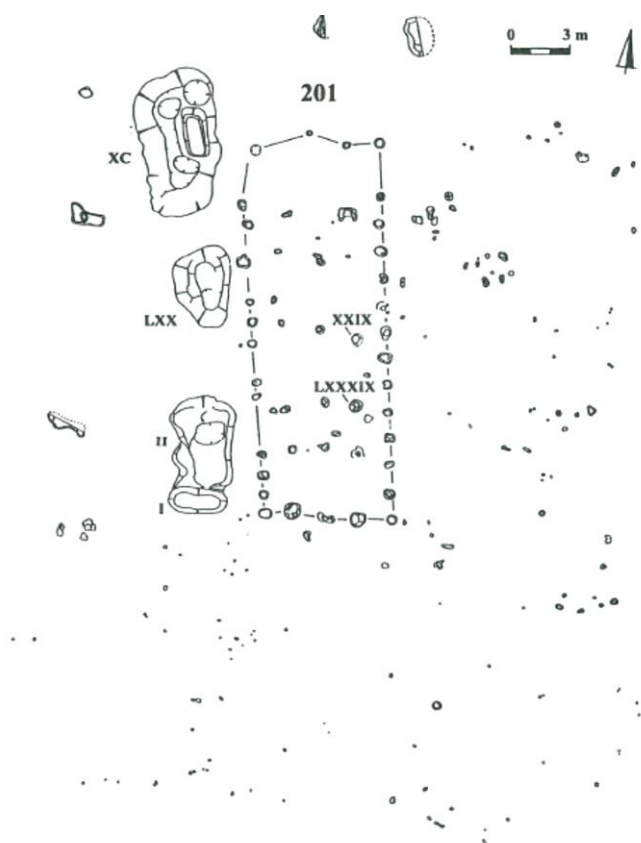
13. 3. Obrazové přílohy

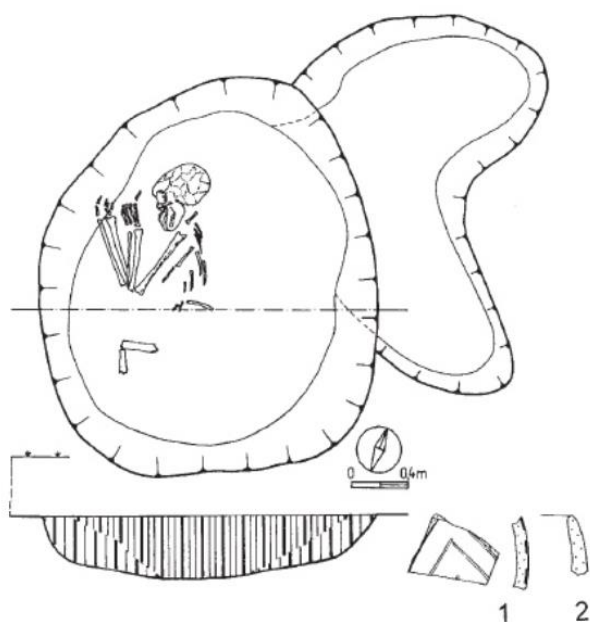
Obr. 26: Mapa ukazující jednu z možných podob prvních dokladů neolitizačních procesů v daných částech Blízkého východu, Evropy a Afriky zachycené v čase. Oblast označená černou barvou zachycuje přibližnou oblast Úrodného půlměsíce, žlutá oblast s léty 5 500 před Kristem zahrnuje území České republiky (Květina 2015, 312).

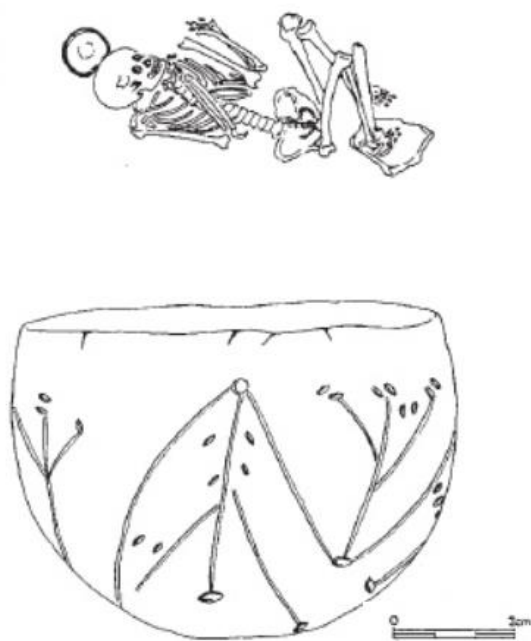
Obr. 27: Mapa znázorňující rozšíření kultur Balkánského poloostrova a homogenní oblast kultury s lineární keramikou s vyznačenými významnými lokalitami (Květina 2015, 466).

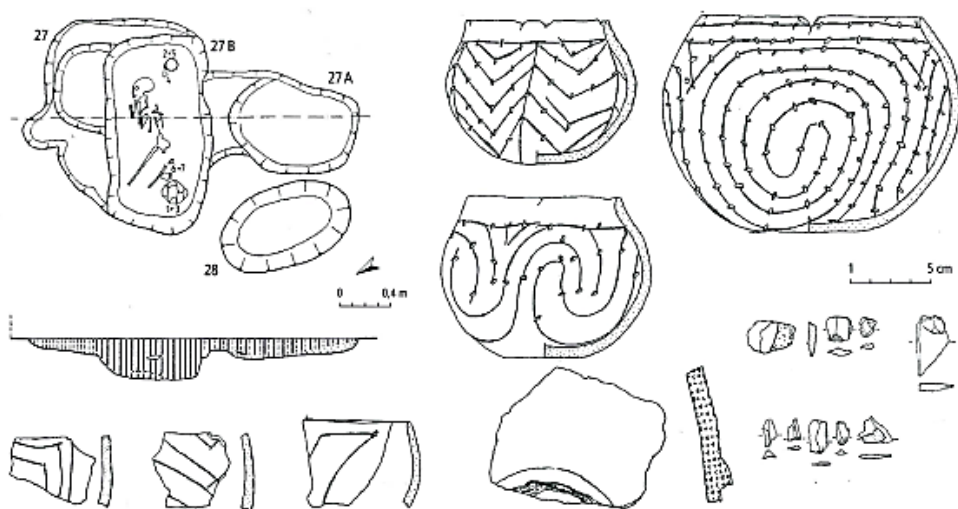
Obr. 28: Plán domu číslo 201 a jeho okolí z lokality Litice na okrese Plzeň-město. V objektu II. byl rozpoznán žárový pohřeb dítěte datovaný do závěru kultury s lineární keramikou (5938±209 BP; Braun 2000, 103).

Obr. 29: Kostrový hrob z lokality Úhřetice na okrese Chrudim (Zápotocká 1998, obr. 29).

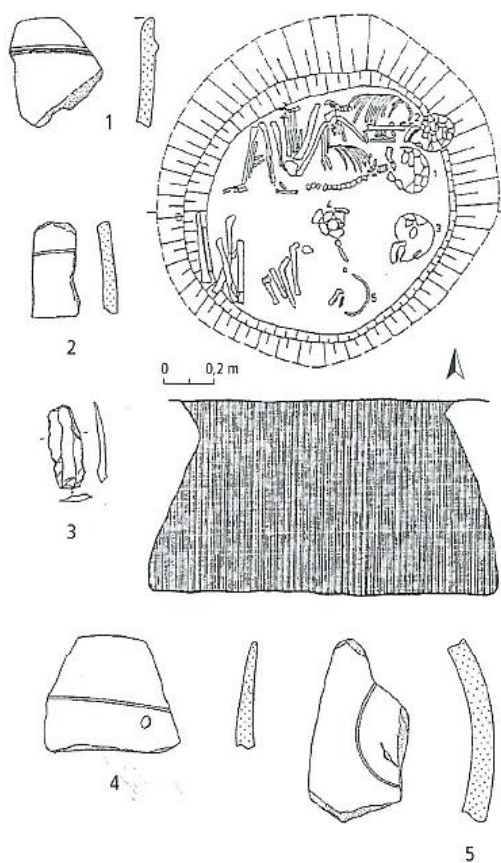

Obr. 30: Příklad kostrového pohřbu v hrobové jámě z lokality Hoštka na okrese Litoměřice (Zápotocká 1998, obr 9).

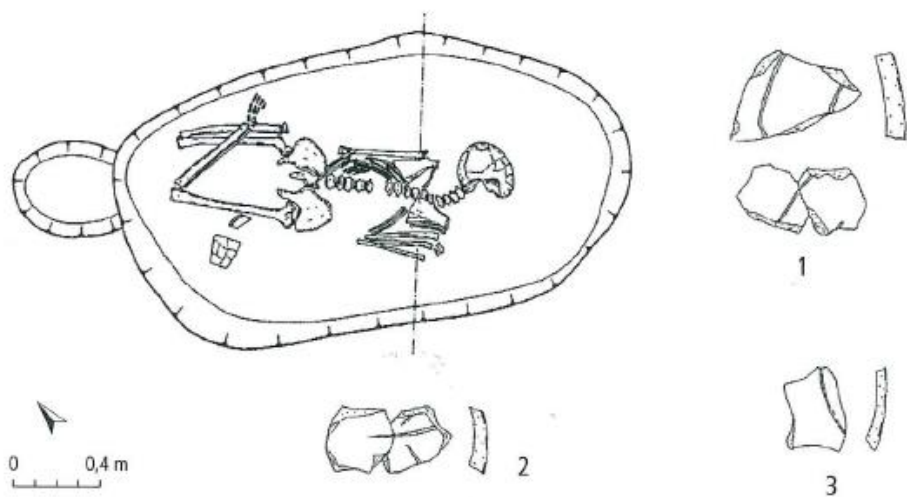

Obr. 31: Kostrový hrob číslo 27b na lokalitě Semonice, okres Náchod (Pavlů - Zápotocká 2007, 85).

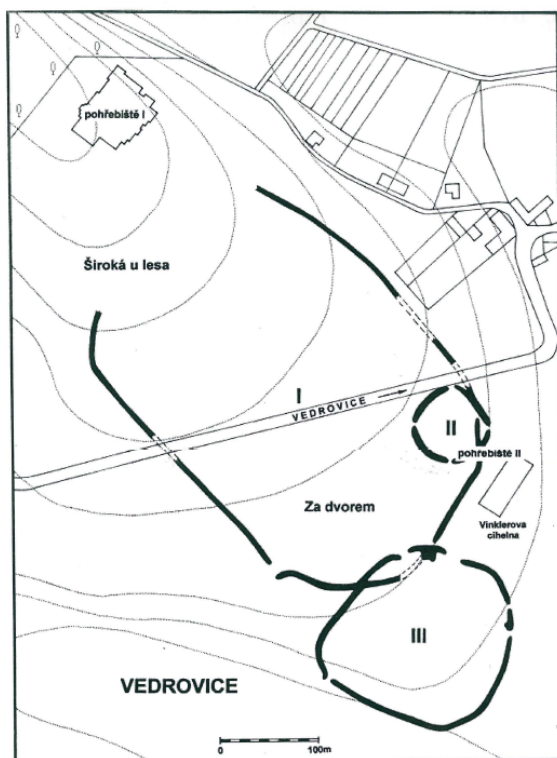

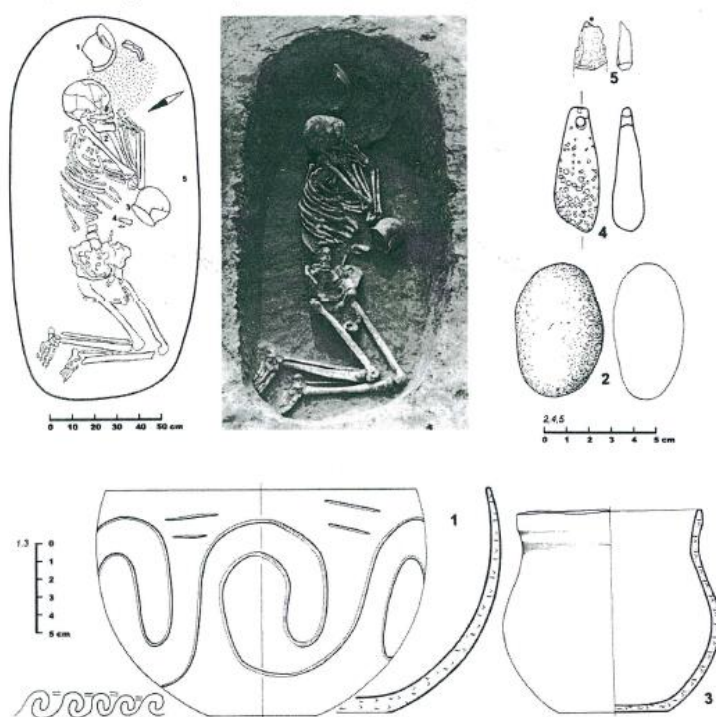
Obr. 32: Hromadný hrob v zásobním objektu typu silo z lokality Třebestovice na okrese Nymburk (Pavlů - Zápotocká 2007, 85).

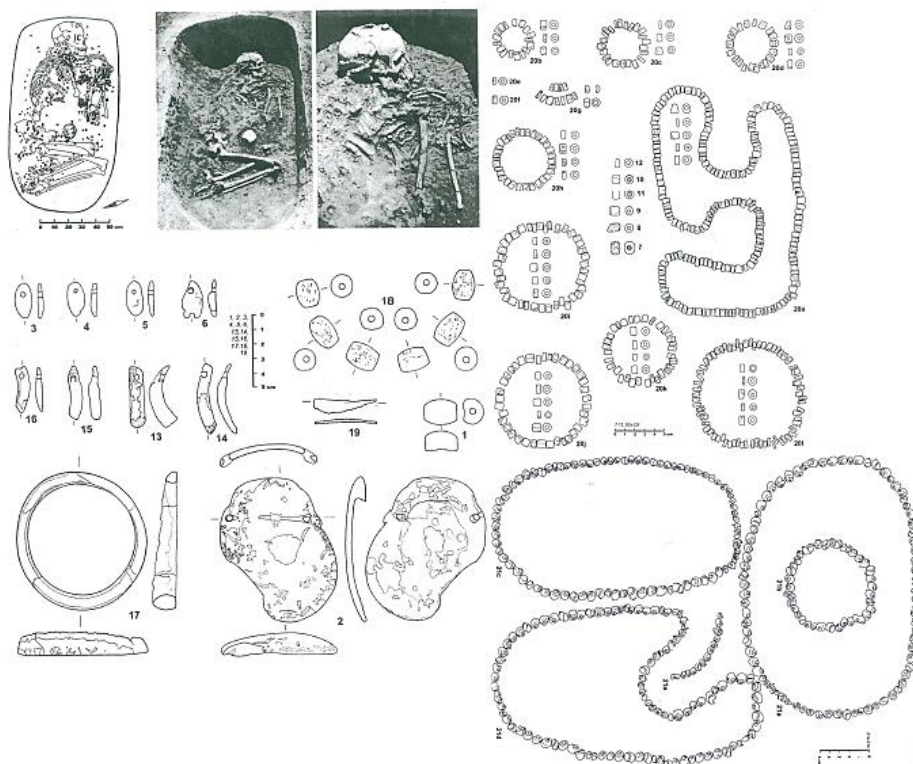
Obr. 33: Kostrový pohřeb v atypické poloze v objektu číslo 75 z lokality Úhřetice na okrese Chrudim (Pavlů - Zápotocká 2007, 85).

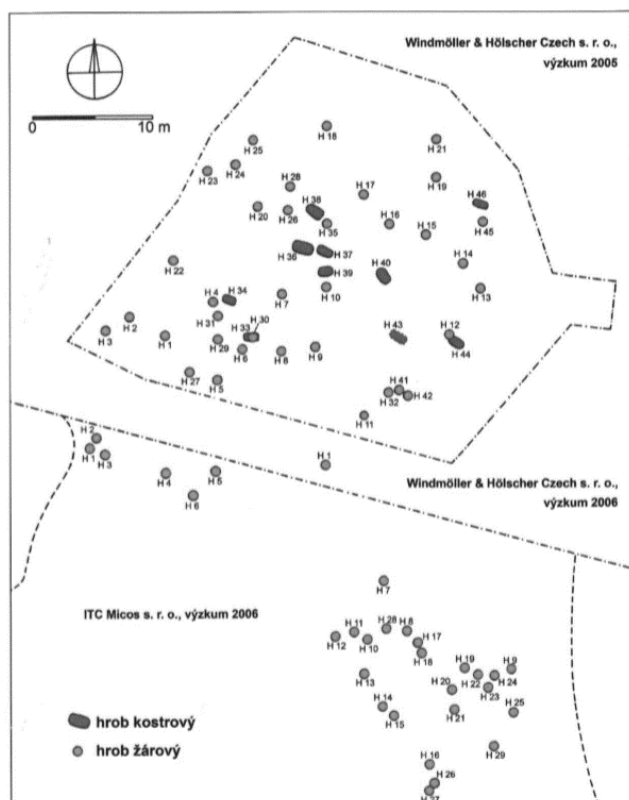
Obr. 34: Plán pohřebiště kultury s lineární keramikou ve Vedrovicích (Podborský 2002, 10).

Obr. 35: Hrob číslo 81/79 z lokality Vedrovice. Hrob obsahoval ostatky mladé ženy mezi 20 až 30 lety věku s kostrou novorozence uloženého v oblasti pánve (Podborský 2002, 80).

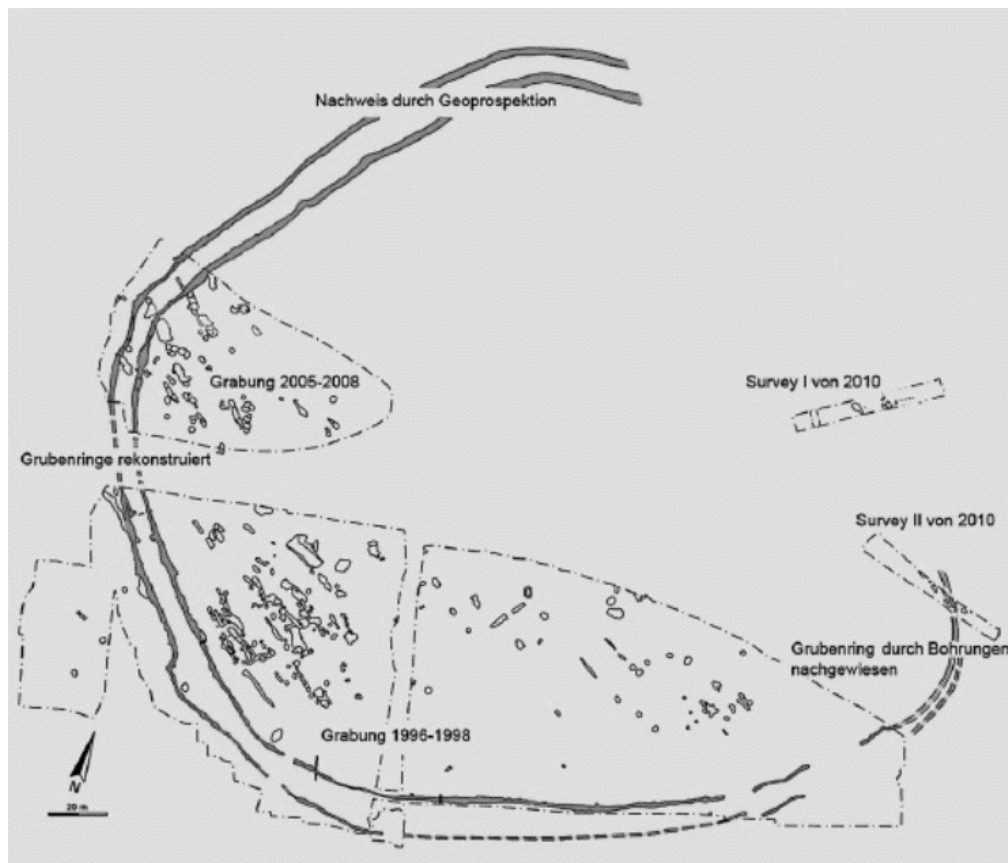
Obr. 36: Hrob číslo 9/88 z lokality Vedrovice, poloha „Za dvorem“. Pohřeb náležel mladé ženě ve věku 18 až 20 let s velmi bohatou výbavou v podobě 846 předmětů (Podborský 2002, 109-114).

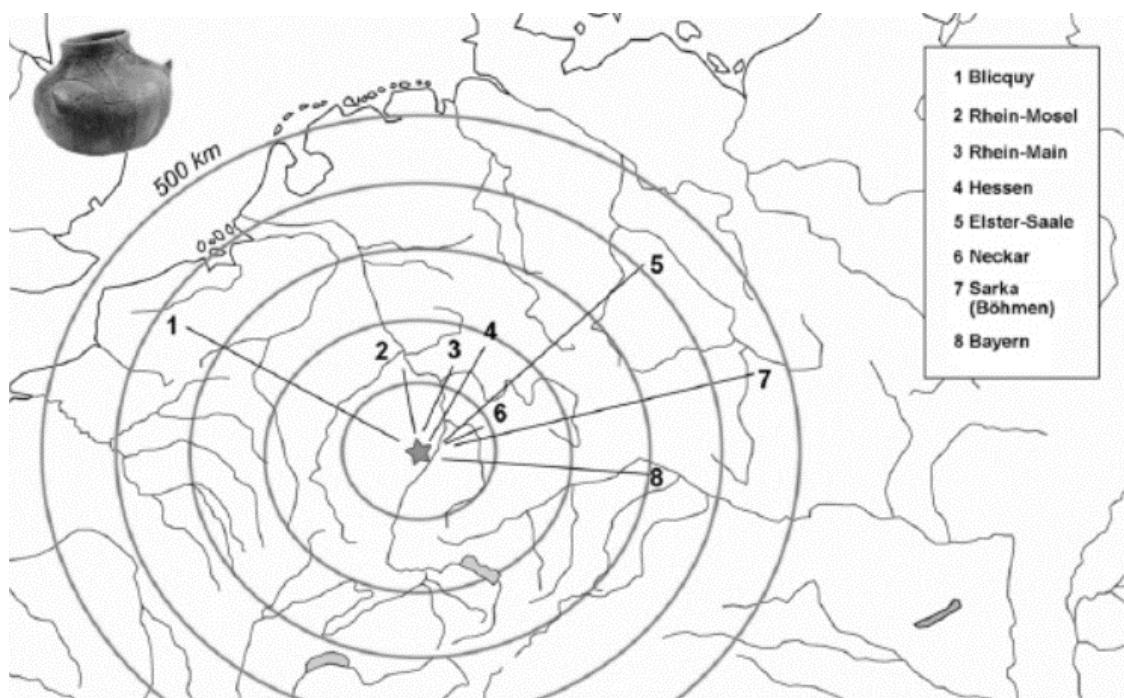
Obr. 37: Plán pohřebiště kultury s lineární keramikou v Kralicích na Hané na okrese Prostějov (Šmíd 2013, 13).

Obr. 38: Pohled na část „koncentrického příkopu“ s lidskými ostatky na lokalitě Herxheim v Německu (Zeeb-Lanz 2014, 172)

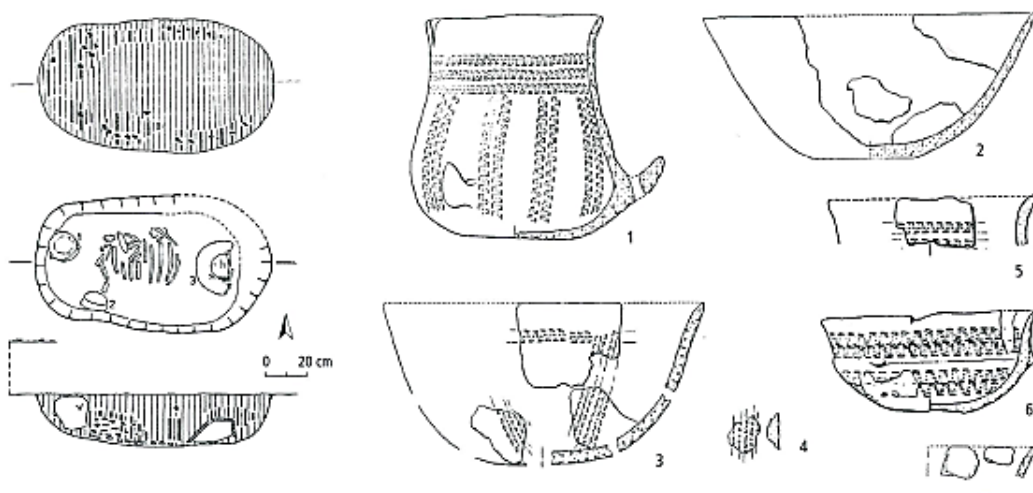
Obr. 39: Plán lokality Herxheim v Německu (Zeeb-Lanz 2014, 173).

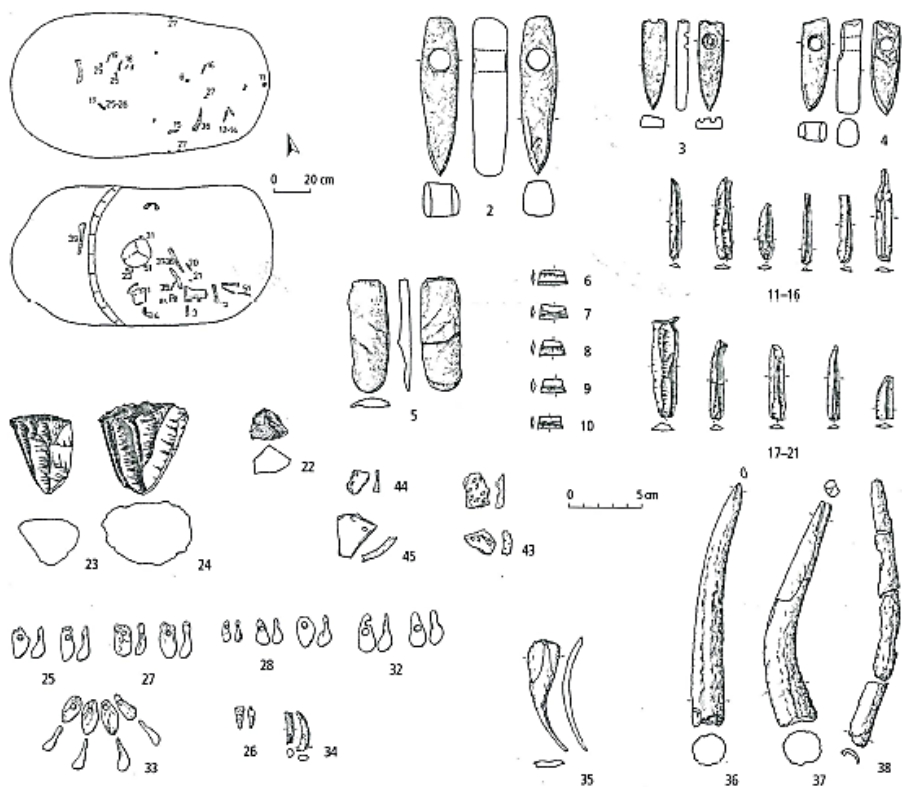
Obr. 40: Mapa znázorňující původ nalezené keramiky z lokality Herxheim v Německu (Zeeb-Lanz 2014, 176).

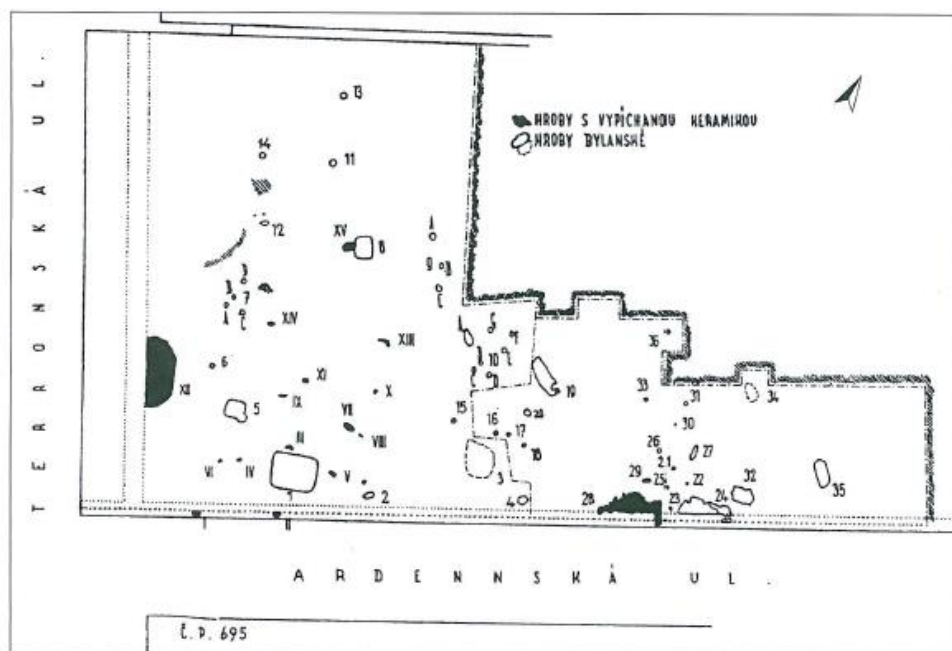
Obr. 41: Stopy poškození kostí sílexovými nástroji z lokality Herxheim v Německu (A: dlouhá kost, B: mandibula; Zeeb-Lanz 2014, 174).

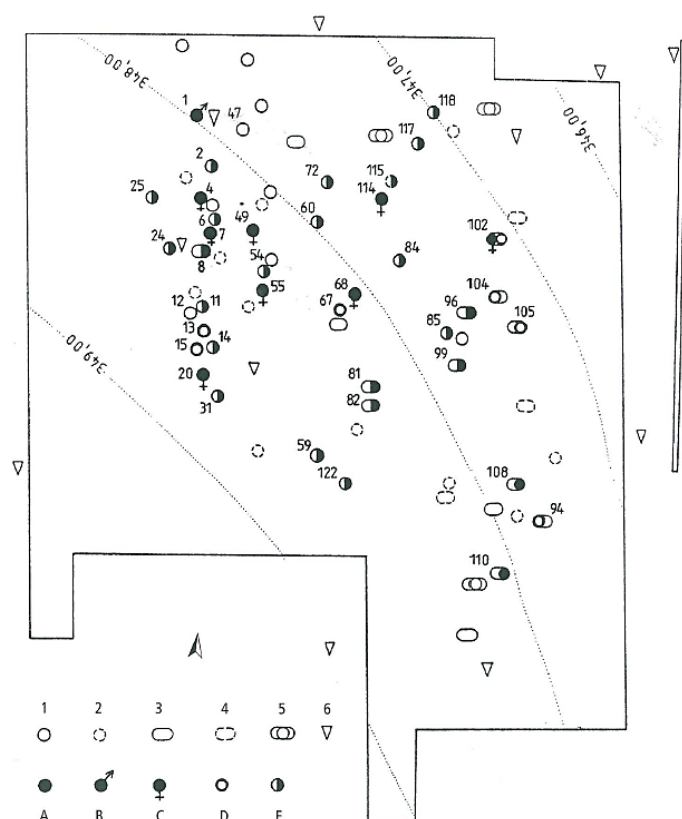
Obr. 42: Kostrový hrob dospělé ženy a křemáční hrob dítěte z lokality Miskovice na okrese Kutná Hora (Pavlů - Zápotocká 2007, 92).

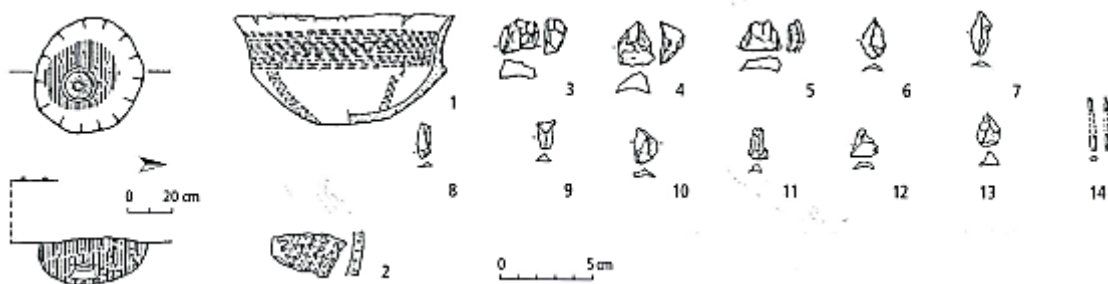
Obr. 43: Hrob číslo LVII. z lokality Plotiště nad Labem. Pravděpodobně rituálně pohřbené ostatky chlapce s bohatým milodarovým inventářem (Pavlů - Zápotocká 2007, 94).

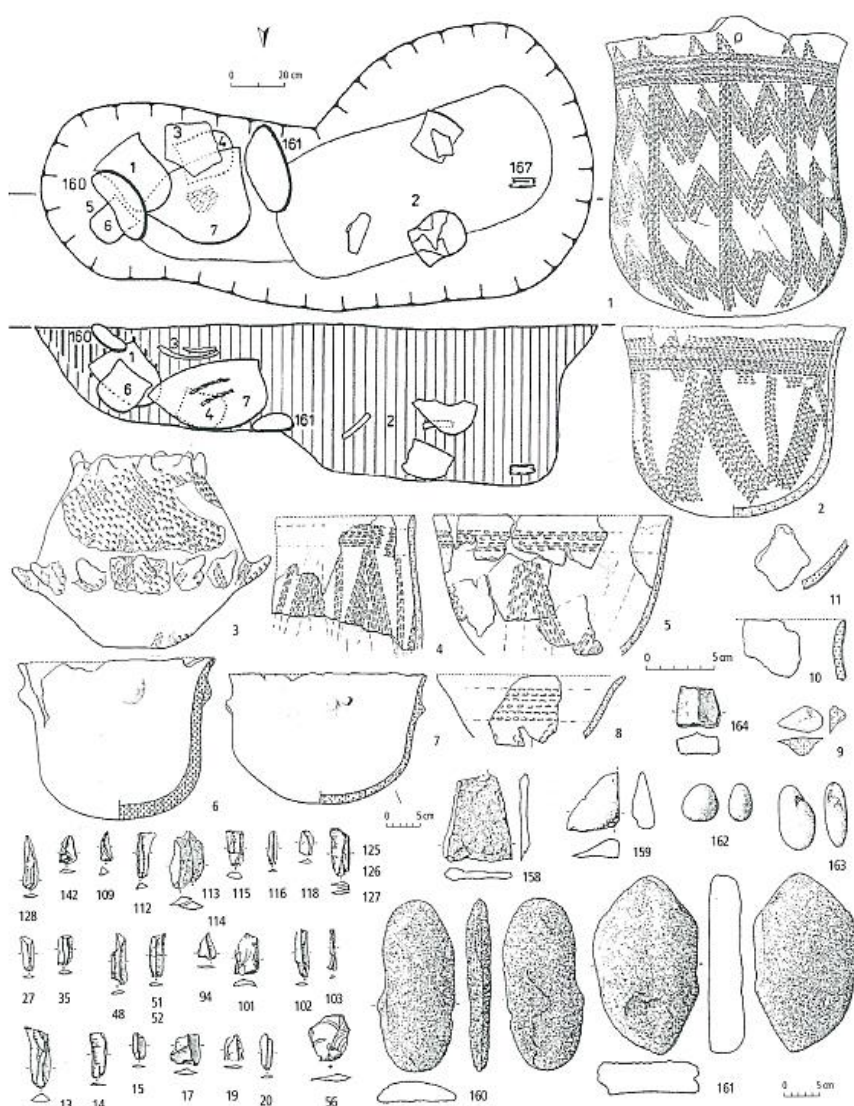
Obr. 44: Plán pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě v Praze-Bubenci zkoumaného v roce 1931 Antonínem Jírou (Pavlů - Zápotocká 2007, 87).

Obr. 45: Plán pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou v Miskovicích na okrese Kutná Hora. (Pavlů - Zápotocká 2007, 87).

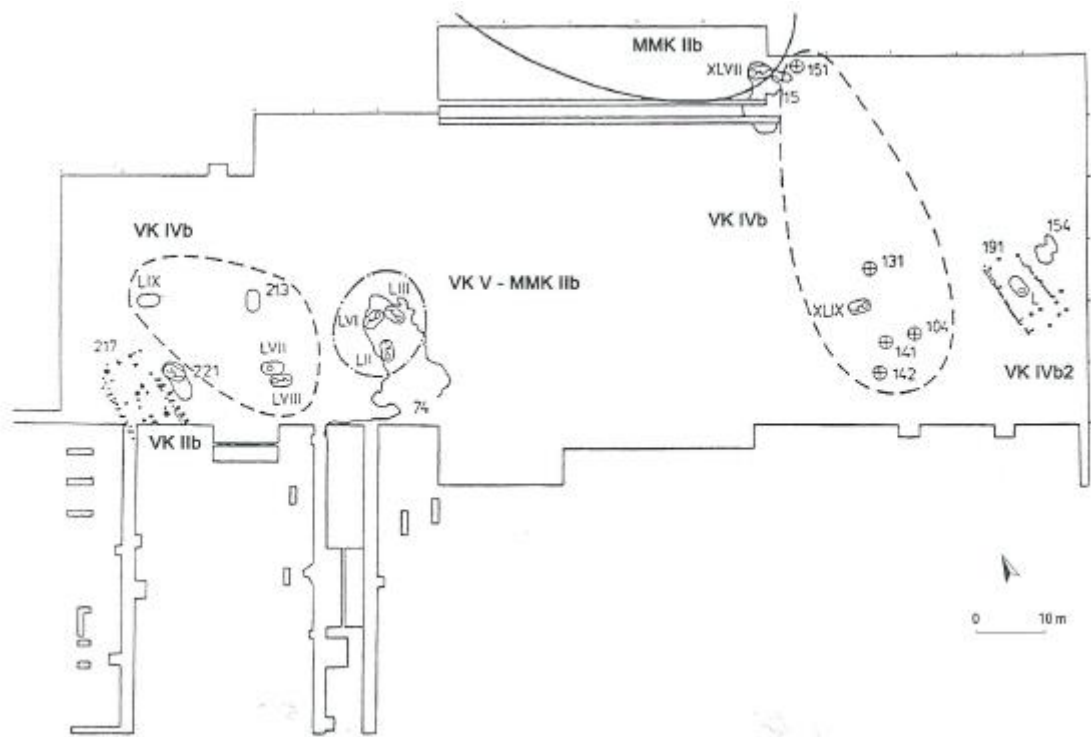

Obr. 46: Příklad žárového hrobu z lokality Miskovice na okrese Kurná Hora. Pohřeb číslo 15 byl vysypán do mělké hrobové jámy a následně překryt keramickou miskou (Pavlů - Zápotocká 2007, 92).

Obr. 47: Velmi bohatý, pravděpodobně kostrový hrob či dvojhrob číslo 81 z pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou na lokalitě Miskovice okres Kutná Hora (Pavlů - Zápotocká 2007, 91).

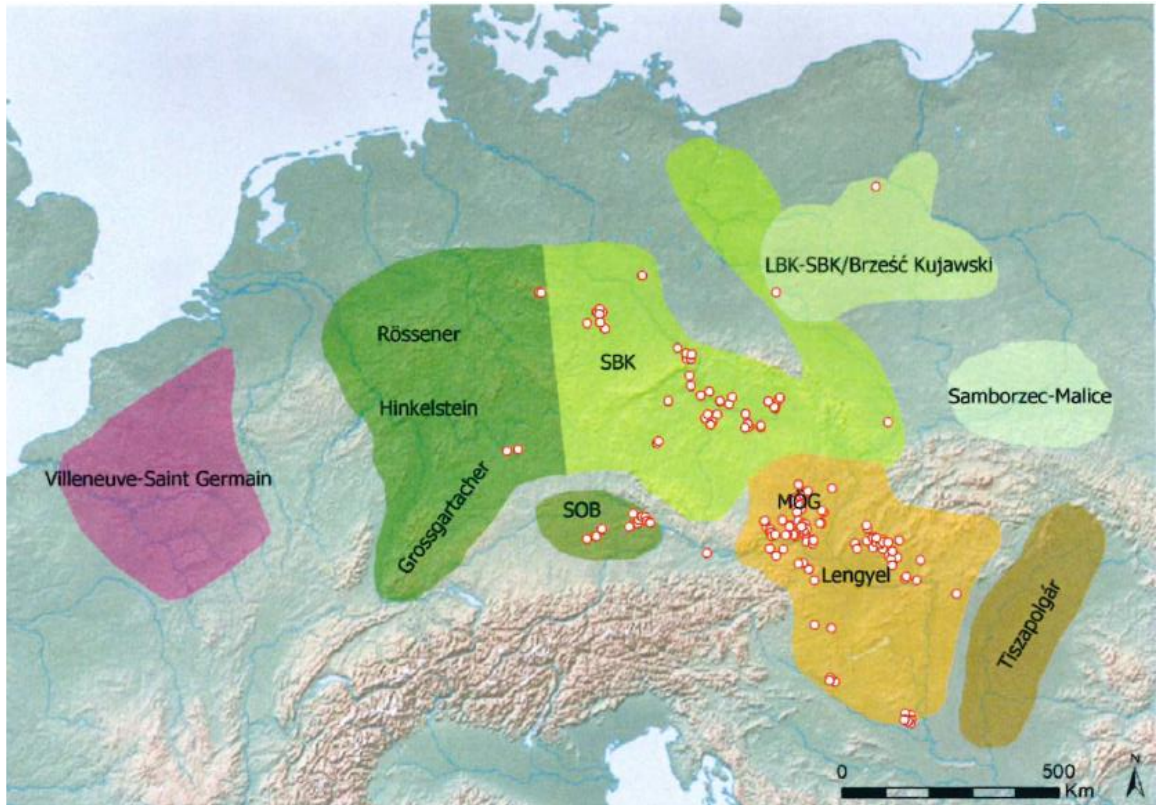

Obr. 48: Plán pohřebiště kultury s vypíchanou keramikou v Plotišti nad Labem (Pavlů - Zápotocká 2007, 93).

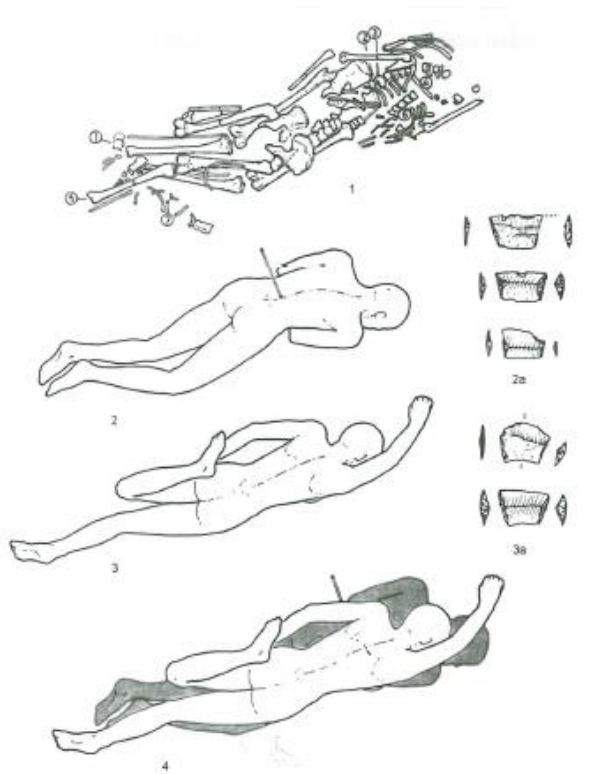
Obr. 49: Ideální představa rondelu (Květina - Květinová - Řídký 2009, 8).

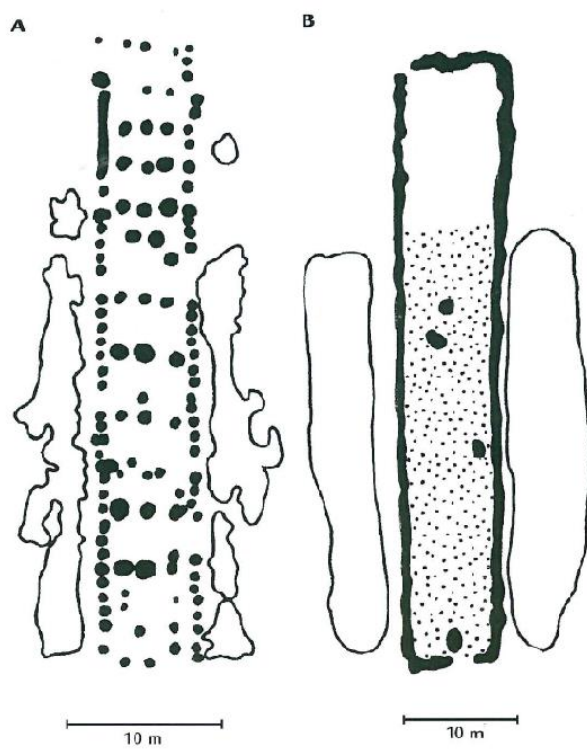
Obr. 50: Mapa znázorňující rozšíření staveb typu rondel v Evropě. Pod zkratkou SBK se nalézá oblast rozšíření kultury s vypíchanou keramikou, která v tomto období zahrnuje i naše území (Květina 2015, 444).

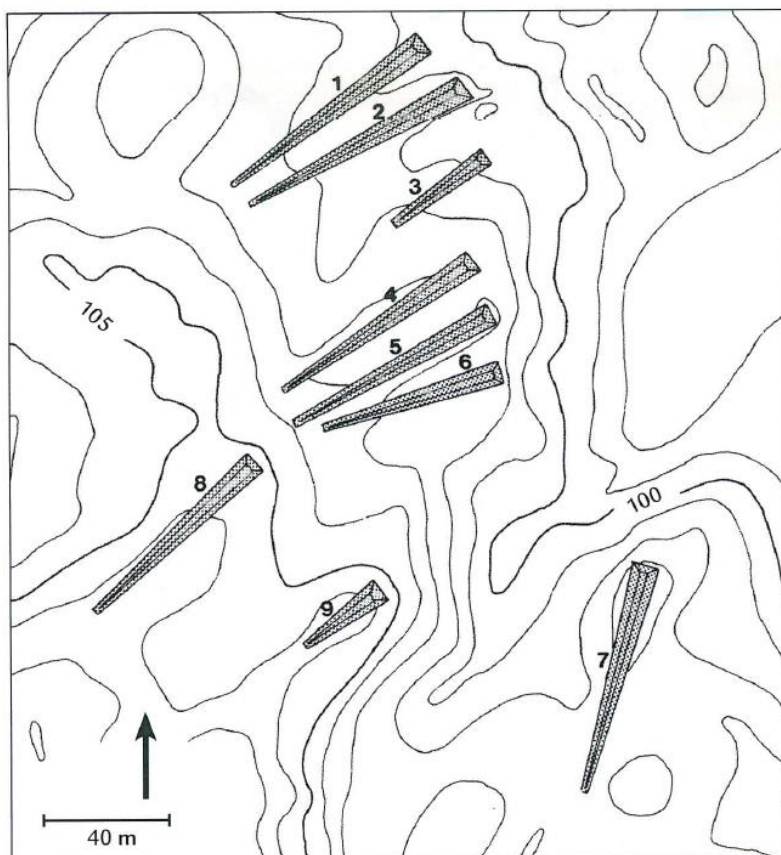
Obr. 51: Hrob číslo 165, pohřeb mladé dívky ze žlabu velkého kolínského rondelu (Šumberová 2012, 62).

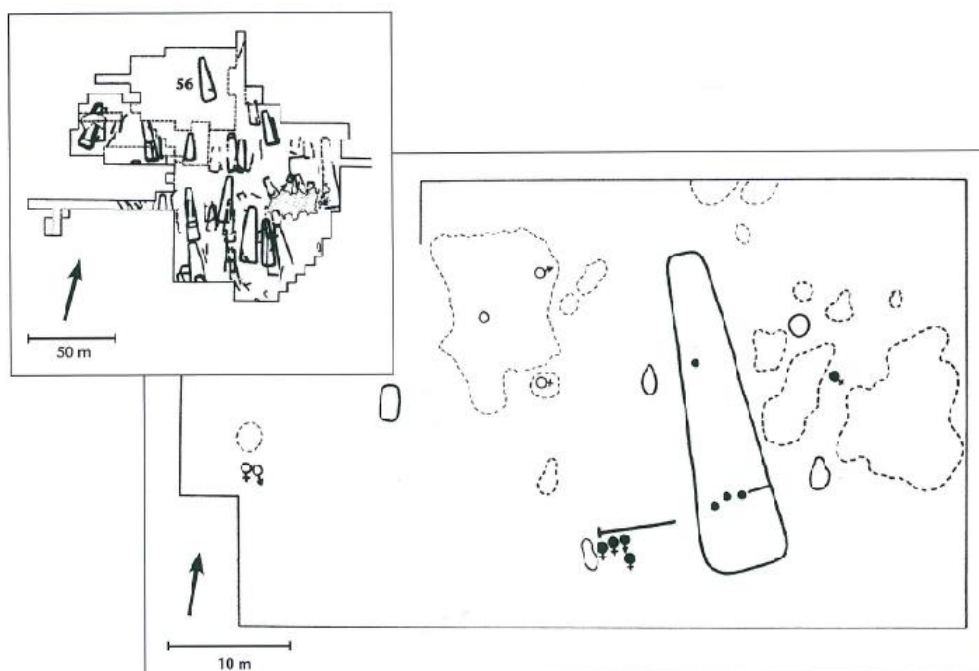
Obr. 52: Pohřeb usmrčeného mladého páru z lokality Friebritz-Süd v Rakousku (Podborský 2006, 144).

Obr. 53: Příklad podobnosti dlouhého domu z lokality Olszanica v Polsku (A) a mohyly z lokality Kilham ve Velké Británii (B; Turek 2010, 9).

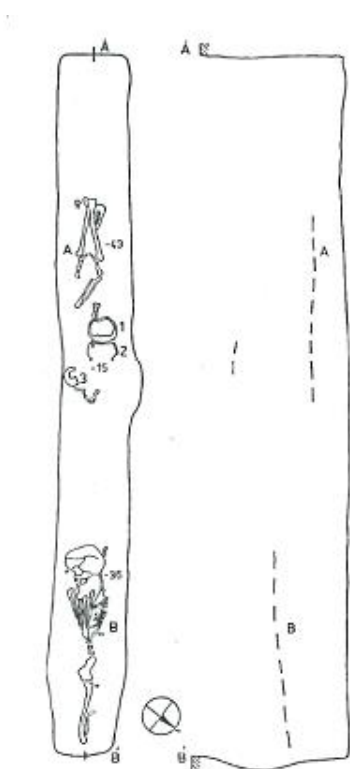
Obr. 54: Dlouhé mohyly pozdně lengyelské kultury na lokalitě Kujaw Saranowo v Polsku (Turek 2010 ,10).

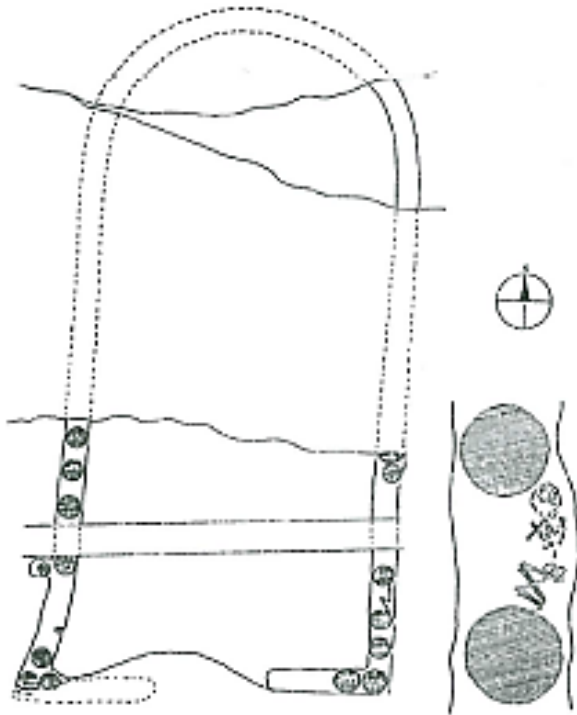
Obr. 55. Dlouhé domy pozdně lengyelské kultury na lokalitě Brześć Kujawski v Polsku (Turek 2010, 10).

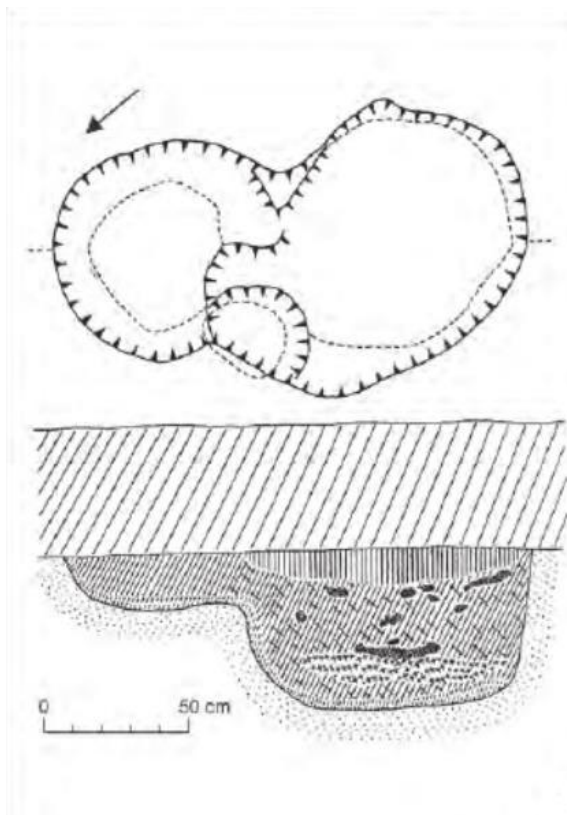
Obr. 56: Kamenný zával, který byl identifikován nad některými z hrobů na pohřebišti kultury s vypíchanou keramikou v Praze-Bubenči (Turek 2010, 11).

Obr. 57: Pohřeb dvou žen v základovém žlabu domu číslo 115 z lokality Jelšovica na Slovensku (Podborský 2006, 147).

Obr. 58: Pohřeb dítěte v prostoru neolitického domu z lokality Veszprém v Maďarsku (Podborský 2006, 146).

Obr. 59: Nález ohořelých ostatků dítěte v prostoru dlouhého domu kultury s vypíchanou keramikou v Libenicích u Kolína (Gardelková 2011, 67).